

OPISKELIJAVALINNAN TOIMIVUUS

– Sosiaali- ja terveysalalle hakeutuminen ja valikoituminen

SALÉN-HAAPALA SALLA

Tampereen yliopisto

Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos

Sosiaalipolitiikan pro gradu –tutkielma

Lokakuu 2006

Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos

SALÉN-HAAPALA SALLA: Opiskelijavalinnan toimivuus
– Sosiaali- ja terveysalalle hakeutuminen ja valikoituminen.

Pro gradu –tutkielma, 111 s., 10 liites.

Sosiaalipolitiikka

Lokakuu 2006

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan valintakokeiden toimivuudesta ja sosiaalisesta validiudesta hakijan näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella yksilön ja organisaation valintoja (opiskelijavalintaa) ja tutkia ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan valintaprosessia hakijan näkökulmasta. Lisäksi tarkoituksena oli tarkastella millaisia nuoria sosiaali- ja terveysalalle hakeutuu ja keitä sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiksi valikoituu, sekä poikkeavatko hakijoiden ja opiskelijoiksi valittujen ryhmät toisistaan. Alalle hakeutumisen ja strategioiden kautta pyrittiin ennustamaan valituksi tulleiden tulevaa opintoihin sitoutumista.

Tutkimus toteutettiin Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysala Porin toimipisteessä. Vertailtavina oli kaksi ryhmää, otos opiskelijavalintaan keväällä 2005 osallistuneista hakijoista (ryhmä I) ja opiskelijavalintaan keväällä 2005 osallistuneet, valituksi tulleet, opiskelupaikan syksyllä 2005 vastaanottaneet hakijat (ryhmä II). Ryhmille jaettiin täytettäväksi samanlaiset kyselylomakkeet, hakijoille valintaprosessin yhteydessä ja valituille opintojen alettua syksyllä. Ryhmän I vastausprosentti oli 75 (n=212) ja ryhmän II 78 prosenttia (n=92).

Aineisto analysoitiin SPSS for Windows 13.0 – ohjelmalla. Analyysimenetelminä käytettiin ristiintaulukointia, Khiin neliötestiä ja pääkomponenttianalyysiä. Kyselylomakkeen avoimet vastaukset analysoitiin laadullisesti sisällön erittelyn avulla. Tulosten mukaan opiskelijavalinta oli toimiva ja molemmat ryhmät kokivat sen sosiaalisesti validina ja käytössä olevat menetelmät tarpeellisina ja luotettavina. Valinta ei ollut erotellut hakijoita sukupuolen, iän tai pohjakoulutuksen mukaan, sen sijaan vanhempien koulutustaso vaikutti valikoitumiseen. Hakijoiden sitoutumista tuleviin opintoihin tutkittiin valinnan varmuuden, hakutoivesijan ja hakeutumisstrategioiden avulla. Koulutukseen sitoutuneiden määrä nousi kaikkien tutkittujen muuttujien kohdalla. Sosiaalisen validiuden osista läpinäkyvyyteen, eli tiedotuksen lisäämiseen, toivottiin eniten parannuksia.

Tutkimuksessa korostuu opiskelijavalinnan merkitys yksilön ura- ja koulutusvalintoja ja opintoihin sitoutumista ohjaavana tekijänä. Tulokset ovat yleistettävissä koskemaan niitä suomalaisia ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveysalojen opiskelijavalintoja, joissa on käytössä tutkimuksen kohteena ollut opiskelijavalintakoemalli.

Asiasanat: opiskelijavalinta, sosiaali- ja terveysala, sosiaalinen validius, hakeutuminen, valikoituminen

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 AMMATTIKORKEAKOULULAITOS JA OPISKELIJAVALINTA	3
2.1 SUOMALAISTA KOULUTUSPOLITIikkaA	3
2.2 AMMATTIKORKEAKOULULAITOKSEN KEHITTYMINEN	5
2.3 AMMATTIKORKEAKOULUN SOSIAALI- JA TERVEYSALAN KEHITTYMINEN JA ALALLE HAKEUTUMINEN	7
2.4 AMMATTIKORKEAKOULUJEN OPISKELIJAVALINTA JA OPISKELIJAVALINNAN KEHITTÄMINEN	10
2.4.1 <i>Ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmä</i>	11
2.4.2 <i>Opiskelijavalinnan merkitys sosiaali- ja terveysalalla</i>	12
2.4.3 <i>Opiskelijavalintatutkimuksen yhteiskunnallinen näkökulma</i>	14
2.4.4 <i>Sosiaali- ja terveysalan opiskelijavalinnan kehittäminen</i>	17
3 YKSILÖLLISTYMINEN, KOULUTUS JA OPISKELIJAVALINTA MYÖHÄISMODERNISSA	21
3.1 MYÖHÄISMODERNI JA YKSILÖLLISTYMINEN	21
3.2 KOULUTUKSEN JA KOULUTUSPOLKUJEN MUUTOKSET MYÖHÄISMODERNISSA	23
3.3 OPISKELIJAVALINNAN SOSIAALINEN VALIDIUS	27
3.4 YHTEENVETO TUTKIMUKSEN TEOREETTISESTA VIITEKEHYKSESTÄ	32
4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	34
4.1 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT	34
4.2 TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUSAINESTO	35
4.3 TUTKIMUKSEN METODIT JA MENETELMÄT	39
4.3.1 <i>Kyselylomakkeen laadinta ja mittarit</i>	39
4.3.2 <i>Aineiston analyysi</i>	41
5 SOSIAALI- JA TERVEYSALALLE HAKENEET JA VALIKOITUNEET	45
5.1 HAKIJOIDEN TAUSTATIEDOT	45
5.2 SOSIAALI- JA TERVEYSALALLE HAKEUTUMINEN	48
5.3 VALIKOITUNEIDEN TAUSTATIEDOT	58
5.4 VALIKOITUNEIDEN SOSIAALI- JA TERVEYSALALLE HAKEUTUMINEN	61
6 OPISKELIJAVALINNAN TOIMIVUUS	65
6.1 OPISKELIJAVALINNAN EROTTelukyky	65
6.2 OPISKELIJAVALINNAN SOSIAALINEN VALIDIUS	72
6.2.1 <i>Informaatio</i>	74
6.2.2 <i>Vaikuttaminen</i>	80

6.2.3 Läpinäkyvyys.....	84
6.2.4 Palaute.....	86
6.3 OPISKELIJAVALINNAN TARPEELLISUUS JA LUOTETTAVUUS HAKIJOIDEN ARVIOIMANA.....	89
7 POHDINTA.....	95
7.1 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	95
7.2 OPISKELIJAVALINNAN KIEMUROITA MYÖHÄISMODERNISSA YHTEISKUNNASSA.....	97
7.3 KEHITYSTYÖ JATKUU	101
KIRJALLISUUS	104

LIITTEET

1. Kyselylomake
2. Alalle hakeutumiseen vaikuttaneet seikat hakijoiden arvioimana

KUVIOT

1. Koulutusväylät sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulutukseen.....	9
2. Sosiaalisen validiuden ulottuvuudet.....	29
3. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	33
4. Tutkimusasetelma.....	35
5. 10 eniten ja 10 vähiten alalle hakeutumiseen vaikuttanutta seikkaa hakijoiden arvioimana	49
6. Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan Porin toimipisteeseen hakeneiden eri hakukohteet toimialan sisällä.....	54
7. Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan Porin toimipisteeseen valikoituneiden eri hakukohteet toimialan sisällä.....	61
8. Hakijoiden ja vanhempien koulutuksen vertailu.....	66
9. Hakijoiden ja valikoituneiden preferoimat opiskelupaikat.....	68
10. Hakijoiden ja valikoituneiden toimintastrategiat suhteessa ykköshakukohteeseen.....	70
11. Hakijoiden ja valikoituneiden tiedonsaantikanavat.....	73
12. Hakijoiden ja valikoituneiden mielikuva Satakunnan ammattikorkeakoulusta.....	74
13. Hakijoiden ja valikoituneiden jatko-opintosuunnitelmat.....	75
14. Hakijoiden ja valikoituneiden tiedot tulevasta opiskelualasta, -paikasta, ammatista ja työtehtävistä	78
15. Hakijoiden ja valikoituneiden mielikuva omasta onnistumisesta valintakokeessa.	81
16. Hakijoiden ja valikoituneiden mielikuva omista vaikutusmahdollisuuksistaan.....	83
17. Hakijoiden ja valikoituneiden arvio tiedottamisesta ja ohjeiden annosta	84
18. Ryhmien valintamenetelmien luotettavuuden ja tarpeellisuuden arviointien keskiarvot.....	90
19. Hakijoiden ja valikoituneiden arvio eri valintamenetelmien tarpeellisuudesta.....	91
20. Hakijoiden ja valikoituneiden arvio eri valintamenetelmien luotettavuudesta.....	91

TAULUKOT

1. Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden valintakoekokonaisuus 2005	20
2. Valintaan osallistuneet ja otokseen valitut hakijat	35
3. Ryhmän I eriteltyt vastausprosentit.....	36
4. Ryhmän II eriteltyt vastausprosentit	37
5. Vastaaajien ikä sukupuolen mukaan.....	45
6. Hakijoiden vanhempien koulutus	45
7. Hakijoiden pohjakoulutuksen suoritusvuosi.....	47
8. Hakijoiden pohjakoulutus suhteessa vanhempien koulutukseen.....	47
9. Hakeutumiseen vaikuttaneiden seikkojen pääkomponentit ja niille latautuneet muuttajat.....	50
10. Hakijoiden opiskelupaikka hakua edeltäneenä vuonna.	53
11. Hakijoiden ilmoittamat hakutoiveet.....	55
12. Ammatinvalinnan varmuus suhteessa pohjakoulutukseen.....	56
13. Hakijoiden strategiat, mikäli eivät pääse tavoittelemaansa koulutukseen.	57
14. Hakijoiden toimintastrategia suhteessa hakua edeltäneeseen toimintaan.	58
15. Valikoituneiden pohjakoulutuksen suoritusvuosi.	60
16. Valikoituneiden pohjakoulutus suhteessa vanhempien koulutukseen.	60
17. Valikoituneiden hakutoiveet.....	62
18. Valikoituneiden hakutoivesijat suhteessa opiskelualaan.	62
19. Valikoituneiden suunnitelmat, mikäli he eivät saa tavoittelemaansa koulutuspaikkaa.....	63
20. Valikoituneiden strategiat suhteessa koulutusohjelmaan.....	63
21. Hakijoiden ja valikoituneiden hakutoiveet.	67
22. Eri valintamenetelmien tarpeellisuus hakijoiden arvioimana.	92
23. Eri valintamenetelmien luotettavuus hakijoiden arvioimana.	92
24. Kyselylomakkeen reliabiliteetti mitattuna Cronbachin alfa-kertoimella.	96

1 JOHDANTO

Opiskelijavalinta on yksi hakijan elämänuran tärkeimmistä välipysäkeistä. Opiskelijavalinnalla ja käytössä olevilla valintamenetelmillä on paitsi yksilön elämänuraa ohjaavat, myös laajat yhteiskunnalliset ja koulutusorganisaatioita koskevat vaikutukset. Tämän vuoksi käytössä olevien menetelmien ja käytänteiden tarkastelu ja tutkiminen on sekä tärkeää että välttämätöntä, jotta käytänteet pysyisivät ajan tasalla ja seuraisivat niin lakien, ammattien ja työelämän kuin yhteiskunnankin muutoksia ja kehitystä.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ensin ammattikorkeakoululaitoksen ja sosiaali- ja terveysalan kehittymistä sekä opiskelijavalinnan muutostarpeita ja kehitystä. Tämän jälkeen käsitellään yksilöllistymistä ja yksilöllisiä koulutuspolkuja myöhäismodernissa yhteiskunnassa ja pohditaan opiskelijavalintaa hakijan näkökulmasta, valinnan sosiaalisen validiuden kautta.

Tutkimuksessa ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opiskelijavalintaprosessi nähdään osana myöhäismodernia koulutuspolitiikkaa ja tämän kautta tilanteena, jossa yksilö (hakija) ja organisaatio (ammattikorkeakoulu) käyvät vuoropuhelua valinnasta kummankin osapuolen kannalta katsottuna. Neuvottelussa ovat vastakkain organisaation ja yksilön lupaukset, odotukset ja tarjoomukset. Onnistunut opiskelijavalinta tuottaa organisaatiolle motivoituneita ja sitoutuneita opiskelijoita, jotka suorittavat opintonsa määräajassa loppuun. Hakijan kannalta onnistunut opiskelijavalinta antaa tietoa tulevista opinnoista, opintojen tuottamasta kvalifikaatiosta ja tulevista työtehtävistä, sekä tukee hakijan yksilöllisiä koulutusurarakaisuja vahvistamalla mielekästä opiskelualan ja – paikan valintaa.

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan valintakokeiden toimivuudesta ja sosiaalisesta validiudesta hakijan näkökulmasta, sekä siitä, millaisia nuoria sosiaali- ja terveysalalle hakeutuu ja valikoituu. Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella yksilön ja organisaation valintoja (opiskelijavalintaa) ja tutkia ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan valintaprosessia hakijan näkökulmasta.

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää

1. Millaisia henkilöitä hakeutuu sosiaali- ja terveystieteille?
2. Millaisia hakijoita valikoituu sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoiksi?
3. Miten nykyinen opiskelijavalinta toimii hakijoita erottelevana prosessina?
4. Millainen opiskelijavalinnan sosiaalinen validuus on hakijan näkökulmasta?

Hypoteesina on, että sellaiset hakijat tulevat valituiksi, jotka kokevat valintakokeen validina ja ovat sitoutuneet tuleviin opintoihinsa. Ne, jotka eivät koe valintakokeetta validina eivätkä ole sitoutuneita, karsiutuvat valintakokeessa.

Tämä pro gradu-tutkimus on osa Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelijavalinnan kehittämisprojektia. Kvantitatiivinen aineisto kerättiin hakijaryhmältä keväällä 2005 ja valittujen ryhmältä syksyllä 2005. Kvantitatiivinen aineisto on analysoitu SPSS for Windows 13.0 – ohjelmalla ja avoimet vastaukset laadullisesti sisällön erittelyä käyttäen.

2 AMMATTIKORKEAKOULULAITOS JA OPISKELIJAVALINTA

2.1 Suomalaista koulutuspolitiikkaa

1990-luvulla alettiin Suomeen luoda eri hallinnonhaaroja yhdistävää, tietoyhteiskuntaan siirtymistä helpottavaa ja edistävää tietoyhteiskuntastrategiaa. OECD-maiden asiantuntijat pohtivat keväällä 1998 muutosvoimia, jotka vaikuttavat koulutukseen matkalla tietoyhteiskuntaan (Lehtisalo & Raivola 1999, 14). Heidän mukaansa näitä muutosvoimia ovat työ- ja elinkeinoelämän edelleen jatkuvat muutokset siirryttäessä maataloudesta ja perinteisestä teollisuustyöstä kohti palvelu- ja mediateollisuuden kasvua, köyhtyminen, syrjäytymisriskien kasvu ja hyvinvoinnin uhkat, demografiset tekijät, kuten työikäisten osuuden pieneneminen suhteessa eläkeikäisiin, huoltosuhteen muuttuminen ja monikulttuurisuuden kasvu, sekä elämäntapojen, arvojen, tiedon käsitteen ja ICT-alan muutokset. Asiantuntijoiden mukaan koulutuspolitiikassa tulisikin ottaa huomioon nämä muutostekijät ja asettaa ne koulutuksen kehittämisen lähtökohdiksi. (Lehtisalo & Raivola 1999, 14–20.)

Kansallista koulutuspolitiikkaa tehdään kansainvälisten vaikutusten alaisena, jolloin koulutuspolitiikkaan vaikuttavat yleiset talous- ja yhteiskunnallisen ajattelun virtaukset sekä spesifimmät koulutuspoliittiset virtaukset. Yhtenä johtavana talous- ja yleispoliittisen ajattelun homogenisoivana organisaationa voidaan katsoa olevan myös OECD. Suomen tasolla koulutuspolitiikan eurooppalaistuminen alkoi 1990-alkupuolen ETA-sopimuksen ja vuoden 1995 Euroopan unionin täysjäsenyyden myötä. Suomi on osallistunut EU:n koulutus- ja tutkimusohjelmiin, joiden vaikutuksesta muun muassa koulutuksen rakenteita on muokattu niin, että koulutuksen tasot olisivat selkeästi osoitettavissa myös kansainvälisesti. Myös ammattikorkeakoululaitos tuotiin Suomeen kansainvälisten esikuvien innoittamana. (Poropudas & Mäkinen 2001, 11–13.)

Koulutus, taloudellinen kasvu ja kansainvälistyminen ovat yhä tiiviimmässä yhteydessä toisiinsa. Päivi Elovainion (1992, 416–417) mukaan koulutuksen ja taloudellisen kasvun välinen kytkentä on tiivistynyt entisestään, sillä hallituksen koulutuspoliittisissa selonteoissa ja niihin liittyvissä selvityksissä koulutusta koskevien ennusteiden pohjana ovat olleet työelämän tarpeet. Kuntien intressissä on, että koulutustarjonta vastaisi

alueellisesti elinkeinoelämän työvoimatarvetta, sillä yritysten tärkeimmäksi pääomaksi on nousemassa inhimillinen pääoma, eli osaava, innovatiivinen ja korkeasti koulutettu työvoima. Koulutuspolitiikan yhdeksi tavoitteeksi on asetettu, että 65–67 prosentilla ikäluokasta olisi mahdollisuus korkeakoulututkintoon. Tulevaisuudessa kunta on myös työnantajana uusien haasteiden edessä, sillä kuluvana vuosikymmenenä kuntasektorilta on jäämässä eläkkeelle kolmannes kunta-alan työllisistä, eli noin 130 000 henkilöä. Suurin rekrytointitarve tulee olemaan kuntien suurimmilla hallinnonaloilla eli sosiaali- ja terveydenhuollossa (65 000) ja opetustoimessa (17 000–23 000) (Alanen 2002, 174). Suomen Kuntaliiton, Kunnallisen työmarkkinalaitoksen ja Kuntien eläkevakuutuksen työryhmän mukaan kunta-alan kokonaishenkilökunnan määrä tulee tällä kymmenluvulla pysymään samana, mutta ammateittainen rekrytointi tulee muuttumaan nykyisestään työelämän tarpeiden ja kysynnän mukaan. (Alanen 2002, 174–177; Suomen kuntaliitto 2001, 8-11.)

Opetusministeriön rahoittaman, Euroopan sosiaalirahaston Tavoite 4 – ohjelman mukaisen hankkeen *Ammatillisen koulutuksen määrällisten koulutustarpeiden ennakointiprojekti* (Autio ym. 1999) päättyy samoihin johtopäätöksiin omissa laskelmissaan. Sen mukaan tämän vuosikymmenen puolivälin jälkeen sosiaali- ja terveysalan ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen koulutusmääriä tulisi maltillisesti lisätä työvoiman ikääntymisen ja väestön hoitotarpeiden kasvaessa. Myös Arto Kohon (1991) *Katsaus sosiaali- ja terveydenhuollon työvoima- ja koulutuskysymyksiin* tukee laskelmia. Katsaus on kirjoitettu aikana, jolloin sosiaali- ja terveydenhuollon työvoimavaje kääntyi laskuun taloudellisen taantumisen vaikutuksesta. Koho ennustaa kuitenkin alan kasvua lamasta huolimatta ja hänen kirjoituksensa tukee tavoitetta, jonka mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön koulutusta tulisi lisätä tulevan eläkepoistuman tasoittamiseksi. Koulutuksessa Koho (emt.) näkee aikuiskoulutuksen ja täydennyskoulutuksen merkityksen tulevaisuudessa korostuvan.

Työelämän ja ammattien kehitystä ja uudistuksia tulisi vääjäämättä seurata myös koulutuksen ja samalla opiskelijavalintojen uudistuminen ja kehittyminen. Erilaiset ennusteet työvoimatarpeesta sekä työelämän uudistusten ja työelämätaitojen ja –vaatimusten muutokset luovat omat paineensa alati uudistuvalla koulutuksella ja opiskelijavalinnoilla. Kuten edellä on esitetty, vaikuttavat yhteiskunnan tasolla yleinen koulutuksen tason nostaminen, teknologinen kehitys ja kansainvälistyminen myös

sosiaali- ja terveystieteiden koulutuksen ja opiskelijavalinnan kehitystarpeisiin. Jo alun perin oikeat uraratkaisut ja tehokas opiskelijavalinta vähentävät osaltaan hukka- ja uudelleen koulutusta. (Vehviläinen 1995, 31–40.)

2.2 Ammattikorkeakoululaitoksen kehittyminen

Suomalainen korkeakoulupolitiikka ja ammattikorkeakoululaitoksen luominen ovat saaneet kansainvälisiä vaikutteita pääasiassa Saksasta, Englannista ja Yhdysvalloista. Korkeakoululaitoksen massoitumisen myötä Suomeenkin tuli paineita seurata amerikkalaista mallia, jossa tutkimus on siirretty osittain yliopistojen ulkopuolelle erillisiin tutkimuslaitoksiin ja osa perusopetuksesta eriytyneisiin, omiin oppilaitoksiin (*Polytechnics* ja niistä muodostuneet uudet yliopistot Englannissa, *Fachhochschule*, ammatillisista oppilaitoksista muodostetut ammattikorkeakoulut Saksassa). 1960-luvulla Suomi sai vahvoja vaikutteita Englannista, Lordi Robbinsin komitean ehdotuksesta Englannin korkeakoululaitoksen kehittämiseksi. Robbinsin komitean jälkeen Englannin korkeakoululaitosta kehitettiin kaksijakoiseen, ns. duaalimallin, suuntaan, jossa yliopistojen rinnalle nostettiin Polytechnics–oppilaitokset, joihin myös korkeakoululaitoksen kasvu suunnattiin. Suomessa Englannin, Robbinsin komitean jälkeinen, korkeakoululaitoksen kehitys sai vähän huomiota ja vallalle jäi parin vuosikymmenen ajaksi ajatus, jossa korkeakouluiksi tulkittiin, toisin kuin Englannissa, vain yliopistolliset oppilaitokset. (Lampinen & Siren 2001, 99–102; Lehtisalo 1991, 105–108.)

Polyteekit edustivat pitkään Englannin korkeakoululaitoksen dynaamisinta sektoria. Polyteekeistä kiinnostuttiin Suomessa kuitenkin vasta siinä vaiheessa, jolloin Englannissa oltiin niistä luopumassa. Lampisen ja Sirenin (2001, 103) mukaan ”ammattikorkeakoulut syntyivät Suomeen korkeakoululaitoksen laajenemisen näkökulmasta viime hetkellä ja ne palauttivat keskustelun uudelleen 1960-luvun lähtöruutuun, joka oli Suomessa ollut liian pitkään unohdettuna”. 1990-luvulla oli ajautettu työelämän tarpeiden, nuorten koulutustarpeiden ja kansainvälisen kehityksen myötä tilanteeseen, jossa korkeakouluopetuksen laajentumistarve oli niin suuri, ettei yliopistolaitosta sen omista lähtökohdista pystytty laajentamaan tarpeeksi, eivätkä yliopistot kyenneet sulauttamaan itseensä riittävää määrää ammatillista koulutusta. Opistoasteen koulutuksista muodostettiin Suomessa -20 vuotta eräitä muita maita

myöhemmin- ammattikorkeakouluverkosto, jonka pääasiallisena tehtävänä koulutuspolitiikan kannalta oli ylioppilassuman purkaminen. (Lampinen & Siren 2001, 102–105; Liljander 1997, 38–40. Ks. myös Ahola 1995.)

Opetusministeriön 13.2.1989 julkistamassa muistiossa *Koulutuksen kehittäminen* hahmotellaan Suomen koulutuspoliittisten ongelmien (lukion suosion, ammatillisen koulutuksen heikon vetovoiman, nuorten moninkertaisen kouluttautumisen ja yliopistojen ylioppilassuman) ratkaisemiseksi ehdotus nuorisokoulusta ja ammatillisen opistoasteen nostamisesta ammattikorkeakouluksi. Ehdotus sai poliittisesti hyvän vastaanoton ja hallitus- ja ministerivaihdoksista huolimatta ammattikorkeakoulu-uudistus eteni 1990-luvulla suunnilleen alkuperäisten visioiden mukaisesti. (Poropudas & Mäkinen 2001, 17–18.)

Ammatillisuus sinänsä ei erottanut ammattikorkeakouluja yliopistoista, vaan erottavina tekijöinä olivat yliopistojen historiallinen traditio sekä tutkimuksen ja opetuksen ammattikorkeakouluja tiiviimpi kytkeä toisiinsa. Ammattikorkeakoulujen muodostaminen suuntautui valtakunnallisten linjausten vauhdittamana yhden oppilaitoksen yksiköistä kohti monialaisia yksiköitä. Ammattikorkeakoulujärjestelmällä haluttiin korjata koulutusjärjestelmän rakenteellisia epäkohtia, ottaa koulutuksessa huomioon yhteiskunnan ja työelämän muutokset sekä parantaa ammatillisiin asiantuntijatehtäviin tähtäävän koulutuksen laatua. Laki nuorisosteiden ja ammattikorkeakoulun kokeiluista tuli voimaan vuonna 1991 ja laki ammattikorkeakouluopinnoista 1995, jolloin ammattikorkeakouluille ja tiedekorkeakouluille määritettiin myös selkeästi toisistaan poikkeavat roolit. (Lampinen & Siren 2001, 105–107; Rask 2002, 31–32.)

Koko suunnittelu- ja toteutusvaiheen aikana ammattikorkeakoulujen kehittäminen sai osakseen myös paljon kritiikkiä. Massoittuvan korkeakoulutuksen pelättiin muun muassa laskevan joidenkin ammattikuntien statusta, tuottavan joukoittain uusia likiakateemisia ja olevan ylipäättään huono ratkaisu jatkuvasti nousevaan koulutustasoon ja korkeakoulujen ja työelämän välisiin ongelmiin. Epäilyistä huolimatta ammattikorkeakoululaitos on vakiinnuttanut asemansa 2000-luvulle tultaessa ja kouluttaa noin kolme viidesosaa ikäluokasta. (Kivinen & Rinne 1990, 35–37, 164–165; Liljander 1997, 38–40, 53.)

Tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi ammattikorkeakoulut tarjoavat erikoistumisopintoja ja antavat avointa ammattikorkeakouluopetusta. Ammattikorkeakoulujen jatkotutkintokokeilu oli voimassa vuosina 2002–2005, jonka seurauksena hallituksen sivistyspoliittinen ministerityöryhmä käsitteli 17.2.2005 hallituksen esitystä ammattikorkeakoulujen tutkintojärjestelmän kehittämiseksi. Esityksessä ehdotettiin ammattikorkeakoulujen tutkintojärjestelmää kehitettäväksi siten, että osalla ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista olisi mahdollisuus työelämäkokemuksen jälkeen syventää ammatillista osaamista jatkamalla opintoja ja suorittamalla työelämälähtöinen tutkinto ammattikorkeakoulussa. Esityksen pohjalta valtioneuvosto antoi asetuksen, jonka mukaan ammattikorkeakouluissa suoritettavia tutkintoja ovat ammattikorkeakoulututkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot. Ammattikorkeakoulututkinnot ovat perustutkintoja ja nimikkeen perässä on lyhenne (AMK), ylemmät ammattikorkeakoulututkinnon ovat jatkotutkintoja lyhenteellä (ylempi AMK). Asetus astui voimaan 16.6.2005. (Alanen 2002, 177; A 423/2005.)

2.3 Ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan kehittyminen ja alalle hakeutuminen

Sosiaali- ja terveysalan toiminta ja koulutus on perinteisesti liitetty valtion tai kunnan toimintaan. Koulutus on ollut vahvasti sidoksissa työelämään ja toiminta puolestaan saanut rahoituksensa pääasiassa verovaroista ja lakisääteisestä sosiaalivakuutuksesta. Paula Könnilän (1999, 23) mukaan ”sosiaali- ja terveydenhuoltoon kuuluu erilaisia lakisääteisiä ja organisoituja toimintoja ja palveluja, joiden tavoitteena on edistää ja ylläpitää yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta, terveyttä ja toimintakykyä”. (Könnilä 1999, 23–25.)

Sosiaali- ja terveysala on Suomessa muotoutunut vähitellen 1800- ja 1900-luvuilla. Ensimmäinen terveysalan koulutus alkoi vuonna 1816 ja tuotti kättilöitä, sairaanhoitajakoulutus alkoi vuonna 1889. Sosiaalialan koulutuksen katsotaan virallisesti alkaneen 1890-luvulla köyhäinhuoltovirkailijoiden koulutuksesta. Fyysioterapialla puolestaan on omat vuosituhantiset perinteensä, mutta vasta toisen maailmansodan jälkeen kuntoutuksen menetelmiä alettiin kehittää systemaattisesti ja laki lääkintävoimistelijan ja hierojan ammatin harjoittamisesta tuli voimaan vuonna 1945. (Könnilä 1999, 24–27.)

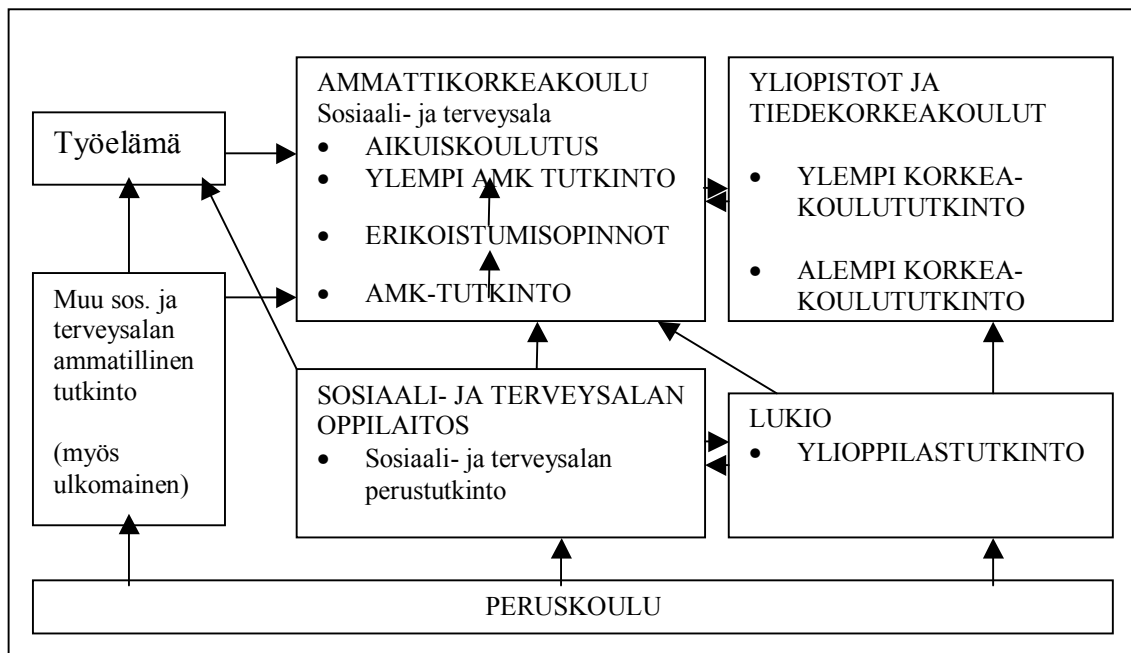
Satakunnassa sosiaali- ja terveysalalla on pitkät perinteet ja alan koulutus täytti 60 vuotta vuonna 2005. Porin terveystieteidenkoulun perustettiin vuonna 1945, jolloin sairaanhoitaja- ja terveystieteidenkoulutus Satakunnassa alkoi. Vuonna 1957 sairaanhoitajakoulutusta uudistettiin valtakunnallisesti niin, että sairaanhoitajan peruskoulutuksen jälkeen oli mahdollista suorittaa erikoissairanhoitajan tai terveydenhoitajan pätevyys jatko-opinnoilla. Opintouudistuksen myötä Satakunnassa oppilaitoksen nimi muuttui Porin sairaanhoitajaopistoksi. 1970-luvulla terveydenhuollon kouluasteen koulutukset (apuhoitaja, lastenhoitaja) koottiin samaan oppilaitokseen opistoasteen kanssa, Satakunnassa Porin sairaanhoito-oppilaitokseen. Porin sairaanhoito-oppilaitoksessa alettiin kouluttaa kuntahoitajia vuonna 1972, apuhoitajia 1974, lastenhoitajia 1975 ja lääkintävoimistelijoina vuonna 1984. Sosiaalialan koulutus alkoi Diakonialaitoksen alaisena vuonna 1986. (Rissanen 2005, 30; Mattila 2005, 48–54; Jokela 2005, 77–79; Kortesoja 2005, 91–99.)

Keskiasteen koulu-uudistus 1980-luvulla merkitsi sairaanhoitajien ja erikoissairanhoitajien, terveydenhoitajien ja kättilöiden koulutuksen yhdistämistä uudeksi erikoistumislinjaksi, yhtenäiseksi toisen asteen koulutukseksi (AKH 1987). Koulutus eriytettiin peruskoulu- tai ylioppilaspohjaiseksi, samalla apuhoitajaninimike vaihtui perushoitajaninimikkeeksi (Kortesoja 2005, 91–99). 1990-luvulla sosiaali- ja terveysalan kouluasteen koulutukset yhdistettiin uudeksi koulutusammattiksi, kun lähihoitajan ammattinimike virallistettiin vuonna 1994. Perustutkinnolla pyrittiin rinnakkaisten koulutusjärjestelmien poistamiseen ja joustavaan uralla etenemisen mahdollistamiseen (Könnilä 1999, 29.) Uusi lähihoitajakoulutus alkoi Porin terveydenhuolto-oppilaitoksessa vuonna 1993 (Kortesoja 2005, 104).

Opistoasteen rinnalla käynnistyivät vuonna 1992 ensimmäiset opetusministeriön alaiset ammattikorkeakoulukokeilut, joissa oli mukana myös terveysalan koulutusta (L 391/1991, A 392/1991). Ensimmäiset väliaikaiset ammattikorkeakoulut vakinaistettiin vuonna 1996 ja kättilö-, sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajakoulutus siirtyi kokonaan monialaisiin ammattikorkeakouluihin vuonna 1999. (OPH 1996.) Satakunnassa ammattikorkeakoulukokeilu alkoi 1.8.1991, jolloin kokeilussa olivat mukana myös terveysalan koulutusohjelma ja Porin terveydenhuolto-oppilaitos. Porin sosiaalialan oppilaitos, Harjavallan sosiaali- ja terveydenhuolto-oppilaitos ja Rauman ammattinstituutin sosiaali- ja terveysala liittyivät kokeiluun vuonna 1996. (Hyttinen 2005, 157, 163.) Satakunnan ammattikorkeakoulun vakinaistuttua 1.8.1997 muodostui Satakunnan

ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden toimiala, jolla on toimipisteet Porissa, Raumalla ja Harjavallassa. Sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoita oli vuonna 2005 noin 1400. (Hyttinen ym. 2005.)

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulutukseen hakeudutaan pääasiassa ylioppilastutkinnon, lukion, ammatillisen tai toisen asteen tutkinnon tai näiden koulutusten jälkeisen työelämäjakson kautta. (L 255/1995, 13§.) Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusväylät ovat seuraavat (Könnilä 1999, 33):

Kuvio 1. Koulutusväylät sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulutukseen.

Pääasiallinen väylä ammattikorkeakoulutukseen on lukio. Opetusministeriön ylläpitämän ammattikorkeakoulutilaston, AMKOTAn mukaan pohjakoulutukseltaan kaikista vuonna 2004 ammattikorkeakoulussa opintonsa aloittaneista ylioppilaita oli 72,3 % (vastaavasti Satakunnan ammattikorkeakoulussa 74,5 %), ammatillisen opisto tai korkea-asteen suorittaneita 2,4 % (SAMK 1,4 %), ammatillisen perustutkinnon suorittaneita 22,6 % (SAMK 23,4 %) ja muun koulutuksen suorittaneita 2,8 % (SAMK 0,8 %). Sosiaali-, terveystieteiden- ja liikunta-alan vastaavat luvut olivat samansuuntaiset verrattuna ammattikorkeakoulussa opintonsa aloittaneiden kokonaislukuun. (Opetusministeriö 2005a, 26.)

AMKOTAn mukaan vuonna 2004 ammattikorkeakoulujen nuorten koulutukseen oli 93 898 ensisijaista hakijaa. Opiskelupaikan nuorten koulutuksessa vastaanotti 29 345 henkilöä. Tilaston mukaan hakeneiden määrät ovat tasaisesti nousseet vuodesta 1994, jolloin hakijoita oli 36 035. Hakijoiden määrä on suorassa suhteessa kasvavaan opiskelupaikkalukuun, joka vuonna 1994 oli vielä 7924. Koulutusaloittain tarkasteltuna maan laajuisesti eniten hakijoita vuonna 2004 oli sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalle. Nuorten koulutuksessa sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalle hakeneiden osuus kaikista hakeneista oli 31,1 % (sosiaali- ja terveysalalle ensisijaisesti hakeneet 29 209, opintonsa aloittaneet 6 166). Koko Satakunnan ammattikorkeakoulun nuorten koulutukseen ensisijaisia hakijoita vuonna 2004 oli 2 594 ja aloittaneita 1 231, sosiaali- ja terveysalalle hakeneita (mukana Harjavalta, Pori ja Rauma) puolestaan 690 ja aloittaneita 256. (Opetusministeriö 2005a, 24–25; Opetusministeriö 2005b, 52.)

2.4 Ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinta ja opiskelijavalinnan kehittäminen

Suomalaisen yhteishakujärjestelmän ja koulutuksen avoimuuden vuoksi suomalainen opiskelijavalinta eroaa ulkomaisista opiskelijavalinnoista ja näin ollen ulkomaalainen valintatutkimus käsitteleekin pääosin työorganisaatioiden ja työnhakijoiden valikoitumista. Lähinnä työorganisaatioihin keskittynyt valikointitutkimus on kehittynyt vähitellen 1900-luvulla. Toisen maailmansodan jälkeisenä aikana yritykset yrittivät ratkoa mekanisaation ja massatuotannon tuomia ongelmia. Työvoimasta oli kuitenkin pulaa, eikä valikointiin ollut varaa. Vasta 1960-luvulla huomiota alettiin kiinnittää tasarvoon ja valikoinnin validiteettiin, jolloin naisten ja vähemmistöryhmien asemaa työmarkkinoilla alettiin seurata. Tuottavuuden, tehokkuuden ja kilpailukyvyn kasvutavoitteet nostivat henkilöstövalinnan ja valikointiprosessit työmarkkinoidenkin kiinnostuksen kohteeksi. Työvoimakulut ovat useimpien yritysten suurin menoerä ja tehdyt henkilöstövalinnat suhteellisen pysyviä ratkaisuja. Vuosisadan loppupuolella myös työmarkkinat kääntyivät organisaatioiden hyväksi: työntekijöistä oli vara valita parhaat. (Smith & Robertson 1989, 1-3.)

Opiskelijavalinnoissa, kuten henkilöstövalinnassa, on kyse resursseista ja niiden kohdentamisesta. Opiskelijavalinta on pysyvä ja opiskelun pitkittyminen tai keskeytyminen on koulutusorganisaatiolle suuri rahallinen menetys. Kaiken arvioinnin ja valikoinnin taustalla, niin työ- kuin koulutusorganisaatioissakin, on tavoite, jossa

valikoinnin taustalla, niin työ- kuin koulutusorganisaatioissakin, on tavoite, jossa valituksi tulisi henkilö, jonka odotettu panos organisaatiolle on suurin. Toisin sanoen valituksi tulisi henkilö, joka suorittaisi opintonsa suunnitelmien mukaan määräajassa loppuun. (Akkerman 1989, 67–71.) Suomalaisen koulutuspolitiikan ja opiskelijavalinnan intresseissä on Maija Vehviläisen (1995, 61) mukaan lisäksi ”sosiaalisesti, taloudellisesti ja alueellisesti keskivertaisten mahdollisuuksien luominen eri kansalaisryhmiin kuuluville koulutukseen halukkaille henkilöille, lahjakkuuksien mahdollisimman suuri mobilisaatio sekä valintamenettelyjen, koulutuksen ja työtehtävien määrällisen ja laadullisen vastaavuuden turvallisuuspyrkimykset”.

2.4.1 Ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmä

Jatkuvasti kasvava aloituspaikkojen ja ensisijaisesti hakeneiden määrä asettavat lisääntyviä paineita opiskelijavalinnoille, niiden toimivuudelle ja tehokkuudelle. Ammattikorkeakoululaki (L 351/2003) sekä asetukset ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmästä (A 257/1995; A 1191/1998; A 353/2003) määrittävät ammattikorkeakoulujen opiskelijavalintoja ja yhteishakujärjestelmää. Niissä on määritelty muun muassa koulutuksen pääsyvaatimukset, pohjakoulutus, ikä ja terveys, sekä koulutukseen valinnan perusteet, kuten aiemmissa opinnoissa menestyminen, koulutustarve, työkokemus ja yhteiskunnan koulutustarpeet. (Vehviläinen 1995, 31–40.)

Ammattikorkeakoululain 22. pykälän mukaan ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinta järjestetään yhteishaun avulla niin, että ammattikorkeakoulun opiskelijavalinnan perusteista ja valintakokeen järjestämisestä päättää ammattikorkeakoulu. Opetushallitus vastaa yhteishaun valtakunnallisesta toteutuksesta, koulutukseen hakeutumiseen ja valintaan liittyvän valtakunnallisen tiedotuksen järjestämisestä sekä antaa ohjeet alueellisesta toteutuksesta. Yhteishaun alueellisesta toteutuksesta vastaavat ammattikorkeakoulut. Ammattikorkeakoulut huolehtivat hakemusten vastaanottamisesta, käsittelystä ja säilyttämisestä, hakemiseen ja valintaan liittyvästä yleisestä tiedotuksesta sekä muista yhteishaun käytännön järjestelyistä. (L 351/2003; A 353/2003.)

Ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmän avulla huolehditaan tarjolla olevasta koulutuksesta tiedottamisesta, hakeudutaan koulutukseen ja välitetään opiskelijaksi

ottamisessa tarvittavat tiedot ammattikorkeakouluille. Lisäksi järjestelmällä tuetaan valitsematta jääneiden hakeutumista muuhun koulutukseen sekä tuotetaan tietoa hakijoista ja koulutukseen otetuista koulutusjärjestelmän toiminnan seurantaan ja arviointia varten. (L 351/2003; A 353/2003.) Edellä mainitun lain ja asetusten mukaan hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita, ja opiskelijaksi hakenut voi hakea ammattikorkeakoulun hallitukselta kirjallisesti oikaisua opiskelijaksi ottamista koskevaan päätökseen. Opiskelija voi ottaa samana lukuvuonna vastaan vain yhden korkeakoulututkintoon johtavan opiskelupaikan.

2.4.2 Opiskelijavalinnan merkitys sosiaali- ja terveysalalla

Yhteishakujärjestelmän puitteissa yksittäisten ammattikorkeakoulun alojen opiskelijavalinnat voidaan suorittaa monin eri tavoin. Sosiaali- ja terveysalalla ei pelkkää hakupapereihin perustuvaa valintaa ole suosittu, vaan käytössä on ollut erilaisia psykologisia testejä, kirjoitus- ja ryhmätehtäviä sekä haastatteluja. Alan opiskelijavalinnassa on kiinnitetty huomiota vaihtelevissa määrin muun muassa persoonallisuuden ominaisuuksiin, arvomaailmaan, eettisyyteen, sosiaalisiin ja opiskeluvalmiuksiin, luovuuteen, ammatilliseen tavoitteellisuuteen sekä työtehtävien asettamiin vaatimuksiin (Könnilä 1999, 34).

Opiskelijavalinnoissa on kyse henkilöarvioinnista, joka poikkeaa perinteisestä, puhtaasti yksilöpsykologisesta arvioinnista. Opiskelijavalinnassa hakija arvioidaan nimenomaan soveltuvuutensa, ei pelkkien tulosten vuoksi, jolloin kyseessä on ennuste henkilön tulevasta toiminnasta opinnoissa ja työssä. Henkilöarvioinnissa holistisen ihmiskäsityksen mukaisesti hakija nähdään muuna, kuin pelkkien standardoitujen testitulosten, kuten persoonallisuus- ja projektiivisten testien, summana. (Kwaske 2004, 186–189.) Opiskelijavalinta on monialainen prosessi, joka vaatii siihen osallistuvien arvioitsijoiden paneutumista, asiantuntemusta ja yhteistyötä. Sosiaali- ja terveysalalla haasteena on myös lähihoitajien ja ylioppilaiden erilaisten opiskeluvalmiuksien ja työelämätaustan huomioonottaminen opiskelijavalinnassa.

Pekka Rantanen on tutkimuksissaan *Valintakoe vai ei?* (2001) sekä *Valinnasta työelämään* (2004) tarkastellut valintakokeiden vaikutusta valintatuloksiin. Hänen mukaansa hakutoivesija ja menestys aiemmissa opinnoissa ennustavat opintoihin

sitoutumista ja niissä menestymistä parhaiten. Hän kyseenalaistaakin valintakokeen merkityksen ja hyödyn. Rantasen mukaan ammattikorkeakoulussa tähdätään kuitenkin erityisesti työelämään soveltuvien hakijoiden valintaan, jolloin opintomenestys ei yksistään ole kriteerinä onnistuneelle opiskelijavalinnalle. Sosiaali- ja terveystieteiden alalla onkin perinteisesti suosittu ”paperihaun” sijaan valintakokeita. Virpi Slotten, Sisko Sepän ja Juha Sääskén (2002, 273) mukaan sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijavalintoja ei tulisi suorittaa ainoastaan opetuksen näkökulmasta. Työelämän lisäksi myös valintakokeen suunnittelijoiden, henkilöarviointipsykologien ja koulujen edustajien vuoropuhelua voisi lisätä onnistuneiden opiskelijavalintojen lisäämiseksi. Edellä mainitut tutkijat tuovat esiin tärkeän seikan pelkän hakusijan käytöstä ammattikorkeakoulun opiskelijavalinnassa: tämän kriteerin perusteella olisi vaara, että valituksi tulisi suhteellisesti enemmän opiskelijoita, joiden motivaatio perustuu joko opiskelupaikan varmistamiseen yliopistopaikkaa odotellessa tai pakkoon oman työllistymisen varmistamiseksi. (Slotte ym. 2002, 273.)

Myös Jukka Lerkkanen (2002a) pohtii väitöskirjatutkimuksessaan *Koulutus ja uravalinnan ongelmat* hakutoivesijan ja ammattikorkeakoulutukseen hakeutumisen ongelmia. Lerkkasen (2002a, 36) mukaan voidaan olettaa, että ammattikorkeakouluihin hakeutuu ainakin kahdenlaisia opiskelijoita. Ammattialasuuntautuneilla opiskelijoilla on usein pohjakoulutuksenaan toisen asteen tutkinto, kun taas opiskelusuuntautuneet opiskelijoiden pohjakoulutuksena on ylioppilastutkinto ja he saattavat hakea ammattikorkeakouluun ”varastoidakseen” itsensä koulutukseen ja hakeakseen seuraavana vuonna uudelleen. Korkeakoulun kannalta valintakokeiden yhtenä tehtävänä tulisikin siis olla osaksi tällaisten hakijoiden karsinta, jotka kuluttavat koulutusresursseja, mutta eivät suorita tutkintoa loppuun.

Anneli Jaroman (2000) väitöskirjatutkimuksessa *Koulutus ja tuleva toiminta hoitotyössä* tarkasteltiin opistoasteelta ja ammattikorkeakoulusta valmistuvien kättilö-, sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijoiden käsityksiä heidän koulutuksestaan sekä tulevasta toiminnastaan hoitotyössä. Kyselylomake muodostui strukturoiduista ja avokysymyksistä ja sillä selvitettiin muun muassa opetusmenetelmien yhteyttä ammattitaidon kehittymiseen ja käsityksiin tulevasta toiminnasta hoitotyössä sekä opetussisällön ja koulutuksen aikana kehittyneen ammattitaidon yhteyttä opiskelijoiden käsityksiin tulevasta roolistaan hoitotyössä. Tutkimuksen mukaan tietty opetussisältö ja

ammattitaidon kehittyminen näyttää olevan yhteydessä siihen, minkälaiseksi tuleva hoitotyöntekijä mieltää roolinsa hoitotyössä (Jaroma 2000, 129). Koulutuksella voidaan tutkimuksen mukaan vahvistaa tiettyä käsitystä omasta työstä, mutta siihen vaikuttavat vahvasti myös opiskelijoiden ennakkokäsitykset tulevasta ammatista. Liisa Vanhasen (2000) väitöskirjatutkimuksen tulosten mukaan opiskelijoiden suuntautuminen hoitotyöhön oli varsin pysyvää koko koulutuksen ajan ja koulutuksella sitä voitiin vain vahvistaa. Nämä tulokset tukevat valintakokeiden merkitystä alalle soveltuvien valinnassa. Pelkillä todistuspisteillä valittavien opiskelijoiden käsityksiä tulevasta työstä tai suuntautumisesta tulevaan ammattiin ei voida ennustaa.

2.4.3 Opiskelijavalintatutkimuksen yhteiskunnallinen näkökulma

Opiskelijavalintoja on Suomessa tutkittu toisaalta yhteiskunnan, lainsäädännön ja organisaatioiden näkökulmasta (ks. esim. Rantanen 2004), toisaalta yksilöpsykologian, asiantuntijuuden, hakijan elämäkulun tai elämänhallinnan näkökulmasta (ks. esim. Laes 2005, Kosonen 2005). Maija Vehviläisen (1998) lisensiaatintutkimuksen kohteena oli opiskelijavalintakokeilu Lahden ammattikorkeakoulun diakonian koulutusohjelmaan kuuluneissa terveydenhoitajan ja diakonissa-sairaanhoitajan suuntautumisvaihtoehdoissa vuosina 1993-1995. Vehviläinen (emt.) jakaa opiskelijavalintatutkimuksen näkökulmat eri intressiryhmiin. *Toiminnallinen intressi* korostuu valinnan suorittavan korkeakoulun kohdalla, *hakijaintressi* puolestaan opiskelijoiksi pyrkivien kohdalla. Poliittiset ja koulutuspoliittiset päätöksentekijät muodostavat *koulutuspoliittisen intressin*, tulevat työnantajat taas *työvoimaintressin*.

Kosonen (2003, 199) puolestaan jakaa opiskelijavalinnan perusnäkökulmat ja niiden suhteet *instituutioiden näkökulmaan* (koulutusalan ja työelämän tarpeet ja vaatimukset) *hakijan näkökulmaan* (tavoitteet ja keskeiset merkityssuhteet, mahdollisuus olla aktiivinen subjekti ja ainutkertainen persoona, hyvä elämäkulku) ja kolmanteen näkökulmaan *eettiset, ihmisoikeudelliset ja juridiset periaatteet ja normit*. Näiden näkökulmien väliin jäävät arvioitavaksi kriteerien, menetelmien ja tilanteiden mielekkyys, relevanssi ja uskottavuus (hakijan nk.) sekä asianmukaisuus, validius ja tarkoitetut seuraamukset (instituutioiden nk.). Opiskelijavalintatutkimuksen yhteiskunnallisessa näkökulmassa korostuvatkin opiskelijavalintaa ja yhteiskuntaa yleisesti ohjaava lainsäädäntö, työelämän ja ammattien kehitys sekä koulutuspoliittiset

sesti ohjaava lainsäädäntö, työelämän ja ammattien kehitys sekä koulutuspoliittiset lähtökohdat.

Ute-Christine Klehen (2004, 329, 338) mukaan institutionaaliset tekijät vaikuttavat merkittävästi henkilöstövalintoihin, sillä valtio ja julkinen sektori asettavat henkilöstövalinnoille monia rajoituksia ja odotuksia. Näiden lisäksi pitkän tähtäimen taloudellisen hyödyn odotukset saavat organisaatiot valitsemaan reliaabeleja ja valideja valintakäytäntöjä, vaikka Klehen (emt.) mukaan henkilöstövalinnan ajatellaan yleisesti olevan jokseenkin standardoimatonta ja epäluotettavaa. Vaikka Klehen artikkeli koskee työntekijöiden valintaa, voidaan sen katsoa pitävän paikkansa myös opiskelijavalintojen kohdalla. Edellä esiteltyt asetukset ja Ammattikorkeakoululaki antavat selkeät puitteet ja tavoitteet suomalaisen ammattikorkeakoululaitoksen opiskelijavalinnalle. Valinnan merkitys paitsi valtiolle ja koulutusorganisaatiolle, myös yksittäisen nuoren elämäkululle on suuri ja valintamenettelyn validius tärkeää.

Robert Roe ja Peter van der Berg (2003, 258) ovat tarkastelleet valintamenetelmien eurooppalaisia eroja ja löytäneet brittiläisen, pohjoiseurooppalaisen ja eteläeurooppalaisen mallin. Jaotus mukailee muun muassa Esping-Andersenin tekemää jakoa sosiaalipoliittisista regiimeistä (ks. esim. Esping-Andersen 1999). Roen ja van der Bergin tutkimuksen mukaan valinnoissa käytetyt metodit ja testit poikkeavat eri maissa toisistaan ja niihin vaikuttavat muun muassa teollisuustyyppi, työvoimapolitiikka, lainsäädäntö, eri professiot ja vallitseva kulttuuri. Myös Ann Marie Ryan, Lynn McFarland, Helen Baron ja Ron Page (1999) toteavat valtiotyypin ja kulttuurin vaikuttavan suuresti valintamenetelmien käyttöön. Suomalainen opiskelijavalinta on, kuten edellä esitelty, pitkälle laissa määritelty, ja erilaisten etujärjestöjen vaikutus koulutuspolitiikassa, esimerkiksi sisään otettavissa opiskelijamäärissä, on suhteellisen suuri. Koulutuspolitiikassa pyritään opiskelijavalintojen kautta vaikuttamaan muun muassa eläköitymisen ja työelämämuutosten tuomiin haasteisiin. Esimerkiksi sairaanhoitajien koulutuskiintiö on puhuttanut aika ajoin. Laman aikana sairaanhoitajien kiintiötä haluttiin supistaa, nyt puhutaan lisätarpeesta ja maahanmuuttajien muuntokoulutuksesta työvoimapolitiikan paikkaajana. Välillä keskustelun kohteeksi nousivat kalliin koulutuksen saaneet työntekijät, jotka ”karkasivat” suomalaisilta työnantajilta ulkomaille.

Massoittava korkeakoulutus ja ylioppilassuma olivat taustavaikuttajina paitsi ammattikorkeakoululaitoksen kehittämisessä, myös tarpeessa tutkia opiskelijavalintoja yhteiskunnallisesta, rakenteellisesta, näkökulmasta. Turun yliopiston koulutussosiologian tutkimuskeskuksessa alkoi vuonna 1994 *Koulutusväylät, työmarkkinat ja valikoituminen* – tutkimusprojekti, johon liittyy Sakari Aholan (1995) väitöskirjatutkimus *Eliitin yliopistosta massojen korkeakoulutukseen* ja Jouko Nurmen (1998) väitöskirjatutkimus *Keiden koulutusväylät? Laveneva korkeakoulutus ja valikoituminen* sekä tutkimusprojektin raportit *Kilpahaku korkeakoulutukseen* (Ahola & Nurmi 1995) ja *Koulutusväylät, työmarkkinat ja valikoituminen, loppuraportti* (Ahola & Nurmi 1998).

Tutkimusprojektin tarkoituksena oli tarkastella opiskelijavalintoja korkeakoulutukseen hakeutumisen ja valikoitumisen kannalta sekä nuorten omien tavoitteiden ja virallisten koulutusjärjestelyjen yhteen osuvuuden kannalta. Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Tampereen yliopiston, Tampereen teknillisen korkeakoulun, Hämeen ja Lahden väliaikaisten ammattikorkeakoulujen sekä Tampereen väliaikaisen teknillisen ammattikorkeakoulun kaupallisen, teknillisen ja sosiaalialan opiskelijat. Yhtenä tutkimusongelmana oli nuorten ammattipreferenssien ja koulutusväylien työmarkkinakytkentöjen vaikutus hakemiseen. Tutkimuksella pyrittiin myös selvittämään, ketkä tutkimuskentän koulutusväylille hakeutuvat ja valikoituvat. Tutkimus toteutettiin postikyselynä ja seurantana. Koulutukseen hakeutumista tutkittiin projektissa motivaation, ammatinvalinnan, sosialisointin ja persoonallisuuden käsitteiden kautta, jolloin kiinnostuksen kohteena oli ammatinvalintaan perustuva koulutusalan valinta. Näin ajateltuna nuorten koulutuspreferenssit, ammatinvalinnanohjaus ja työelämän tarpeita vastaavasti mitoitettu koulutus tulisi sovittua mahdollisimman hyvin yhteen (Ahola & Nurmi 1995, 55).

Aholan (1995, 149–153) tutkimuksen mukaan tasa-arvo niin yksilöiden kuin alueidenkin kesken oli tärkeä perusajatus koulutuksen lisäämis- ja lauantamispolitiikassa, mutta korkeakoululaitos on kuitenkin säilyttänyt asemansa valikoivana yhteiskunnallisen eliitin kouluttajana ja yhteiskunnallisten valtarakenteiden uusintajana. Kyseisissä väitöskirja- ja projektitutkimuksissa hakeutumisen syyt nähdään koulutusjärjestelmän yhteiskunnallisiin funktioihin kuuluviksi, ja valintaan vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa sosiaalinen tausta ja sukupuoli. Valikointitutkimukset painottavat yksilön preferenssien sijaan koulutustason sosiaalisen määräytymisen tärkeyttä, jolloin valikoitumisen lähtökohdat ovat yhä perheessä, sen yhteiskunnallisessa

asemassa ja pääomissa, ja korkeakouluihin tulevat ovat jo pitkään koulutusuralla valikoitunutta joukkoa. Projektitutkimuksen nuorten koulutuskuluissa valitseminen ja valikoituminen kietoutuivat yhtenäiseksi prosessiksi, jonka kautta edettiin työmarkkinoille ja edelleen yhteiskunnallisiin asemiin (Ahola & Nurmi 1995, 11). (Ahola, 1995; Ahola & Nurmi 1995, 55.)

Yhteiskunnallinen, ohjaava näkökulma, korostuu myös Opetusministeriön ja Länsi-Suomen Läänin hallituksen selvityksissä *Yhteistyössä yhteishakuun* (Opetusministeriö 2003a), *Ammattikorkeakoulujen yhteishaku-uudistus* (Opetusministeriö 2003b) ja *Ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmä käyttäjien silmin* (Mikkola & Kalliola 2000), joissa käsitellään yhteishakua, sen teknisiä järjestelyjä, ”pakkohakua” ja ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhteistyötä. Selvityksissä tarkastellaan opiskelijavalintaa ohjaavien edellä mainittujen lain ja asetusten käytäntöön panoa ja toimivuutta. Juha-Pekka Liljanderin (2000) *Analyysi ylioppilasmääristä ammattikorkean opiskelijavalinnan eri vaiheissa* ja Päivi Vuorisen, Raimo Mäkisen ja Sakari Valkosen (2000) tutkimus *Keitä opiskelijoiksi ammattikorkeakouluun? Ammattikorkeakouluun hakeutuminen ja opiskelijavalinnan tulos* ottavat puolestaan kantaa opiskelijavirtoihin ja ammattikorkeakoulun tavoitteeseen purkaa syntyneitä ylioppilassumaa Aholan ja Nurmen tutkimuksiin viitaten. Satakunnan ammattikorkeakoulun osalta Päivi Jaatinen (ks. esim. 2002) on tutkinut Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelijavalintoihin osallistuneita hakijoita vuosina 1998-2002 ja kartoittanut hakijoiden taustatietoja, tiedonsaantia ja mielipiteitä valinnasta.

2.4.4 Sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijavalinnan kehittäminen

Ammattikorkeakoulujen tarve kehittää valintakokeita tuli esille valtakunnallisissa sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijavalintoja käsittelevissä kokouksissa. Nykyisen opetusministeriön asetuksen (A 653/2001) mukaan valintakokeiden tulee olla maksuttomia hakijoille, lisäksi ammattikorkeakoulujen yhteishaussa valintakoepisteet tulee olla vaihtokelpoisia valtakunnallisesti samassa koulutusohjelmassa ja jopa laajemmin samalla koulutusalueella. Muun muassa nämä seikat olivat paitsi lisäämässä tarvetta kehittää toimivia ja taloudellisia valintakokeita sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijavalintoihin myös taustana ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENEN

suositukselle yhteisestä hankkeesta sosiaali- ja terveysalan valintakokeiden kehittämiseksi. (Rouhiainen-Valo 2004.)

Valtakunnallisen opiskelijavalintahankkeen vetäjäksi ja hankesuunnitelman laatijaksi ryhtyi Laurea-ammattikorkeakoulu, joka sai Opetusministeriöltä valtionavustuksen ammattikorkeakoulujen yhteisen sosiaali- ja terveysalan opiskelijavalintakokeiden kehittämishankkeen toteuttamista varten vuosina 2002–2003. Valtakunnallisen kokouksen kyselyn perusteella hankkeeseen ilmoittautui kymmenen ammattikorkeakoulua, joista Satakunnan ammattikorkeakoulu oli yksi. Kehittämishankkeen tavoitteena oli tuottaa sosiaali- ja terveysalan opiskelijavalintaan valintakokeita, jotka ovat mahdollisimman luotettavia valintatilanteessa. Tavoitteena oli myös kehittää mittaamismenetelmiä seuraaviin valintakokeiden arvioinnin kohteisiin: oppimisvalmiudet, motivaatio, alalle soveltuvuus ja sosiaalinen kyvykkyys. Hankkeeseen osallistuneet ammattikorkeakoulut lähtivät kehittämään omia valintakokeitaan, ja käyttivät hyväkseen syksyn 2002 valinnassa käytettyjä malleja ja niistä saatuja kokemuksia. (Rouhiainen-Valo 2004.)

Keväällä 2003 projektiin osallistuneissa ammattikorkeakouluissa käytetyt valintakokeet olivat melko yhtenäisiä sisältäen haastattelun ja ryhmätilanteen koulutusohjelmakohtaisena sovelluksena sekä koulutusohjelmakohtaisia lisäosioita. Järjestetyissä koulutustilaisuuksissa ja työseminaareissa käsiteltiin mittaamismenetelmiä eri arvioinnin kohteille, jolloin näkemykset siitä, mitä asioita valintakokeessa tulisi mitata, lähenivät toisiaan. Tätä kautta tultiin myös siihen johtopäätökseen, että täysin yhtenevään valintakokeeseen ei ole tarvetta, koska arvioinnin kohteet ovat samat ja valintamenetelmät ovat hyvin samantapaisia. (Rouhiainen-Valo 2004.)

Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan toimialalta valtakunnallisessa valintakokeiden kehittämishankkeessa mukana olivat sosiaali- ja terveysala Porin ja Harjavallan toimipisteet. Laurea-ammattikorkeakoulun hallinnoima hanke päättyi, mutta valintakokeiden kehittämistyö jatkuu edelleen. Vuosittain järjestetään 1-2 päivän koulutus valintoihin osallistuvalla henkilöstöllä. Samassa yhteydessä tarkistetaan vuosittaiset valintakokeen sisällöt sekä menettelytavat valintatilanteessa.

Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelijavalinta on alkanut muotoutua jo terveyssisäkouluksen alkuvuosina. Syksyisin ja keväisin alkaneisiin 36 oppilaan

ryhmiin toteutettiin haku kerran vuodessa, jolloin johtokunta valitsi oppilaat. Vuoden 1953 valintakokeissa jokainen hakija kävi henkilökohtaisesti johtajan kansliassa ja jokaiselle suoritettiin terveystarkastus. Terveystilaan kiinnitettiin erityistä huomiota. Hakijat suorittivat lisäksi tarkkailun alaisena pari käytännöllistä työtä, ainekirjoitustehtävän ja laskennon kokeen. Myöhemmin opiskelijavalintaan ovat liittyneet myös psykologiset soveltuvuuskokeet. Ajan myötä opettajien antamat työtehtävät ovat jääneet pois ja tilalle on tullut kirjallinen tehtävä, fysioterapiassa mukaan on otettu motoriikan ja rytmittämisen testit. Opettajien haastattelut ovat säilyneet alusta asti mukana. (Mattila 2005, 61–62.)

Seuraavassa on esitelty Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan Porin toimipisteen kevään 2005 opiskelijavalinnan kokonaisuus, jolla valitaan opiskelijat suomenkielisiin fysioterapian, hoitotyön ja sosiaalialan koulutusohjelmiin. Aloituspaiikkoja näissä ohjelmissa on yhteensä 150. Opiskelijavalinta muodostui aineistokokeesta, ryhmätilanteesta ja opettajan toteuttamasta yksilöhaastattelusta. Fysioterapiakoulutuksessa oli ryhmätilanteen sijasta liikuntatilanne. Opiskelijavalinnan kolmesta osiosta kertyi yhteensä 65 valintapistettä.

Kirjallinen osio: Hakija sai luettavakseen tekstin, johon tutustumista ja muistiinpanojen tekemistä varten hänellä oli aikaa kaksikymmentä minuuttia. Tekstit kerättiin tässä vaiheessa pois. Tämän jälkeen hakija kirjoitti 40 minuutin aikana annetusta aihealueesta määrämittaisen esseemuotoisen vastauksen. Kussakin koulutusohjelmassa kaksi opettajaa luki ja arvioi kaikki tekstit, tällä haluttiin varmistaa yhdenmukainen arviointi. Valintapistettä tästä osiosta sai enimmillään 20 pistettä.

Ryhmätilanne: Ryhmä muodostui kuudesta hakijasta. Tilanteeseen, jonka kesto oli 30 minuuttia, osallistui hoitotyön ja sosiaalialan koulutusohjelmien osalta kaksi opettajaa. Toinen opettajista oli psykologi ja hänellä on myös asiakastyössä toimivan psykologin oikeudet. Yksittäiseen ryhmätilanteeseen varattuun aikaan sisältyi hakijoiden suorittama tehtäväosio sekä opettajien tekemään yhteenvetoon tarvittu aika. Keskustelutehtävä koostui jostakin sosiaali- tai terveysalan tehtäväkentässä olevasta ajankohtaisesta ongelmasta tai kysymyksestä. Ryhmätilanteesta oli enimmillään mahdollisuus saada 20 pistettä.

Fysioterapian koulutusohjelman ryhmätilanne muodostui liikunnallisesta tilanteesta, johon hakijat kutsuttiin kahdeksan henkilön ryhmissä. Tilanteen tavoitteena oli arvioida fysioterapiakoulutukseen hakevien liikunnallisia ja motorisia valmiuksia, kuten koordinaatiota, rytmiä ja lihasten hallintaa. Tilanteeseen sisältyi myös erillinen ryhmänohjaustehtävä. Koko tilanne kesti yhteensä yhden tunnin. Ryhmätilanteen arviointiin osallistui psykologian opettaja ja kaksi fysioterapian opettajaa.

Haastattelu: Haastatteluun oli varattu aikaa 20 minuuttia kutakin hakijaa kohti. Henkilöhaastattelun kesto oli yhteensä 15 minuuttia, jonka jälkeen opettaja kirjasi tiedot muistiin. Haastattelua suorittavalla opettajalla on käytettävissä hakijan etukäteen täyttämä henkilötietolomake, josta selvisi mm. koulutus ja työkokemus. Fysioterapian koulutusohjelmassa kaikkiin haastatteluihin osallistui kaksi opettajaa. Haastatteluosuudesta oli mahdollisuus saada enimmillään 25 pistettä.

Lopullinen pisteytys: Jokaisen valintakoepäivän päätteeksi käytiin koulutusohjelmittain keskustelu, jossa katsottiin lopulliset valintapisteet kullekin hakijalle. Näihin keskusteluihin osallistuivat kaikki kyseisenä päivänä ko. koulutusohjelman valintoihin osallistuneet opettajat.

Taulukko 1. Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden valintakoekokonaisuus 2005. (Rouhiainen-Valo 2004.)

Arviointimenetelmä	Arvioinnin kohde	Pisteytys
Kirjallinen koe	Opiskeluvalmiudet Kognitiivinen kyvykkyys Tiedon prosessointi	Enintään 20 pistettä
Ryhmätilanne	Sosiaalinen kyvykkyys Kognitiivinen kyvykkyys Situaationaalinen tilannetaju Yleisvaikutelma	Enintään 20 pistettä
Haastattelu	Motivaatio Alalle soveltuvuus Oppimisvalmiudet Kokonaisvaikutelma	Enintään 25 pistettä

3 YKSILÖLLISTYMINEN, KOULUTUS JA OPISKELIJAVALINTA MYÖHÄISMODERNISSA

3.1 Myöhäismoderni ja yksilöllistyminen

Sosiaalitieteissä on kuvattu hyvin samankaltaisesti yleistä modernisaatiokehitystä tarkoittaen noin 200 vuoden jaksoa lähihistoriassamme. Modernisaatioon on yleisesti liitetty muun muassa kaupungistuminen, rationaalisuus, eriytyminen, yksilöllistyminen, teollistuminen sekä perheen ja palkkatyö-suhteen muutokset. Esimodernin ja modernin ajan jälkeen, 1900-luvun toisen puoliskon lopulla, katsotaan tulleen murroksen kohti myöhäismodernia aikaa. Bauman puhuu myöhäismodernia aikaa kuvatessaan postmodernista aikakaudesta, Beck ja Giddens puolestaan refleksiivistä modernista. (Bauman 1999; Beck 1995; Giddens 1995; Niemi-Väkeväinen 1995, 1-4.)

Postmoderni ja refleksiivi moderni eroavat käsitteinä toisistaan, vaikkakin ovat hyvin samankaltaisia. Post-etuliite viittaa jonkin jälkeiseen (teollisen modernin jälkeiseen) tilaan, jossa merkitykset hajoavat ja katoavat. Onnismaan (2003, 55) mukaan ”postmodernismikeskustelu on nyttemmin jo paljolti hyödynnetty loppuun. Esimerkiksi tunnetuin elossa oleva postmodernista kirjoittanut aikalaisdiagnostikko Bauman käyttää uusimmissa teoksissaan mieluummin termiä modernin nykyvaihe tai keksimäänsä uudissanaa *notkea moderni*.” Refleksiivi etuliitteenä puolestaan viittaa itsensä kohtaamiseen, tilanteeseen, jossa tietystä vaiheessa oleva modernisaatiokehitys on joutunut vastatusten itsensä kanssa. Modernisaation tunnusmerkit ja instituutiot alkavat murentua modernisaation itsensä vaikutuksesta ja tätä kautta modernisaation aikakausi etenee refleksiiviksi moderniksi. Tähän liittyy ajatus instituutioista, joilla on kyky heijastaa ja reflektoida itseään sekä tämän kautta mahdollisuus ja keinoja myös muuttaa itseään. (Beck 1995; Giddens 1995; Onnismaa 2003, 55; Palojärvi 1995, 35.)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan myöhäismodernia Ulrich Beckin ja Anthony Giddensin refleksiivi moderni ja riskiyhteiskunta-käsitteiden avulla. Beckin (1995, 16) mukaan riskiyhteiskunnan käsite tarkoittaa modernin yhteiskunnan kehitysvaihetta, jossa sosiaaliset, poliittiset, taloudelliset ja yksilölliset riskit yhä useammin luistavat teollisen yhteiskunnan seuranta- ja turvainstituutioiden otteesta. ”Refleksiivinen

modernisaatio” tarkoittaa näin sellaisten riskiyhteiskunnan seurausten tunnustamista, joita teollinen yhteiskunta ei kykene omilla institutionalisoiduilla normeillaan mitaten käsittelemään ja sulauttamaan järjestelmäänsä (Beck 1995, 17). Riskiyhteiskunnassa yksilön pitää nähdä, tulkita ja käsitellä omina asioinaan ne mahdollisuudet, uhkat ja vaikeat elämäkerralliset valinnat, jotka oli aiemmin mahdollista ratkaista perheyhteisössä tai tukeutuen yhteiskuntaluokkaan. Koulutuksen laajentuminen ja työmarkkinoiden voimakkaat liikkuvuusvaatimukset tuovat oman lisänsä yksilön pakollisiin valintoihin. (Beck 1995 18–20; Beck 1996 9–21.)

Yksilön kannalta ongelmana on riskien suuruus ja määrä; riskit kertovat mitä ei tule tehdä, mutta eivät sitä, mitä tulisi tehdä. Beckin (1995, 22) mukaan henkilö, joka mieltää koko maailman riskiksi, menettää ennen pitkää toimintakykynsä. Riskit edellyttävätkin päätöksiä ja samalla purkavat niitä. (Beck 1995, 22.) Myöhäismoderni aikakausi romuttaa myös moderniin kuuluneet elämänprojektit ja ajatuksen koko elämän läpi kulkevista päämääristä ja tavoitteista. Koska työ, professiot ja elämäntulo ovat muuttuneet, kohtaa yksilö erilaisia haasteita. Modernin jälkeistä aikaa kuvaavissa teorioissa yksilön olemassaoloa leimaavat sitoutumattomuus, liikkuvuus ja juurettomuus, eikä identiteetti tule annettuna tai ennalta määrättyä, vaan se on jatkuvasti uudelleen rakentuva ja muuttuva. Myöhäismodernissa maailmassa yksilö ei voi enää välttämättä sitoutua paikkaan tai vain yhteen ammattiin. Elinikäiset työpaikat ovat kadonneet, ja erilaisten ammattien synnyttyä tyhjistä voivat ne myös kadota varoittamatta. Niemi-Väkeväisen (1995, 13) mukaan tragedia on siinä, että ammattien vaatimien taitojen hankintaan kuluu huomattavasti enemmän aikaa kuin mitä niitä on mahdollista käyttää. (Niemi-Väkeväinen 1995, 11–13.)

Refleksiiviin moderniin aikaan liittyvät globaalit uhkakuvat, työmarkkinoiden rakennemuutos ja kilpailuhenkisyiden lisääntyminen ovat myös nuorten elämään vaikuttavia, epävarmuutta ja riskejä lisääviä tekijöitä. Traditioiden murtuminen ja ydinperheen, suvun ja naapuruston merkityksen väheneminen edistävät nuortenkin yksilöllistymistä. Kun modernin ajan yhteiskunnalliset instituutiot murtuvat ja menettävät merkitystään, joutuu yksilö itse suunnittelemaan, laatimaan, kokoamaan ja toteuttamaan oman elämäkertansa. Hyvinvoinnin, muun muassa koulutuksen ja terveyden, lisääntyminen on edesauttanut uudenlaisen yksilöllistyneen yksilön syntymisessä (Palojärvi 1995, 41). (Beck 1995; Giddens 1995.)

Myöhäismodernin yhteiskunnan yksilöllistymis- ja hallittavuusongelmilla on Beckin ja Giddensin (1995) mukaan kaksi tasoa. Rakenteellisella tasolla yhteiskunta ja sen instituutiot kohtaavat edellä kuvattuja myöhäismoderneihin sosiaaliin rakenteisiin liittyviä ongelmia, toimijan tasolla puolestaan yksilöllinen reflektio lisääntyy ja murroksen tuomia ongelmia tarkastellaan yksilön tasolla. Elämänhallinnan ongelmista (ts. refleksiivisistä elämäkerroista) puhuessaan Beck (1995) puhuu yksilöllistymisestä. (Ks. myös Rotkirch 1998.) Giddens (1995) käyttää yksilöllistymisestä ja sen vaatimista toimista käsitteitä puitteistariisuminen ja uudelleen puitteistaminen. Uudelleen puitteistaminen nähdään kaikille pakollisena, ei vain joidenkin yksilöiden vaihtoehtoisena toimintana. Yksilöllistymisestä ei Beckin mukaan seuraa tyhjyyttä, vaan uusi ja luova tapa järjestää ja päättää omasta elämäkerrasta, identiteetistä, sosiaalisista verkostoista, sitoumuksista ja vakaumuksista. Yksilöllistyminen merkitsee siis totutun elämäkerran muuttumista valituksi, refleksiiviksi elämäkerraksi. (Beck 1995, 27–29.) Järvisen (2001, 60) mukaan yleiset yhteiskunnalliset ehdot ja instituutiot asettavat kuitenkin yhä edelleen rajoja yksilöllistymiselle. Esimerkiksi nuorten koulutustaso ja asema työmarkkinoilla säätelevät edelleen heidän yhteiskunnallisia toimintamahdollisuuksiaan ja samalla määrittävät rajat yksilölliselle kehitykselle (Järvinen 2001, 60).

3.2 Koulutuksen ja koulutuspolkujen muutokset myöhäismodernissa

Leena Niemi-Väkeväinen (1998) on tarkastellut yhteiskuntapolitiikan alaan kuuluvassa väitöstutkimuksessaan kouluttautumista myöhäismodernin yksilöllistymisen näkökulmasta. Kuten edellä on mainittu, instituutioiden ja yhteisöjen suhde yksilöön on myöhäismodernissa muuttunut, jolloin yksilö ei esimerkiksi enää synny ja elä yhdessä yhteisössä, vaan on sosiaalisessa suhteessa moniin eri sosiaaliin piireihin. Niemi-Väkeväisen (emt., 131–132) mukaan ”koulutusjaksot saattavatkin olla keskeisiä nyky-yhteiskunnallisia toimintaympäristöjä, ehkä yhtä oleellisia kuin muuntuvat tai puuttuvat työyhteisöt tai paikallisyhteisöt”. Hän näkee koulutuksen ja siihen liittyvät valinnat moninaisena prosessina, jossa horisontaaliset ja vertikaaliset tekijät rajaavat päätöksiä, mutta eivät myöskään poista vaihtoehtojen harkintaa ja seurausten arviointia. Vertikaalisina tekijöinä Niemi-Väkeväinen (emt. 135–136) näkee muun muassa iän, sukupuolen ja toimintaympäristön, horisontaalisina tekijöinä puolestaan yksilön elämää orientoivat ehdot kuten perheellisyyden ja parisuhteen sekä aktiviteetit, tyylit ja niiden

muotoutumisen. Koulutusta käytetään yksilöllistymisen ja elämänhallinnan tukena, mahdollisuutena valita ja vaikuttaa omaan elämään. Tämän mukaan muun muassa edellä esitellyissä opiskelijavalintaa koskevissa tutkimuksissa käytetyt valikoitumista selittävät tekijät, kuten ikä tai sosiaalinen tausta, olisivat edelleen mukana rajaamassa yksilön valintoja, mutta eivät määräämässä niitä. Refleksiivisyys tarkoittaisi siis nykyhetken ja situationaalisuuden lisäksi menneen tunnistamista, nykyisen arviointia ja tulevan orientaatiota. ”Yksilöt eivät voi rakentaa elämäänsä varmuuksille, koska ne eivät riipu heistä itsestään, vaan yksilöiden elämää pilkkovat useat systeemit ja oma muuntuva tahto”, Niemi-Väkeväinen (1998, 140) toteaa.

Myöhäismodernissa suomalaisessa yhteiskunnassa koulutukseen osallistuminen on monella tavoin muuttunut. Koulutus on pidentynyt ja laajentunut, ja koulutukseen sijoittuminen on pitkittynyt ja koulutusjaksot ovat venyneet sekä limittyneet työssäolojaksojen kanssa. Samalla kun uudet sukupolvet ovat yhä paremmin koulutettuja, ovat sukupuolten väliset koulutuserot tasoittuneet. Naisten koulutustaso on kohonnut, mutta koulutusalat ovat edelleen voimakkaasti eriytyneet sukupuolen mukaan. Naiset ovatkin yliedustettuina terveydenhuolto- ja sosiaalialalla, lastentarhaopettajakoulutuksessa sekä koti- ja laitostalousoppilaitoksissa. (Järvinen 2001, 60–61; Komonen 2001, 70.)

Vaikka koulutustaso ja koulutuksen pituus ovatkin nousseet verrattuna edeltäviin ikäluokkiin, nykynuorten työmarkkina-asemaan liittyy aiempaa enemmän riskejä ja epävarmuutta sekä muita riskiyhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä. Varsinkin 1990-luvulla työttömyys yleistyi eniten juuri nuorten ikäryhmässä ja nuorisotyöttömyys on taloudellisesta kasvusta huolimatta jäänyt suhteellisen korkealle tasolle. Lisäksi nuoret työskentelevät aiempaa useammin ja aikuisväestöä enemmän määrä- ja osa-aikaisissa työsuhteissa. Koulutustason noustessa ja työmarkkina-aseman muuttuessa suoritettujen tutkintojen ja työmarkkina-asemien välinen yhteys on korostunut aiempaa selvemmin. Mitä vähemmän nuorilla on koulutusta, sitä suuremmalla todennäköisyydellä he ajautuvat työttömiksi (Järvinen 2001, 62). Myöhäismodernin ajan yksilöllistyminen ja valinnanvapaus voivatkin tuottaa menestyksen käänntöpuolelle syrjäytyneitä, koulutus- ja urapolultaan pudonneita nuoria. (Järvinen 2001, 61–62.)

Myös koulutuspolkujen katkokset ovat lisääntyneet ja koulutuksesta on muodostunut paitsi valinnanmahdollisuuksien viidakko, myös pakkojen areena. Yksilöllisistä

koulutuspoluista käyty keskustelu on yleisesti ottaen positiivista; puhutaan valinnanmahdollisuuksista, joustavuudesta ja elinikäisestä oppimisesta. Keskeyttämiset ja viivästykset luovat kuitenkin negatiivista kuvaa, kun yksilölliseen koulutuspolkuun liitetään yhteiskunnalliset pakot ja säännökset. Vaikka valtion osuus koulutuksen toteuttamisen ohjauksesta onkin pienentynyt, koulutukseen osallistumista säännellään yhä tiukemmin yhteiskunnallisella tasolla. ”Institutionaalisen elämänculun määritelmä ideaalisesta koulutuspolusta tiivistyy lineaariseen, katkeamattomaan ja nousujohteiseen koulutus(ura)putkeen” (Komonen 2001, 70). (Komonen 2001, 70.)

Ideaallinen koulutuspolku ja sen yksilöllinen toteuttaminen ovat osa koulutuspaikkojen kilpailua ja valinnan vapautta korostavaa koulutusideologiaa. Tässä ajattelussa painottuvat individualismi sekä oletus yksilön kyvystä tehdä rationaalisia valintoja. Ihanteeksi on muodostunut järjestelmä, jossa oman parhaansa tiedostavalla yksilöllä on oikeus valita sopiviksi katsomansa koulutusreitit, oppilaitokset ja oppimisen sisällöt (Järvinen 2001, 64). Heikompien auttamisesta on siirrytty huippujen tuottamiseen, jolloin ajatus koulutuksellisesta tasa-arvostakin on ainakin osittain muuttunut. (Järvinen 2001, 64.)

Koulutuksen merkitys elämäncpolkujen ja yksilöllisten elämäncurien suuntaajana on kasvanut samalla, kun suomalaista koulutusjärjestelmää ja –politiikkaa on uudistettu voimakkaasti 1980-luvun lopulta alkaen. Sekä koulutuspolitiikan yhteiskunnallinen rooli, että sen taustalla olevat arvolähtökohdat ovat muuttuneet niin, että koulutuspolitiikka on vähitellen sulautettu muuhun yhteiskuntapolitiikkaan. Puhtaasti sivistyksellisistä ja kasvatuksellisista tavoitteista on siirrytty pitämään koulutusta välineenä, jolla edistetään esimerkiksi työllisyyttä tai maan taloudellista kilpailukykyä. Myös koulutuspolitiikan toimijoiden työnjakoa on muutettu siirtämällä valtaa kunta- ja koulutasoille sekä oppilaille, opiskelijoille ja heidän vanhemmilleen. Instituutioiden mureneminen ja muuttuminen näyttäytyy suomalaisessa koulutuspolitiikassa juuri vallan hajautumisella ja yksilön vastuun lisääntymisellä. Valtion valta koulutuksen ohjauksessa on vähentynyt, mutta se on entistä tarkempi koulutuksen tuloksellisuuden suhteen, kuten hallituksen Strategia-asiakirja 2004:stä ilmenee. (Järvinen 2001, 60–63; Hallituksen strategia-asiakirja 2004.)

Hallituksen strategia-asiakirja 2004 on valmisteltu valtioneuvoston kanslian ja ministeriöiden yhteistyönä. Sen tarkoituksena on tehostaa hallituksen keinoja edistää,

ohjata ja valvoa nykyisen hallitusohjelman toteutusta. Strategia-asiakirjan sisältämät työllisyysstrategia ja työllisyyden politiikkaohjelma tähtäävät talouskasvun ja työllisyyden vahvistamiseen mm. tukemalla tavoitteita koulutuspolitiikalla. Työvoimapolitiittisten aktiiviohjelmien ja koulutuksen vaikuttavuustavoitteena on strategia-asiakirjan (2004, 18–19) mukaan

- työvoiman saatavuuden turvaaminen
- nuorten koulutukseen ja työmarkkinoille sijoittuminen ja nuorisotyöttömyyden alentaminen
- pitkäaikaistyöttömyyden ennaltaehkäisy ja alentaminen
- työvoima- ja koulutuspolitiittisten ohjelmien laadun ja vaikuttavuuden parantaminen.

Strategia-asiakirjan (2004, 18) mukaan nuorille taattavan koulutustakuun tavoitteena on, että vuonna 2008 vähintään 96 % peruskoulun päättävistä aloittaa samana vuonna lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa. Koulutustakuun toteuttamiseksi laaditaan selvitys nuorten hakeutumisesta ja valikoitumisesta ammatilliseen koulutukseen sekä opintomenestyksestä ja keskeyttämisestä ja käynnistetään tarvittavat toimenpiteet. Lisäksi koulutuksen loppuun saattamista ja tutkintojen suorittamista edistetään kehittämällä opiskelijoiden ohjausta, opiskelumuotoja, opintotukea sekä kehittämällä koulutuksen rahoitusta tuloksellisuuteen ja kannustavuuteen perustuvana. (Strategia-asiakirja 2004, 19.)

Työllisyyden politiikkaohjelma ottaa kantaa myös työurien pidentämiseen mm. nopeuttamalla nuorten siirtymistä koulutuksesta työelämään. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää tehokkaita tukitoimia opintojen ohjaukseen ja keskeyttämisen vähentämiseen. (Strategia-asiakirja 2004, 21.) Tarkoituksena on myös lisätä ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelmän kannustavuutta. Rahoitusjärjestelmä on tarkoitus uudistaa kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmän uudistamisen aikataulun mukaisesti ja uudistus astuikin voimaan vuonna 2006. Ammattikorkeakouluissa läpäisyyn kiinnitetään erityistä huomiota ja erityisenä painopisteenä ovat opiskelijoiden ohjaus- ja neuvontapalvelut. (Strategia-asiakirja 2004, 22.)

3.3 Opiskelijavalinnan sosiaalinen validius

Opiskelijavalinta vaikuttaa suuresti yksilöön, instituutioon ja koulutuksen onnistumiseen sekä tätä kautta yhteiskuntaan koulutuksella tuotetun työvoiman ja uusien innovaatioiden muodossa. Pekka Kosonen (1999, 11) kritisoi opiskelijavalintaa ja siihen liittyviä ajattelutapoja. Opiskelijavalinta muotoutui nykyiseen asuunsa teollisen modernin aikana, jolloin vakiintuneet, hierarkkiset ja autoritaariset organisaatiot olivat vallalla. Koulutusorganisaatio saattoi käyttää valtaansa ja sanella opiskelijavalintojen pelisäännöt. Myöhäismoderni puolestaan edellyttää niin yksilöiltä kuin organisaatioiltakin refleksiivisyyttä ja autonomisuutta, aktiivista toimintaa jatkuvassa muutoksessa. Kososen (emt.) mukaan perinteinen opiskelijavalinta ja sille asetetut ehdot eivät enää päde myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Opiskelijavalintaa on tarkasteltu pääosin organisaation näkökulmasta hallinnollis-teknisenä ongelmana tai yksilöpsykologisesti hakijan piirteiden luokitteluna. Nämä näkökulmat eivät hänen mukaansa riittävästi jäsennä osapuolten vuorovaikutusta, kosketuksen luonnetta ja dynamiikkaa. (Kosonen 1999, 11–12.)

Yksilön elämänhallinta ja elämäntulon näkökulma korostuvat refleksiivissä modernissa. Hakija ei ole enää ulkoa hallittavissa tai valmiita ratkaisuja hyödyntävä yksilö, vaan pyrkii tietoisesti tekemään itsenäisiä valintoja ja päätöksiä. Giddens (1995, 108–109) katsoo traditioiden ohenemisen merkitsevän yksilötasolla myös valintojen tekemisen muutosta. Teollisessa yhteiskunnassa yksilön menneisyys, niin omat lapsuuskokemukset kuin suvunkin menneisyys toistuivat yksilön elämäntulussa (vrt. Ahosen (emt.) tutkimuksessa perheen sosiaalisen taustan merkitys korkeakouluun valikoitumisessa) ja ohjasivat valintoja. Tätä emotionaalista menneisyyttä ei refleksiivissä modernissakaan voi täysin unohtaa, vaan se on rekonstruoitava uudelleen. Giddensin *refleksiivinen minäprojekti* (1995, 106) edellyttää kuitenkin emotionaalista autonomiaa suhteessa menneisyyteen. Aktiiviset valinnat, kuten esimerkiksi opiskelupaikan tai –alan valinta, lisäävät tätä autonomiaa. Toki toisaalta voidaan argumentoida valinnan ja päätöksen erosta: yksilö voi *valita*, mutta tekeekö organisaatio lopullisen *päätöksen*? (Giddens 1995.)

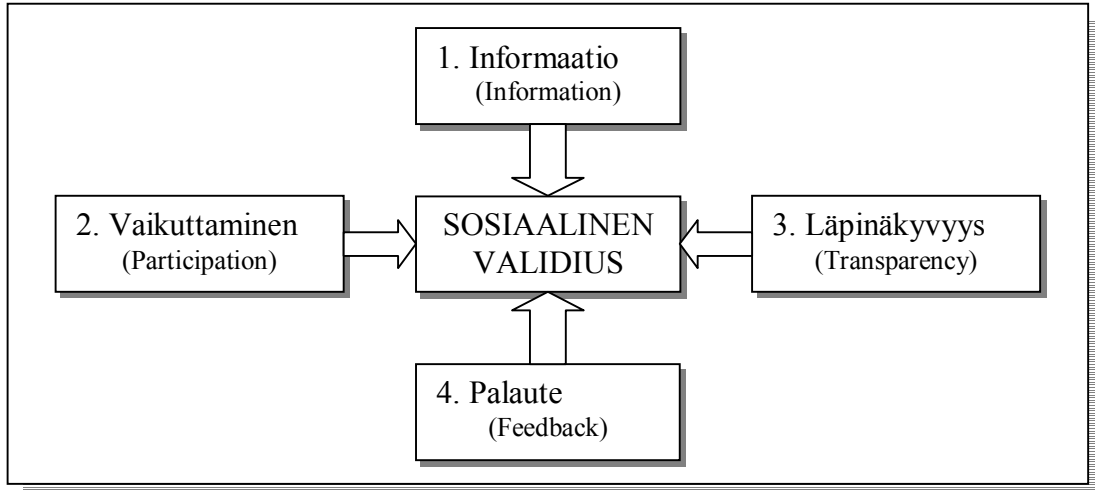
Refleksiivin modernin ja yksilön elämäntulon näkökulmasta koulutuksen tavoitetta edistää opiskelijavalinta, jossa valituksi tulevat yksilöt, joiden elämänmerkityksiä ja elämän- tai koulutusuran kulkua valinnat tukevat. ”Rekrytoinnin eri vaiheissa (tiedotuksessa, valintajonojen muodostamisessa, itse valinnassa sekä opetukseen

kiinnittymisessä)” on Kososen (1999, 13) mukaan ”kyse aktiivisten, omia elämänvalintojaan tekevien toimijoiden ja koulutusinstituutioiden vuoropuhelusta”. Reuschenbach (2005) argumentoi samaan tapaan: hän kysyy, miksi valintoja ajatellaan ja tutkitaan vain organisaation näkökulmasta (ts. miten löytää organisaation tarpeet täyttävä ihminen ja mikä metodi parhaiten ennustaa hakijoiden tulevaa toimintaa?), kun pitäisi kysyä, mitä hakija haluaa tai hakee tullessaan organisaatioon tai valintaprosessiin. Molemmilla osapuolilla on kuitenkin pohjimmiltaan sama tavoite: saada reilua ja realistista tietoa toinen toisistaan. Näin ollen mikäli organisaation luoma kuva työstä tai opiskelupaikasta täyttää hakijan tarpeet ja mikäli hakija puolestaan täyttää tehtävän asettamat tarpeet ja soveltuu organisaatioon, on valinta molempien neuvottelijapuolien kannalta reilu.

Reuschenbachin (emt.) mukaan työmarkkinat ovat muuttuneet työntekijän osalta (hän käyttää esimerkkinään sairaanhoitajia ja sairaaloita) niin, että työpaikan saanti on muuttunut kysynnästä tarjontaan. Lisäksi hakijan tietämys ja tuntemus tulevasta työpaikasta (esimerkkinä sairaalat, jotka rekrytoivat uusia työntekijöitä, jotka ovat koulutuksessaan olleet harjoittelussa kyseisessä organisaatiossa) sitouttavat organisaatioon, lisäävät työtyytyväisyyttä ja madaltavat työpaikkatarjousten hylkäysprosentteja. Hänen tutkimuksessaan sairaanhoitajat, jotka oli ”rokotettu” ts. tutustutettu organisaation työkuulttuuriin, toimintaan ja tarjoomuksiin, olivat tietoisempia valintatilanteessa ja tekivät varmempia ja tyydyttävämpiä ratkaisuja. Reuschenbachin (emt.) mukaan sairaaloissa, jotka rekrytoivat työntekijöitä vain yhteistyökouluista, oli tilastollisesti merkittävästi pienemmät työpaikkatarjousten hylkäysluvut. Tuleva työntekijä siis tiesi jo ennakkoon, millaiseen työhön ja työympäristöön oli lupautumassa ja sitoutumassa. Myös Thorntonin (1989, 58) mukaan ensivaikutelma organisaatiosta luo pohjan tulevalle työtyytyväisyydelle, organisaatioon sitoutumiselle, lopettamiselle tai hylkäykselle ja organisaatiossa toimimiselle.

Valinta voidaan nähdä myös eettisinä tekoina ja vallankäyttönä. Valintaperusteiden sisällöllinen validius, eli hyväksyttävyyys ja pätevyys hakijoiden kannalta on ehto sen sisällölliselle kelvollisuudelle (Kosonen 1999, 13). Validit valintamenetelmät liittyvät koulutuspolitiikkaan ja refleksiivin modernin tilanteeseen, jossa päätökset ja ratkaisut ovat usein neuvottelunvaraisia. Painotettaessa opiskelijavalinnan dialogisuutta, on tärkeää, että valintoja kehitettäessä kuullaan myös valintoihin osallistuneiden hakijoiden

ja opiskelijoiksi valikoituneiden näkemyksiä (Vehviläinen 1998, 108). Opiskelijavalinnan dialogimaisuuteen liittyy Heinz Schulerin (1993) teoria sosiaalisesta validiudesta. Sosiaalisesti pätevään valintatilanteeseen kuuluu seuraavia osia:

Kuvio 2. Sosiaalisen validiuden ulottuvuudet (Schuler 1993).

Informaatio (information) koskee niitä työtehtäviä ja kriittisiä vaatimuksia, joihin valinta johtaa, organisaation (yksilön, koulutusohjelman) tavoitteita, ilmapiiriä, kulttuuria ja ihmissuhteita, persoonallisen toimintatavan ja uralla etenemisen mahdollisuuksia. Koulutusorganisaatio pyrkii näyttäytymään hakijalle mahdollisimman houkuttelevana ja kiinnostavana, sillä vetovoimainen koulutusala tai -paikka vetoaa potentiaalisesti hyviin opiskelijoihin. Ennen valintaa ja valinnan aikana annettun informaation ko. asioista tulisi kuitenkin olla relevanttia ja validia edistääkseen hakijan tekemän päätöksen pysyvyyttä ja samalla koko opiskelijavalinnan sosiaalista validiutta. (Schuler 1993, 13; ks. myös Kosonen 1999; Thornton 1989; Vehviläinen 1998.)

Vaikuttaminen (participation) tarkoittaa suppeammassa mielessä mahdollisuutta osallistua valintatilanteiden kehittelyyn, menetelmien valintaan ja päätöksentekoon. Laajemmin vaikuttaminen valintatilanteessa on sitä, että hakijalla on mahdollisuus kontrolloida tilannetta ja omaa käyttäytymistään eikä hän vastoin tahtoaan joudu toisten pakottamaksi tai alistamaksi. Käytännössä hakijan mahdollisuus vaikuttaa opiskelijavalinnan suppeammin käsitettyyn osallistumiseen on pieni, ja vaikutusmahdollisuuksia on vasta organisaatioon valituksi tulleella opiskelijalla. Laajemmassa näkökulmassa vaikuttaminen on jokaisen hakijan henkilökohtainen kokemus mahdollisuuksistaan vaikuttamiseen. Valintajärjestelyjen sujuvuus, hakijoiden

kohtelu ja koko valintatapahtuma vaikuttavat paitsi mielikuvaan koulutusorganisaatiosta myös hakijan omista vaikuttamismahdollisuuksista, lisäten näin sosiaalista validiutta. (Schuler emt.)

Läpinäkyvyys (transparency) viittaa siihen, missä määrin hakija kykenee selkeästi näkemään tai päättämään, mitä valintatilanteessa tapahtuu ja mikä kulloinkin on tavoitteena. Valintatilanteessa hakijan tulisi hahmottaa keitä henkilöitä tilanteessa on, missä rooleissa he toimivat sekä mitkä ovat heidän pyrkimyksensä ja kompetenssinsa. Lisäksi hakijan tulisi tietää diagnostisten välineiden merkityksestä ja relevanssista, siitä millä perusteilla hakijoita arvioidaan ja miten lopullinen valintapistemäärä koostuu. Läpinäkyvyys voi myös olla yksi syy siihen, miksi kyky- ja taitotestit ovat psykologisia persoonallisuus- ja projektiivisiä testejä hyväksytympiä hakijoiden keskuudessa. (Shuler emt.) Läpinäkyvyyttä voidaan valintatilanteessa lisätä informoimalla hakijoita päivän kulusta ja tulevasta valintaprosessin osa-alueista sekä paikalla olevista henkilöistä. Mikäli jonkin osa-alueen tavoite tai tarkoitus ei ole hakijalle selvillä, saattavat annetut tehtävät aiheuttaa hämmennystä ja alentaa näin valinnan validiutta hakijan kannalta.

Palaute (feedback) tarkoittaa tiedon antamista hakijalle hänen suoriutumisestaan. Schuler jakaa palautteen kahteen osioon, sisältöön (content) ja muotoon (form). Palautteen sisällön tulisi olla avointa, rehellistä, totuudenmukaista sekä sen tulisi sisältää tietoa epäonnistuneista osioista ja tulevaisuuden kehittämismahdollisuuksista. Palaute tulisi lisäksi antaa ymmärrettävässä muodossa, hienotunteisesti ja kannustavasti niin, että tieto rakentavasti edistää hakijan minäkuvaa ja omien voimavarojen tuntemusta. (Schuler emt.)

Valinnan suunnittelussa tulisikin ottaa huomioon opiskelun vastaaminen opiskelijan intentioihin ja pyrkimyksiin. Minne muualle hakija on hakenut ja monennelleko valintasijalle hän juuri tämän koulutuksen on asettanut? Mistä hakija on saanut tietoa ja millainen kuva hänellä on tulevasta ammatista tai työstä? Mitä hän opiskelulta odottaa? Mitkä ovat hänen vahvuutensa vastata opiskelun asettamiin vaatimuksiin? Mikä on hakijan käsitys omasta elämänsästä tai opiskelu-urastaan? Toisaalta, mikäli hakija kokee jo hakuvaiheessa, ettei häntä huomioida yksilönä tai että hänen oikeuksiaan poljetaan, voi sitoutuminen organisaatioon jäädä heikoksi.

Suomalaisessa opiskelijavalintatutkimuksessa Pekka A. Kosonen (2002) on tuonut esille juuri valinnan sosiaalisen validiuden merkitystä pohjaten Schulerin edellä esiteltyyn teoriaan. Tutkimuksessaan henkilöarvioinnista Kosonen tutki aineenopettajiksi hakevien käsityksiä ja kokemuksia haastatteluista ja ryhmätehtävistä. Valinnan sosiaalisen validiuden peruselementit nousivat esille hänen empiirisessä aineistossaan ja toistuvat Kososen (emt., 73) mukaan erilaisina muunnelmina niin yleisvaikutelmissa kuin haastattelua ja ryhmäkeskustelua koskevissa vastauksissa.

Myös Peter Herriot (1989, 171) korostaa valinnan tarkastelua sosiaalisena prosessina ja vuoropuheluna, jossa rekrytointi ja valintaprosessi ovat tärkeitä osia yksilön ja organisaation välisen suhteen luonnissa. Valinta ei hänen mukaansa ole vain portti, jonka läpi jokaisen hakijan on kuljettava ennen organisaation tuloa, vaan se on itsessään osa yksilön ja organisaation välisen suhteen luomista. Herriot (emt., 173) puhuu yksilön ja organisaation suhteen vastavuoroisuudesta. Yksilön ja organisaation odotuksista keskustellaan, niitä havainnoidaan ja niistä pyritään löytämään yhteisiä ominaisuuksia molemmilta tahoilta. Tämä vastavuoroinen havainnointi pitää sisällään myös yksilön havainnot siitä, millaisia odotuksia organisaatio asettaa hänelle itselleen ja toisin päin. Herriot jakaa odotukset itse valintatilanteen odotuksiin (hakija odottaa organisaation kertovan tulevasta työstä ja odotuksistaan, organisaatio puolestaan odottaa hakijan osoittavan motivaationsa ja sitoutumisensa tulevaan työhön) sekä tulevaa tehtävää koskeviin odotuksiin (toisaalta kuinka hakija odottaa organisaation kohtelevan häntä työntekijänä ja toisaalta kuinka organisaatio odottaa hakijan käyttäytyvän työntekijänä). Opiskelijavalinnan näkeminen sosiaalisena prosessina tukee ostopalveluna tehtyjen psykologisten testien ja haastattelujen korvaamista koulutusorganisaation omien opettajien tekemillä haastatteluilla ja tehtävillä. Korostettaessa valintatilanteen vastavuoroisuutta korostuu samalla haastattelijan merkitys koulutuksen edustajana, kysymyksiin vastaajana ja odotusten kohteena. (Ks. esim. Thornton 1989.)

Edgar Schein (1978) on tarkastellut yksilön ja organisaation tarpeita ja odotuksia ja korostaa Herriotin (emt.) ja Schulerin (emt.) tavoin eri osapuolten riippuvuutta toisistaan. Schein pyrkii selittämään sitä prosessia, jonka seurauksena sekä yksilön että organisaation odotukset kohtaavat molempia tyydyttävällä tavalla. Hänen mukaansa ongelmana ei ole ainoastaan odotusten kohtaaminen valintatilanteessa, vaan niiden täytyminen koko uran tai elämänhistorian kannalta. Organisaation ja yksilön odotuksiin

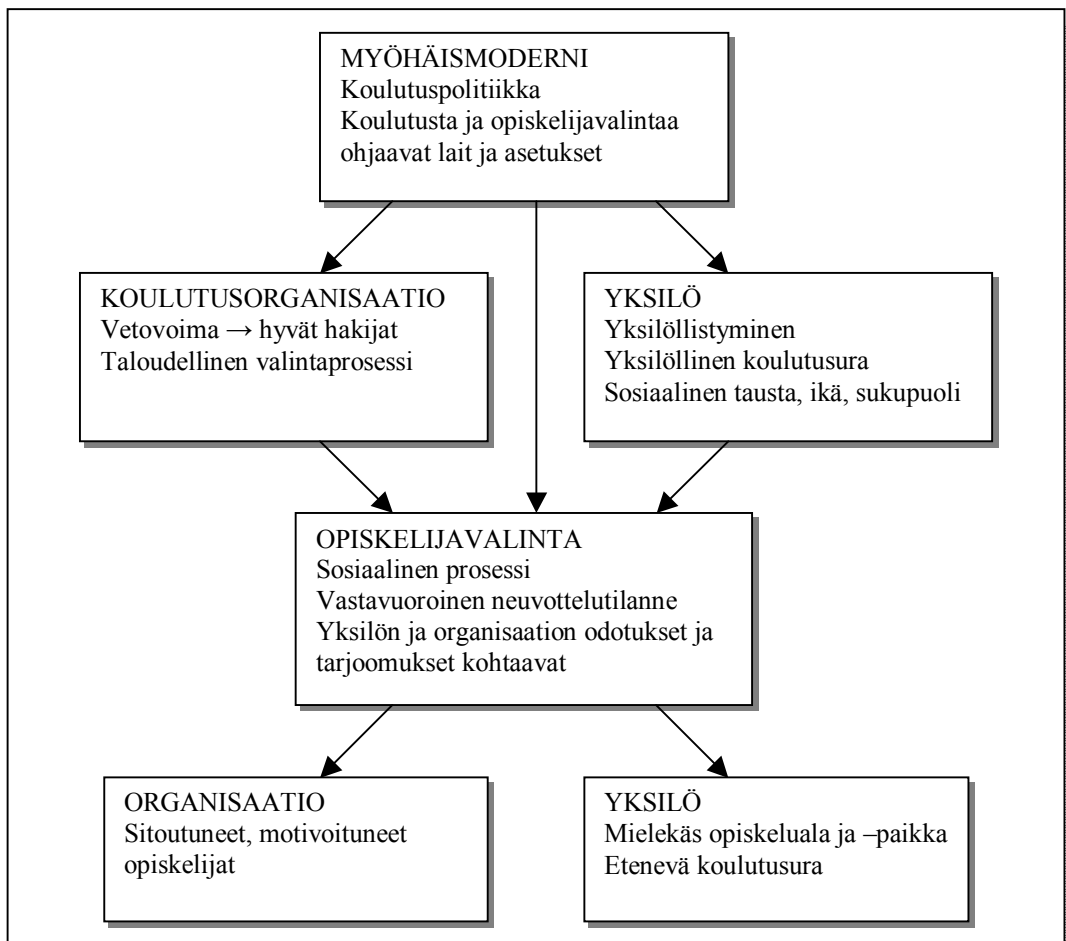
vaikuttavat niin yhteiskunta ja vallitseva kulttuuri, kuin organisaatioiden ja yksilöiden ominaisuudet (odotukset, aikomukset) ja ”yhteensopivuusprosessitkin” (*matching processes*; muun muassa rekrytointi, valinta, palaute, kehittyminen ja mahdollisuuksien luominen). (Schein emt., 3.) Organisaation ja yksilön dialogia ja odotuksia tutkittaessa ei Herriotin (emt.) mukaan kuitenkaan tulisi unohtaa valtasuhteita: kuten edelläkin on mainittu, valinnan aikana vallitsevat työmarkkinaolosuhteet (tai koulutusmarkkinat) vaikuttavat siihen, kummalla osapuolella on lopullinen valta valinnasta käytössään.

Muun muassa edellä käsiteltyjen, opiskelijavalintaan liittyvien tutkimusten mukaan sukupuolen, pohjakoulutuksen, iän ja koulutusalan perusteella on pystytty selittämään henkilön hakeutumista tiettyyn koulutukseen. Ammattikorkeakouluihin hakeudutaan opiskelemaan kuitenkin myös, vaikkei oltaisi kovin tietoisia siitä, mitä koulutukselta haetaan, millainen koulutus on, millaisia kvalifikaatioita se tarjoaa ja mihin ammatteihin se voi johtaa. Koulutukseen hakeutuminen voi olla myös vastaamista ympäristön odotuksiin. Lerkkasen (2002a, 37) mukaan tietoisien ammatinvalinnan merkitys on kaventunut ja koulutus- ja uravalinta on alkanut muistuttaa strategista ja taktista peliä koulutussäännösten keskellä. Koulutukseen hakeutuminen voi olla myös valintaa kokeilun kautta, jolloin opiskelija aloittaa opintonsa koulutuslalla ilman suurempia ennako-odotuksia. Myös pääsykoetulokset, aikaisemmat tutkinnot ja arv sanat sekä ikä ja fyysiset ominaisuudet ohjaavat hakeutumista. (Lerkkanen 2002a, 37.)

Näiltä osin opiskelijavalinnan sosiaalinen validius ei siis täysin selitä opintoihin kiinnittymistä ja sitoutumista. Kuitenkin, kuten opiskelijavalinnan merkitystä käsittelevässä luvussa todettiin, on valinnalla suuri merkitys sosiaali- ja terveysalalla, jossa koulutus, sen tarjoamat kvalifikaatiot ja tuleva ammatti ovat melko selkeästi hakijoiden tiedossa. Tämän kautta valinnan sosiaalinen validius mahdollisesti korostuu ja ohjaa potentiaalista opiskelijaa ainakin opiskelupaikan valinnassa. Mikäli hakija on hakenut ja päässyt sisälle useampaan samaa koulutusta tarjoavaan organisaatioon, on mielikuvilla ja valinnan sosiaalisella validiudella mahdollisesti paljonkin merkitystä.

3.4 Yhteenveto tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä

Ulrich Beckin ja Anthony Giddensin teorit myöhäismodernista ja yksilöllistymiskehityksestä ovat pohjana tutkimuksen yleisemmän tason keskustelulle koulutuksen muutoksista ja opiskelijavalinnasta. Tutkimuksessa ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijavalintaprosessi nähdään osana myöhäismodernia koulutuspolitiikkaa ja tämän kautta tilanteena, jossa yksilö (hakija) ja organisaatio (ammattikorkeakoulu) käyvät vuoropuhelua valinnasta kummankin osapuolen kannalta katsottuna. Neuvottelussa ovat vastakkain organisaation ja yksilön lupaukset, odotukset ja tarjoomukset. Onnistunut opiskelijavalinta tuottaa organisaatiolle motivoituneita ja sitoutuneita opiskelijoita, jotka suorittavat opintonsa määräajassa loppuun. Hakijan kannalta onnistunut opiskelijavalinta antaa tietoa tulevista opinnoista, opintojen tuottamasta kvalifikaatiosta ja tulevista työtehtävistä, sekä tukee hakijan yksilöllisiä koulutusuraratkaisuja vahvistamalla mielekästä opiskelualan ja –paikan valintaa.

Kuvio 3. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys.

4 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimustehtävät

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden valintakokeiden toimivuudesta ja sosiaalisesta validiudesta hakijan näkökulmasta, sekä siitä, millaisia nuoria sosiaali- ja terveystieteille hakeutuu ja valikoituu. Koska kyseisessä yksikössä käytössä oleva valintakoe on yhteneväinen ARENEn opiskelijavalintojen kehittämisprojektiin osallistuneiden muiden ammattikorkeakoulujen kanssa, ovat tulokset ainakin osittain yleistettävissä koskemaan yleisesti suomalaisten ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveystieteitä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella yksilön ja organisaation valintoja (opiskelijavalintaa) ja tutkia ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden valintaprosessia hakijan näkökulmasta. Lisäksi tarkoituksena on tarkastella millaisia nuoria sosiaali- ja terveystieteille hakeutuu ja keitä sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoiksi valikoituu, sekä poikkeavatko hakijoiden ja opiskelijoiksi valittujen ryhmät toisistaan. Alalle hakeutumisen ja strategioiden kautta pyritään ennustamaan valituksi tulleiden tulevaa opintoihin sitoutumista.

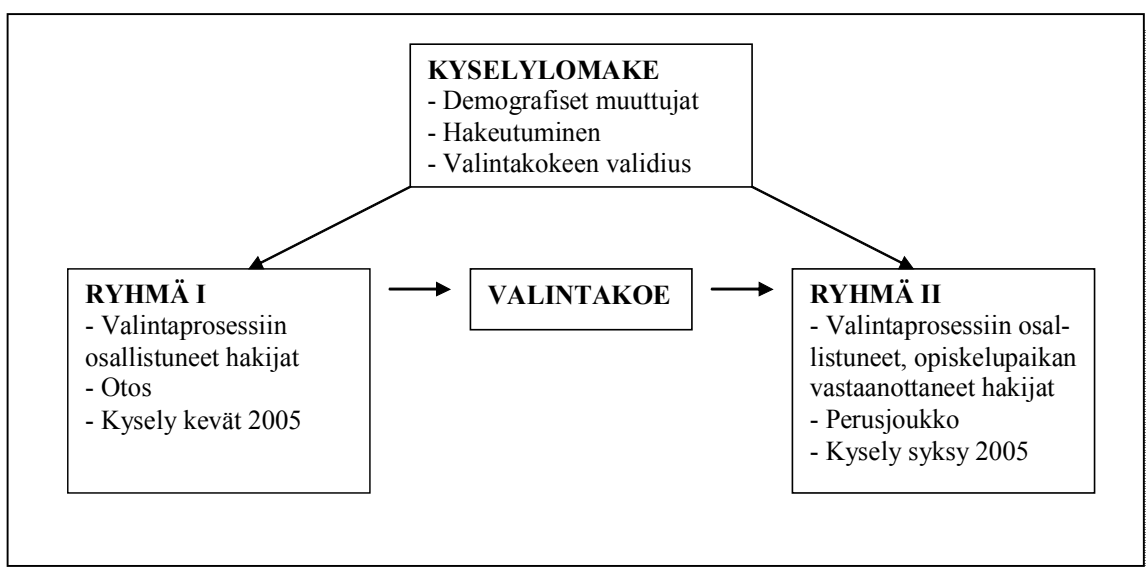
Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää

5. Millaisia henkilöitä hakeutuu sosiaali- ja terveystieteille?
6. Millaisia hakijoita valikoituu sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijoiksi?
7. Miten nykyinen opiskelijavalinta toimii hakijoita erottelevana prosessina?
8. Millainen opiskelijavalinnan sosiaalinen validius on hakijan näkökulmasta?

Hypoteesina on, että sellaiset hakijat tulevat valituiksi, jotka kokevat valintakokeen validina ja ovat sitoutuneet tuleviin opintoihinsa. Ne, jotka eivät koe valintakoea validina eivät ole sitoutuneita, karsiutuvat valintakokeesta.

4.2 Tutkimusasetelma ja tutkimusaineisto

Tutkimus toteutettiin Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden Porin toimipisteessä. Vertailtavina on kaksi ryhmää, otos opiskelijavalintaan keväällä 2005 osallistuneista hakijoista (ryhmä I) ja opiskelijavalintaan keväällä 2005 osallistuneet, valituksi tulleet, opiskelupaikan syksyllä 2005 vastaanottaneet hakijat (ryhmä II). Ryhmille jaettiin täytettäväksi samanlaiset kyselylomakkeet (liite 1), hakijoille valintaprosessin yhteydessä ja valituille opintojen alettua syksyllä. Seuraavassa on esitelty tutkimusasetelma kuviona:

Kuvio 4. Tutkimusasetelma.

Nuorten koulutukseen Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden Porin toimipisteeseen haki keväällä 2005 yhteensä 1 597 henkilöä, joista ensisijaisia hakijoita oli 475. Kaikista hakijoista valintakokeisiin kutsuttiin 479 henkilöä, 49 miestä ja 430 naista. Valintakokeisiin osallistui 387 henkilöä. Hakijat oli jaoteltu eri päiville hakukohteen mukaan oheisen taulukon mukaisesti.

Taulukko 2. Valintaan osallistuneet ja otokseen valitut hakijat.

Päivä	Hakukohde	Kutsuttu	Otos (x=mukana)
30.05.2005	Fysioterapia	50	x
30.05.2005	Sosiaaliala	61	x
31.05.2005	Fysioterapia	34	x Fysioterapia yht. 84
31.05.2005	Sosiaaliala	61	x Sosiaaliala yht. 122
01.06.2005	Terveystieteidenhoitotyö	71	x Terveystiet. yht. 71
02.06.2005	Terveystieteidenhoitotyö	44	-
02.06.2005	Hoitotyö	25	-

03.06.2005	Hoitotyö	70	x	Hoitotyö yht. 70
06.06.2005	Hoitotyö	63	-	
Yht.		479	347	Otos 72 % perusjoukosta

Koska perusjoukko oli suuri, yhteensä 479 hakijaa, päädyttiin otantaan. Otoksen poiminnassa käytettiin ryväs- eli klusteriotantaa. Ryväsotannassa populaatio on jaettu jonkin kriteerin mukaan useita tilastoyksiköitä käsittäviin klustereihin, ja otokseen valitaan yksittäisten henkilöiden sijasta kokonaisia klustereita (Nummenmaa 2004, 24; Metsämuuronen 2003, 33). Tässä tutkimuksessa klusterit olivat valintakoepäiviä, jolloin samana päivänä valintakokeessa olleet hakijat poimittiin yhtenä klusterina mukaan otokseen. Tällä välttyttiin hakijoiden erottelusta valintakoepäivänä otokseen kuuluviin ja kuulumattomiin hakijoihin ja aiheutettiin näin vähemmän häiriötä itse opiskelijavalinnalle. Sosiaalialalle ja fysioterapiaan kutsuttiin aloituspaikkojen mukaisesti vähemmän henkilöitä verrattuna hoitotyöhön ja terveydenhoitotyöhön, joten sosiaalialan ja fysioterapian valintakoepäivät poimittiin molemmat mukaan otokseen. Terveydenhoitotyön ja hoitotyön valintakoepäivistä otospäiviksi valittiin päivät, jolloin hakijoita oli eniten. Valintakoepäivistä 2.6. ja 6.6. jätettiin siis pois (taulukko 2).

Varsinainen aineistonkeruu toteutettiin ryhmälle I valintakoetilaisuuksissa 30.5., 31.5., 1.6. ja 3.6.2005. Jokainen valintapäivä alkoi aineisto-osuudella, jota ennen tutkija kävi kertomassa luokassa tutkimuksesta ja jätti kyselylomakkeet jaettavaksi. Poistuessaan luokasta hakijat saivat lomakkeet. Täytetyille lomakkeille oli varattu palautuslaatikot, vaihtoehtoisesti lomake oli mahdollista palauttaa myös tutoropiskelijoille. Ryhmän I toteutunut otos (otospäivinä osallistuneet 281 / kaikki osallistuneet 387) oli 73 prosenttia perusjoukosta. Vastausprosentiksi tuli 75 prosenttia.

Taulukko 3. Ryhmän I eriteltyt vastausprosentit.

Päivä	Hakukohde	Kutsuttu	Paikalla	Vastasi	Vastaus %
30.05.2005	Fysioterapia ja sosiaaliala	111	86	61	71
31.05.2005	Fysioterapia ja sosiaaliala	95	85	60	71
01.06.2005	Terveydenhoitotyö	71	51	45	88
03.06.2005	Hoitotyö	70	59	46	78
Yht.		347	281	212	75

Ryhmä II aloitti opintonsa orientaatiopäivillä 29.8. ja 30.8.2005, jolloin tavoitettiin melkein kaikki (123/127 opiskelijasta, 97 prosenttia) opintonsa aloittaneet, opintopaikan

vastaanottaneet ja kevään 2005 valintakokeisiin Satakunnan ammattikorkeakoulun Porin toimipisteessä osallistuneet hakijat. Orientaatiopäivänä tutkija kertoi tutkimuksesta, jakoi kyselylomakkeet ja jätti palautuslaatikon täytetyille lomakkeille. Taulukossa 4 on esitetty vastaajat ja vastausprosentit, kokonaisvastausprosentiksi muodostui 78. Terveydenhoitotyön ja hoitotyön suuntautumisvaihtoehtoihin on laskettu mukaan Satakunnan ammattikorkeakoulussa 2005 sosiaali- ja terveystieteiden valintakokeeseen osallistuneet ja opiskelupaikan vastaanottaneet henkilöt, jotka ovat osallistuneet muun hakukohteen valintakokeeseen kuin minkä opiskelupaikan ovat vastaanottaneet. Valintakoe on siis ollut sama, mutta henkilö on osallistunut saman valintakiintiön sisällä, mutta eri koulutusohjelmassa tai suuntautumisvaihtoehdossa, kuin minkä opiskelupaikan on syksyllä vastaanottanut. Mukaan otetut henkilöt on merkitty taulukkoon 4 sulkeissa.

Taulukko 4. Ryhmän II eriteltyt vastausprosentit.

Koulutusohjelma	Aloitti	Valintakoe Samk 2005	Sai lomakkeen	Vastasi	Vastaus %
Fysioterapia	18	16	16	16	100
Sosiaaliaiala	32	27	26	22	85
Terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehto	31	26 (+1)	26	20	77
Hoitotyön suuntautumisvaihtoehto	64	48 (+9)	55	33	60
Yht.	145	127	123	96	78

Sekä kokonais- että otantatutkimuksessa esiintyy yleensä katoa, joka saattaa vääristää tuloksia ja heikentää tutkimusaineiston ulkoista luotettavuutta eli reliabiliteettia. Katoon varauduttiin erilaisin keinoin, sillä kato on yleensä suurin kirjekyselyissä. Koska niillä menetelmillä, joissa tutkija on suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa, saadaan yleisesti ottaen kerättyä täydellisempää aineistoa, päädyttiin tutkimuksessa käyttämään informoitua kyselyä. Siinä tutkija itse jakaa kyselylomakkeet henkilökohtaisesti vastaajille, selittää tutkimuksen tarkoituksen ja antaa lisäohjeita. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 67; Heikkilä 2004, 44.) Kuten edellä on kuvattu, oli tutkija itse jakamassa lomakkeet ja antamassa ohjeistuksen. Informoidusta kyselystä poiketen vastaajilla ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta kysyä lisäohjeita, sillä kyselyyn vastaaminen tapahtui tutkijan poissa ollessa valinta- tai orientaatiopäivän aikana.

Myös oman elämän kannalta mielekkäiksi ja tärkeiksi koetuista asioista annetaan paremmin tietoa (Alkula ym. 1994, 67). Valintakoepäivinä tutkija painotti kyselylomakkeiden jaon ja ohjeistuksen yhteydessä, etteivät vastaukset tule vaikuttamaan valintakokeessa menestymiseen ja ettei niitä käytetä arvioinnin osana. Vastaajia motivoitiin kertomalla, että vastaamalla kyselyyn hän voi osaltaan vaikuttaa parempien valintakokeiden kehittämiseen ja epäkohtien parantamiseen. Kadon välttämiseksi kyselylomakkeesta pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeä ja suhteellisen nopeasti vastattava. Kysely toteutettiin nimettömänä ja numeroimattomana, jotta vastausten identifioiminen olisi mahdotonta ja kukaan ei mahdollisen tunnistettavuuden vuoksi jättäisi vastaamatta. Myös palautelaatikoiden sijoitteluun ja määrään kiinnitettiin huomiota.

Ryhmän I kyselylomakkeiden palautusprosentti oli 75 ja ryhmän II 78. Ryhmän I vastauslomakkeista yhtään ei jouduttu hylkäämään. Ryhmän II kohdalla neljä kyselylomaketta hylättiin, koska vastaajat eivät täyttäneet ryhmälle asetettuja kriteerejä, vaan olivat osallistuneet toiseen valintakokeeseen tai aloittivat muissa kuin tutkimuksen kohteena olleissa koulutusohjelmissä. Palautuneet kyselylomakkeet oli pääasiassa huolellisesti täytetty ja eräkatoa, eli katoa yksittäisten kysymysten kohdalla, oli tutkimukseen mukaan otetuissa vastauslomakkeissa vain vähän. Vastauksissa ei havaittu systemaattista katoa jonkin tietyn kysymyksen kohdalla, ainoastaan kyselylomakkeen viimeisessä osiossa, jossa pyydettiin arvioimaan eri valintamenetelmien luotettavuutta ja tarpeellisuutta, tuli eräkatoa. 7 prosenttia ryhmän I vastaajista ja 10 prosenttia ryhmän II vastaajista oli vastannut muihin kysymyksiin, mutta jättänyt viimeiseen kysymyspatteriin vastaamatta. Tämä saattoi johtua kyselylomakkeen pituudesta tai kysymyksen ulkoisesta asettelusta, jonka vuoksi vastaaminen saatettiin kokea vaivalloiseksi.

Aineistoon muodostui kuitenkin myös yksikkökatoa mainitusta ennakoinnista huolimatta. Ryhmän I kohdalla kato saattoi liittyä päivän rasittavuuteen ja jännittävyYTEEN, jolloin kaikki eivät valinnan eri osioista suoriuduttuaan jaksaneet välttämättä vastata kyselyyn. Kyselyyn vastaaminen saattoi myös tuntua turhalta tai hyödyttömältä tai kysymykset saatettiin kokea vaikeiksi. Niin valinta- kuin orientaatiopäivinäkin vastaajat saivat myös muuta tietoa ja täytettäviä papereita itselleen, joten kysely saatettiin tästä syystä kokea kuormittavana. Kaiken kaikkiaan vastauslomakkeita palautui kuitenkin riittävä määrä tutkimuksen analyysia ajatellen,

sillä ryhmän I lomakkeita palautui 212 ja ryhmän II lomakkeita 92 kappaletta. Saatu aineisto oli monipuolinen ja käyttökelpoinen ja kaikkiin koulutusohjelmiin hakeutuneita ja valikoituneita oli toisiinsa suhteutettuna edustavat määrät.

4.3 Tutkimuksen metodit ja menetelmät

Tutkimustoiminta jaetaan perinteisesti teoreettiseen ja empiiriseen tutkimukseen. Empiirinen tutkimus perustuu teoreettisen tutkimuksen perusteella kehitettyihin menetelmiin. Sen avulla voidaan muun muassa testata teoriasta johdettua hypoteesia käytännössä tai selvittää ilmiön tai käyttäytymisen syitä. (Heikkilä 2004, 13.) Tämä tutkimus on empiirinen tutkimus, jossa Schulerin sosiaalisen validiuden teorian ja muiden aiempien tutkimusten pohjalta luodun hypoteesin avulla pyritään selvittämään opiskelijavalinnan sosiaalista validiutta ja opintoihin sitoutumista. Tutkimuksessa on sekä kuvailevia että selittäviä piirteitä. Siinä kuvaillaan sosiaali- ja terveysalalle hakeutumista ja valikoitumista sekä hakeutumiseen vaikuttavia seikkoja, sekä pyritään löytämään vertailuryhmien eroja ja niiden avulla selittämään opintoihin sitoutumista ja opiskelijavalinnan toimivuutta.

4.3.1 Kyselylomakkeen laadinta ja mittarit

Yksi empiirisen tutkimuksen tiedonkeruutavoista on survey-menetelmä. Survey-menetelmällä kerätään tietoa standardoidussa muodossa joukolta ihmisiä. Tavallisimmin käytetään kyselylomakkeella kerättyä aineistoa, jonka avulla kuvaillaan, vertaillaan ja selitetään ilmiötä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 125.) Kyselyn vahvoja puolia ovat vakiintunut kvantitatiivinen analyysiperinne, tehokkuus ja taloudellisuus, erityisesti kun tutkimuksen kohteena ovat suuret ihmismäärät. Huonoina puolina voivat olla pinnallisuus, satunnaisuus ja virheet strukturoidussa kyselylomakkeessa. (Alkula ym. 1994, 118–121.)

Kuten edellä on käynyt ilmi, on tässä tutkimuksessa tiedonkeruumenetelmänä käytetty kyselyä, joka osittain lähenee informoidun kyselyn menetelmää. Kyselylomake (liite 1) sisältää yhteensä 21 strukturoitua kysymystä ja kaksi avointa kysymystä. Lisäksi mukana on viisi sekamuotoista kysymystä (ks. esim. Vilka 2005, 86–87), joissa

vastaajalle on annettu valmiit vastausvaihtoehdot sekä loppuun tila kommenteille ja täydentäville vastauksille. Suurimmassa osassa strukturoituja kysymyksiä on käytetty viisiportaista Likert – asteikkoa, jossa yksi merkitsee huonoa tai heikkoa, neljä hyvin tai paljon ja viisi vaihtoehtoa En osaa sanoa.

Kyselylomake koostuu seuraavista kolmesta osiosta: **I Taustatiedot** (kysymykset 1–4, joista kysymykset 3 ja 4 ovat kyselylomakkeesta *FSD1116 Opintojen etenemiseen vaikuttavat tekijät*), **II Hakeutuminen** (kysymykset 5–19, joista kysymys 6 kyselylomakkeesta *FSD1116*, kysymykset 7–10 ja 12 mukailtuina Päivi Jaatisen (2002) tutkimuksesta *Muotokuva*, kysymykset 14–16 mukailtuina Sakari Aholan ja Jouko Nurmen (1998) tutkimusprojektista *Koulutusväylät, työmarkkinat ja valikoituminen*) ja **III Valintakokeen validius** (kysymykset 20–28, joista kysymykset 20, 22–23, 27–28 on mukailtu Pekka Kososen (2002) tutkimuksesta *Henkilöarviointi valintakokeessa* ja muut kysymykset, 21 ja 24–26, on johdettu Schulerin (1993) valinnan sosiaalisen validiuden (*Social validity of selection situations*) teoriasta.

FSD:n kyselylomakkeesta koottiin taustatietoja ja yleisiä opintoihin liittyviä asioita kartoittavat kysymyspatterit, jolloin saatiin käyttöön testatut, valmiit kysymykset. Taustatiedoissa (kysymykset 1–4) kysytään vastaajien ikää, sukupuolta, perhemuotoa ja vanhempien koulutusta. *Aiemmistä tutkimuksista* saadut muuttujat valottavat hakijan odotusten ja organisaation tarjoomusten suhdetta ja hakijan mahdollista sitoutumista opintoihin. Myös näiden kysymysten kohdalla pyrittiin lomakkeeseen saamaan tähän tutkimukseen soveltuvia, jo käytössä olleita ja testattuja kysymyksiä. Kysymyksillä 5–16 kartoitetaan vastaajien aikaisempaa koulutusta, hakeutumista edeltävää toimintaa, vuoden 2005 hakukohteita, hakutavoitteita, koulutuksen tiedonsaantikanavia, alalle hakeutumiseen vaikuttaneita seikkoja, ammatinvalinnan varmuutta sekä toimintastrategioita.

Schulerin teoriasta johdetuilla kysymyksillä saadaan tietoa valintakokeen sosiaalisesta validiudesta. Kysymykset 13, 17–19, 20 ja kysymyksen 26 alakohdat 1–4 mittaavat teorian informaatio-osaa, kysymys 23 ja kysymyksen 26 alakohdat 5–8 vaikuttamista ja kysymykset 21–22 läpinäkyvyyttä. Palaute-osioon liittyvät kysymykset 24–25. Lomake esitestattiin neljällä Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelijalla ja muotoiltiin valmiiksi esitestauksen ja kvantitatiivisen metodikurssin yhteydessä.

4.3.2 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin SPSS for Windows 13.0 – ohjelmalla ja graafiset esitykset tehtiin Microsoft Excel – ohjelmalla. Analysointi aloitettiin tutkimalla jokaisen muuttujan tunnusluvut. Näin saatiin selville mahdolliset aineiston koodausvaiheen lyöntivirheet ja vastaajien antamat virheelliset vastaukset. Mikäli vastaaja oli jättänyt vastaamatta yksittäiseen kysymykseen, jossa oli vaihtoehto *En osaa sanoa*, on puuttuva tieto koodattu tämän vaihtoehdon kohdalle analyysiä helpottamaan. Tulosten yhteydessä on erikseen mainittu, mikäli puuttuvat tiedot ja *En osaa sanoa* – vaihtoehto on jätetty analyysin ulkopuolelle. Tiedonsaantikanavia koskevassa kysymyksessä kaikki vastaajat eivät olleet erotelleet neljää tärkeintä kanavaa numeroin, vaan rastilla, joten lopullisessa analyysissä koodattiin vastausvaihtoehdot joko mainituiksi (rasti tai numero) tai ei mainituiksi (ei rastia eikä numeroa).

Analyysin helpottamiseksi osa muuttujista luokiteltiin uudelleen ja toisten muuttujien luokkia yhdistettiin. Isän ja äidin koulutus - muuttujista tehtiin ensin summamuuttuja *Vanhempien koulutus*, joka luokiteltiin viisiluokkaiseksi (*Molemmat korkeakoulutettuja*, *Toinen korkeakoulutettu*, *Molemmat ammattikoulutettuja*, *Toinen ammattikoulutettu* ja *Ei ammattikoulutusta*) muuttujaksi. Analyysin luotettavuuden parantamiseksi luokkia yhdistettiin niin, että syntyi kolme luokkaa *Toinen tai molemmat korkeakoulutettuja*, *Toinen tai molemmat ammattikoulutettuja* ja *Ei ammattikoulutusta*. Myös vastaajien aikaisempi koulutus luokiteltiin uudelleen kolmiluokkaiseksi muuttujaksi (*Ylioppilastutkinto*, *Ammatillinen koulutus* ja *Ylioppilastutkinto yhdistettynä ammattikoulu- tai ammattikorkeakoulututkintoon*).

Kysymyksessä 16 kysyttiin, mitkä olivat vastaajan suunnitelmat, mikäli hän ei saa tavoittelemaansa koulutuspaikkaa. Ahola ja Nieminen (2003, 65) tutkimuksessa suunnitelmat koodattiin uudelleen neljään luokkaan, *Tyytyjät*, *Taktikoijat*, *Ehdottomat* ja *Luopujat*. Uudet luokat muodostuivat seuraavista väittämistä: *Tyytyjät* - Otan vastaan toisen koulutuspaikan ja tähtään siinä tutkintoon; *Taktikoijat* - Harkitsen uudelleen, mihin kannattaa ensisijaisesti pyrkiä / Pyrin uudelleen, mutta vaihdan tavoitetta / Otan vastaan jonkin toisen koulutuspaikan toistaiseksi; *Ehdottomat* - Pyrin ensitilassa

ykköstavoitteeseeni sekä *Luopujat* - Jätän opiskelusuunnitelman toistaiseksi. Tässä tutkimuksessa käytettiin samaa luokitusta, mutta luokkaan *Luopujat* otettiin mukaan myös vaihtoehdot *Pidän väli vuoden itseopiskelun/ "preppauksen" merkeissä/ lomailen/ työskennellen* sekä *Jatkan entiseen malliin tekemättä erityistä*.

Tutkimusaineistoa tarkasteltiin suorien jakaumien avulla ja tulokset on esitelty taulukoissa ja kuvioissa frekvensseinä ja prosentiosuuksina. Aineiston analyysissä käytettiin myös ristiintaulukointia ja sen pohjalta muuttujien välistä riippumattomuutta mitattiin Khiin neliö (χ^2) – testillä. χ^2 – testi mittaa kahden muuttujan välistä riippumattomuutta ja sen avulla saadaan esille, onko muuttujien välillä todellista eroa, vai johtuiko ero sattumasta. Jokaisessa solussa tulisi olla yksi alkio ja on esitetty, että viisi havaintoa solua kohti olisi minimi. Matematiikan kannalta viisi alkioita ei kuitenkaan ole välttämättömyys, vaan sitä voitaisiin Jari Metsämuurosen (2003, 293) mukaan pitää vain optimina.

Kuten edellä on kuvattu, yhdisteltiin muuttujien luokkia toisiinsa. Uudelleen koodattuihin muuttujiin saatiin näin enemmän havaintoja jokaiseen luokkaan, mutta tästä huolimatta joidenkin luokkien frekvenssit olivat pieniä ja χ^2 – testissä muutamissa soluissa oli alle 5 havaintoa. Luokkia ei kuitenkaan haluttu yhdistellä enempää, sillä silloin olisi menetetty tulosten kannalta merkittävää tietoa. Esimerkiksi aikaisemman koulutuksen kohdalla juuri edellä luetellut luokat koettiin mielekkäiksi, sillä ne asettavat hakijat eri luokkiin toisaalta erilaisten koulutustaustojen ja toisaalta taustoista johtuvien erilaisten hakumahdollisuuksien mukaan. Näin ollen myös alle viiden havainnon solut on otettu mukaan analyysiin. Tuloksissa on ilmoitettu ristiintaulukoinnin yhteydessä χ^2 – testin lukuarvo, vapausasteet *df (degrees of freedom)* sekä p-arvo eli havaittu merkitsevyystaso. Merkitystasoina käytettiin seuraavia yleisesti käytettyjä tasoja (Metsämuuronen 2004, 369.):

Tilastollisesti erittäin merkitsevä, $p < 0.0001$, ***

Tilastollisesti merkitsevä, $p < 0.01$, **

Tilastollisesti melkein merkitsevä, $p < 0.05$, *.

Kysymyksessä 14 oli 37 alakohtaa, joissa vastaajia pyydettiin arvioimaan omaan alalle hakeutumiseen vaikuttaneita seikkoja. Metsämuurosen (2003, 538) mukaan on mielekästä etsiä tällaisesta suuresta muuttujien määrästä ne tekijät, jotka korreloivat

keskenään muita enemmän ja muodostavat näin kokonaisuuden. Pääkomponenttianalyysi (PCA, *Principal Component Analysis*) kuuluu faktorianalyysin (EFA, *Explorative Factor Analysis*) kanssa samaan faktorianalyysiperheeseen. Faktorianalyysiä käytetään tilanteessa, jossa tutkijalla on jo etukäteen ajatus siitä, millainen teoria muuttujien taustalla pitäisi olla. Pääkomponenttianalyysi puolestaan soveltuu tilanteeseen, jossa tutkija haluaa vain selvittää, millainen rakenne aineiston perusteella korrelaatiomatriisissa on. (Metsämuuronen 2003, 538–540.)

Tässä tutkimuksessa päädyttiin pääkomponenttianalyysiin, jolla siis on mahdollista tiivistää useiden muuttujien informaatio muutamaan keskeiseen pääkomponenttiin ja vähentää näin tutkittavan ilmiön hajanaisuutta. PCA:n suorittaminen tapahtuu neljässä vaiheessa. Ensin lasketaan muuttujien kovarianssimatriisi, toiseksi matriisin perusteella estimoidaan pääkomponenttien lataukset ja kolmanneksi saadut lataukset rotatoidaan eli saatetaan lataukset paremmin tutkittaviksi. Lopuksi voidaan kullekin havainnolle laskea pääkomponenttipisteet. (Metsämuuronen 2003, 538–541.)

Tutkimuksessa päädyttiin analysoimaan vain hakijaryhmän vastaukset, koska valittujen ryhmän vastaukset eivät määrällisesti riittäneet luotettavaan pääkomponenttianalyysiin. Pääkomponentin hyvyttä mitataan sen saamien latausten perusteella eli ominaisarvolla. Ominaisarvon olisi Metsämuuronen (emt., 523) olla vähintään yksi. Yhteensä 11 pääkomponentilla oli ominaisarvo yli 1,0, mutta mukaan otettiin lopulta viisi pääkomponenttia, joiden ominaisarvot vaihtelivat välillä 7,0 – 1,6). Nämä viisi pääkomponenttia pystyivät selittämään 45,4 prosenttia muuttujien varianssista.

Komponenttien rajauksen jälkeen muuttujille laskettiin kommunaliteetit (*Communalities*, h^2), jotka mittaavat muuttujan hyvyttä sen saamien latausten perusteella. Mitä voimakkaammin muuttuja latautuu jollekin pääkomponenteista, sitä lähemmäksi arvoa 1 kommunaliteetti tulee. Alle 0,3:n kommunaliteetin omaavia muuttujia ei otettu mukaan, joten analyysistä on poistettu seuraavat muuttujat:

14b Sijainti ($h^2 = ,124$)

14e Harrastukset ($h^2 = ,282$)

14s Alan/ ammatin yhteiskunnallinen merkitys ($h^2 = ,261$).

Mukaan otettujen muuttujien kommunaliteetit, jotka vaihtelivat välillä 0,302 – 0,702, olivat kohtuullisen korkeita ja mittasivat näin melko luotettavasti pääkomponentteja. Myös KMO (*Kaiser-Myer-Olkin – testi*), jonka arvo oli suurempi kuin 0,6 (0,78), ja Bartlettin sväärisyystesti ($p < 0,0001$) osoittivat, että korrelaatiomatriisi soveltuu pääkomponenttianalyysiin. Korrelaatiomatriisi on esitelty tulosten yhteydessä taulukossa x.

Kyselylomakkeen avointen kysymysten vastaukset analysoitiin laadullisesti. Vastaukset koottiin yhteen kysymys kysymykseltä ja luettiin läpi. Koska tarkoituksena oli saada strukturoituja kysymyksiä täydentävää tietoa, käytettiin analyysimenetelmänä sisällön erittelyä. Siinä tutkimusaineisto jaetaan havaintoyksiköihin, jotka asetetaan havaintomatriisiin tiettyihin sisältöluokkiin. (Vilka 2005, 139.) Koska vastauksia oli niukasti ja ne vaihtelivat yhdestä sanasta virkkeen mittaisiin ilmauksiin, päädyttiin tuloksissa kuvaamaan kunkin kysymyksen vastausten tyypillisiä ilmauksia tai aineistosta nousseita teemoja. Mukaan otettiin myös yksittäisiä vastauksia. Tyypillisistä vastauksista on tuloksiin otettu mukaan suoria lainauksia tuloksia selventämään.

5 SOSIAALI- JA TERVEYSALALLE HAKENEET JA VALIKOITUNEET

5.1 Hakijoiden taustatiedot

Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystalon Porin toimipisteen hakijoista 91,8 prosenttia oli naisia ja 8,2 miehiä. Hakijoiden ikä vaihteli 18 ja 39 vuoden välillä keski-ikä ollessa 20,7 vuotta. Alle kymmenesosa hakijoista oli yli 25-vuotiaita.

Taulukko 5. Vastaajien ikä sukupuolen mukaan (%).

<i>Ikä</i>	Naiset	Miehet	Yht. (n)
18 – 19	37	18	35 (73)
20 – 21	46	53	47 (97)
22 – 24	11	18	11 (23)
25 –	6	12	7 (14)
Yht.	100	100	100 (207)

Sosiaali- ja terveystalo on perinteisesti ollut naisvoittainen. Naisten osuus hakijoista on aiempien tutkimusten ja selvitysten mukaan pysytellyt 90 prosentin tietämällä, kuten tässäkin tutkimuksessa. Samoin tämän tutkimuksen hakijoiden keski-ikä ja yli 25-vuotiaiden osuus hakijoista on valtakunnallista keskitasoa. (Ks. esim. Jaatinen 2002, Vuorinen ym. 2000, Ahola & Nieminen 2003.) Hakijoista 54 prosenttia asui vanhempiensa luona ja 25 prosenttia avio- tai avoliitossa ilman lapsia. 18 prosenttia asui yksin omassa taloudessa ja vähemmistö yhteistaloudessa (2 prosenttia) tai avio- tai avoliitossa lasten kanssa (1 prosentti).

Kyselylomakkeen avulla kartoitettiin vastaajien perhetaustaa kysymällä isän ja äidin koulutusta. Vanhempien ryhmät eivät juuri eronneet toisistaan, ammattikoulutetut äidit (57 prosenttia äideistä) ja ammattikoulutetut isät (50 prosenttia isistä) olivat koulutusryhmissä enemmistönä. Seuraavassa taulukossa 6 on esitelty hakijoiden vanhempien koulutustaso.

Taulukko 6. Hakijoiden vanhempien koulutus (%), N=205.

*	%	Kum. %
Molemmat korkeakoulutettuja	7	7
Toinen korkeakoulutettu	17	24
Molemmat ammattikoulutettuja	36	60
Toinen ammattikoulutettu	22	82
Ei ammattikoulutusta	18	100

Yht.	100
------	-----

* Vastaajilta kysyttiin erikseen äidin ja isän koulutusta, vastausvaihtoehdot olivat kansakoulu, keski- tai peruskoulu, ammattikoulu, opistotutkinto, ylioppilas, yliopisto tai korkeakoulututkinto. Mikäli vastaaja oli merkinnyt useamman kuin yhden vaihtoehdon, kirjattiin vaihtoehdoista ”korkein”.

Hakijoiden vanhemmista 60 prosentilla oli molemmilla joko ammatillinen - tai korkeakoulutus. 22 prosentilla hakijoiden vanhemmista vain toisella oli ammatillinen koulutus ja 18 prosentilla vanhemmista kummallakaan ei ollut ammatillista koulutusta. Aholan ja Nurmen vuosina 1994 ja 2001 tekemissä tutkimuksissa vanhempien koulutusaste mukaili tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia. (Ks. vertailu esim. Ahola & Nieminen 2003, 30.) Vanhempien koulutustaso näyttää siis suhteellisen pysyvältä tukien näin ajatusta sosiaalisesta valikoitumisesta ja sen tapahtumisesta jo ennen varsinaiseen opiskelijavalintaan osallistumista. Tässä suhteessa tutkimuksen kohdejoukko on varsin homogeeninen yleisesti ammattikorkeakouluun hakevien kanssa.

Vastaajilta kysyttiin myös omaa pohjakoulutusta ja valmistumisvuotta. Hakijoista 79,5 prosentilla oli pohjakoulutuksena pelkkä ylioppilastutkinto. Yhdellä kymmenyksellä oli ylioppilastutkinnon lisäksi ammattikorkeakoulu- tai ammatillinen koulutus ja yhdellä kymmenyksellä puolestaan pelkkä ammatillinen koulutus. Aholan ja Niemisen (emt.) mukaan ammattitutkinnon suorittaneiden ylioppilaiden osuus hakijoista oli ammattikorkeakoulujen alkuvuosina korkea, mutta on laskenut vähitellen. Työmarkkinoiden heilahtelut vaikuttavat todennäköisesti tämän ryhmän hakeutumiseen ja hienoisen nousun jälkeen on ryhmän osuus tämän tutkimuksen mukaan suhteellisen pieni muihin pohjakoulutuksiin verrattuna. Pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneiden määrä on tässä hakijajoukossa muihin tutkimuksiin verrattuna puolestaan suhteellisen korkea. Esimerkiksi Liljanderin (2000, 17) tutkimuksen mukaan ylioppilas pohjaisten hakijoiden määrä sosiaali- ja terveysalalla oli 69 prosenttia kaikista hakijoista ja Jaatisen (emt.) Satakunnan ammattikorkeakoulua koskevassa selvityksessä ylioppilas pohjaisia sosiaali- ja terveysalalle hakeneita on 2000-luvulla ollut 55 – 58 prosenttia kaikista hakijoista. (Ks. myös Vuorinen ym. 2000.)

Oheisessa taulukossa 7 on jaettu pohjakoulutus suoritusvuosien mukaisiin luokkiin. Pohjakoulutuksen suoritusvuodet vaihtelivat vuodesta 1993 vuoteen 2005 saakka. Luokkaan *Muu* on sijoitettu lukio ilman ylioppilastutkintoa sekä erilaiset pidemmät,

esimerkiksi ulkomailla suoritettut opintokokonaisuudet, jotka eivät ole tuottaneet varsinaista tutkinto- tai koulutusnimikettä.

Taulukko 7. Hakijoiden pohjakoulutuksen suoritusvuosi (n).

	Yo	Ammattik.	Amk	Muu	Yht.(%)
2005	71	13	1	1	86 (38)
2004	60	7	1	-	68 (30)
2003	31	8	1	1	41 (18)
2002 tai ennen	24	5	1	2	32 (14)
Yht.	186	33	4	4	227 * (100)

* Mikäli vastaajalla oli useita koulutuksia, kaikki suoritusvuodet merkitty taulukkoon.

38 prosenttia hakijoista oli valmistunut hakuvuonna ja 30 prosenttia hakua edeltäneenä vuonna. Kolmannes hakijoista oli pitänyt kaksi väli vuotta tai enemmän. Kaksi tai useampia väli vuosia pitäneistä suurin osa oli ammattikouluttamattomia ylioppilaita ja ammattikoulutetuista suurimpana hakijaryhmänä olivat hakuvuonna valmistuneet. Ammatillinen koulutus ei siis ollut selittämässä pidettyjä väli vuosia, vaan niitä oli syystä tai toisesta kertynyt hakijoista eniten pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneille hakijoille.

Taulukossa 8 on esitelty hakijoiden pohjakoulutus suhteessa vanhempien koulutukseen. Aholan ja Nurmen (emt.) tutkimusprojektin tuloksista käy ilmi, että koska korkeakouluihin hakevat ovat jo valmiiksi valikoitunutta joukkoa, eivät hakijoiden perhetaustan vaikutukset näy kovin vahvasti. Eroja perheen koulutus pääoman mukaan oli kuitenkin havaittavissa, kuten myös tässä tutkimuksessa.

Taulukko 8. Hakijoiden pohjakoulutus suhteessa vanhempien koulutukseen (%).

	Pelkkä yo- tutkinto	Yo- ja am./amk- tutkinto	Ammatilli nen koulutus	Yht. (n)
Molemmat korkeakoulutettuja	86	7	7	100 (14)
Toinen korkeakoulutettu	86	6	8	17 (35)
Molemmat ammattikoulutettuja	78	12	10	35,5 (72)
Toinen ammattikoulutettu	71	18	11	22 (45)
Ei ammattikoulutusta	81	5	14	18 (37)
Yht.	79	11	10	100 (203)

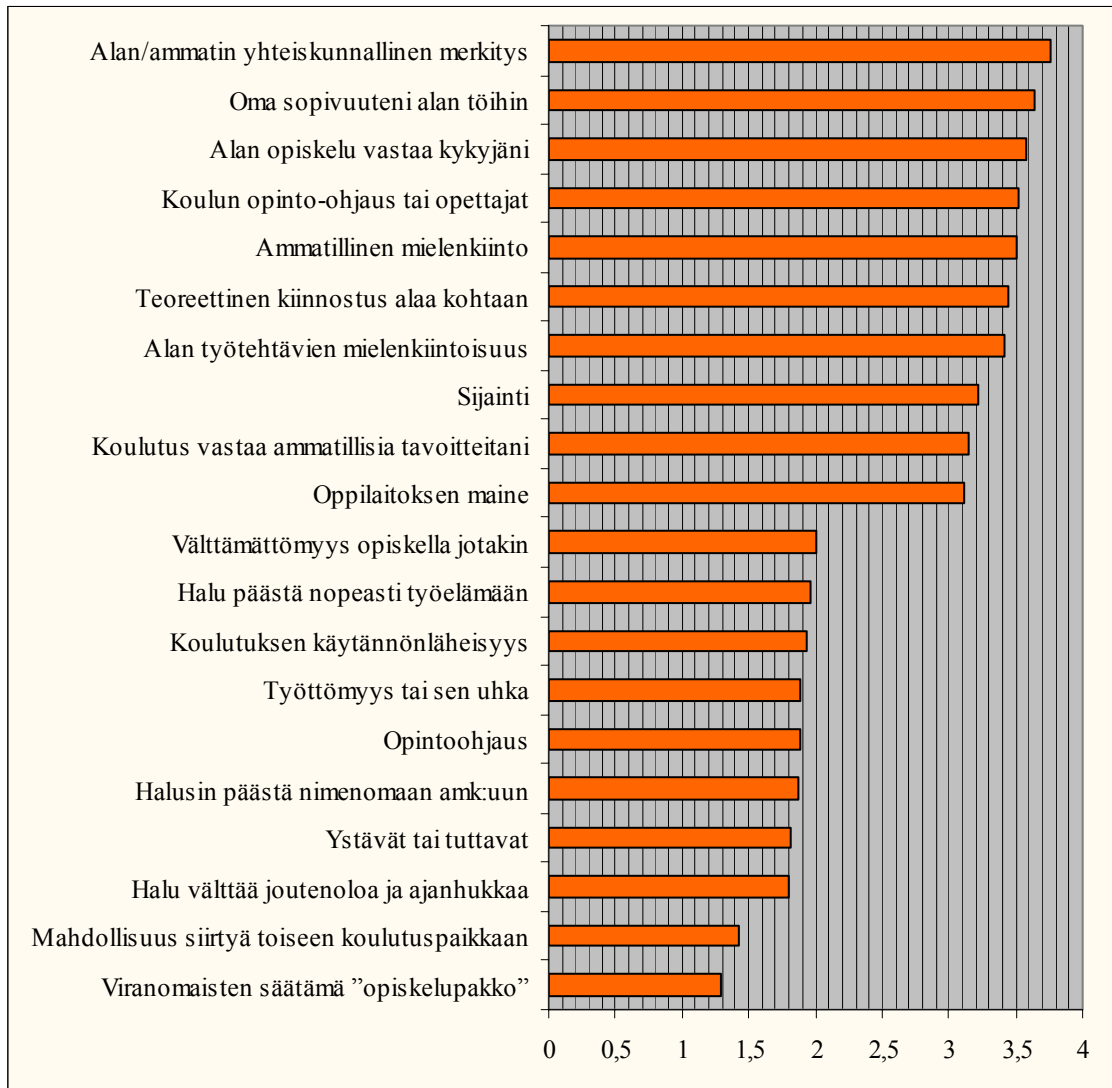
Taulukon mukaan näyttäisi siltä, että vanhempien koulutustasolla on vaikutusta hakijan pohjakoulutuksen tasoon. Pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneiden lapsien vanhempien koulutustaso ei poikennut toisistaan, mutta eroa syntyi yhdistelmä tutkinnon ja ammatillisen koulutuksen suorittaneiden kohdalla. Korkeakoulutettujen vanhempien

lapsista suurimmalla osalla oli pelkkä ylioppilastutkinto takanaan, kun taas ammattikoulutettujen ja ammattikouluttamattomien vanhempien lapsilla oli korkeakoulutettujen vanhempien lapsiin verrattuna useammin ammatillinen pohjakoulutus joko ylioppilastutkinnon kanssa tai ilman.

Yhteyttä tarkasteltiin myös tilastollisesti χ^2 – testillä, jonka mukaan vanhempien koulutuksen mukaiset jakaumat eivät poikenneet toisistaan ($\chi^2 (8) = 5.54, p = .70$). Koska yhdistelmäutkinnon tai ammatillisen pohjakoulutuksen omaavia hakijoita oli yhteensä suhteellisen pieni osuus aineistosta, voivat jakaumat tämän vuoksi antaa vääristyneen kuvan hakijoista. Lisäksi moni soluista sisälsi liian vähän havaintoja luotettavan χ^2 – testin suorittamiseksi. Toisaalta voidaan olettaa, että tutkimusjoukko todella oli jo hakukohdetta valitessaan valikoitunut tietynlaiseksi ja että perhetaustalla on ollut merkitystä juuri tähän valintaan. Tätä tukisivat siis myös aiemmat tutkimukset (ks. esim. Ahola & Nurmi 1998; Ahola & Nieminen 2003.).

5.2 Sosiaali- ja terveystalalle hakeutuminen

Yleistä koulutukseen ja alalle hakeutumista kartoitettiin pyytämällä vastaajia arvioimaan, mitkä seikat vaikuttivat heidän alalle hakeutumiseensa. Arvioitavina oli 37 erilaista syytä ja vastausvaihtoehdot olivat 1 = *Ei lainkaan merkitystä*, 2 = *Melko vähän merkitystä*, 3 = *Melko paljon merkitystä*, 4 = *Paljon merkitystä* ja 5 = *En osaa sanoa*. Analysoinnissa *En osaa sanoa* – vaihtoehto koodattiin puuttuvaksi tiedoksi ja muuttujille laskettiin keskiarvot niin, että mitä korkeampi vastauksen saama keskiarvo oli, sitä enemmän kysytyllä seikalla oli merkitystä alalle hakeutumiseen. Kaikkien alamuuttujien saamat keskiarvot on esitetty liitteessä 2, seuraavaan kuvioon 5 on kerätty kymmenen eniten ja kymmenen vähiten merkittävää hakeutumiseen vaikuttanutta seikkaa.

Kuvio 5. 10 eniten ja 10 vähiten alalle hakeutumiseen vaikuttanutta seikkaa hakijoiden arvioimana (ka., N=212).

Eniten alalle hakeutumiseen olivat vaikuttaneet omat kyvyt, sopivuus ja alan mielenkiintoisuus. Ala koettiin vetävänä ja juuri itselle sopivana. Myös sijainti ja oppilaitoksen maine nousivat kymmenen merkittävimmän seikan joukkoon, joten paitsi itse ala, myös opiskelupaikka koettiin tärkeiksi valintaa ohjaaviksi tekijöiksi. Kymmenen vähiten merkittävää seikkaa sisälsivät pääasiassa ulkoisia motivaatiotekijöitä, kuten viranomaisten tai tuttavien merkittävyyttä.

Tulosten mukaan alaa ei ollut valittu summittaisesti tai edellä mainitun säiliökouluttautumisen vuoksi, vaan harkiten ja omia intressejä kuunnellen. Mielenkiintoisena seikkana vastauksista nousivat esiin toisaalta koulun opinto-ohjaajat ja opettajat neljänneksi merkittävimpänä seikkana ja toisaalta taas opinto-ohjaus

kuudenneksi viimeisellä sijalla. Vaihtoehdot sinällään ovat hyvin samankaltaiset, mutta mahdollisesti opinto-ohjaajat ja opettajat koetaan henkilökohtaisempina uraa ohjaavina seikkoina kuin ”kasvoton” opinto-ohjaus, vaikka muun muassa lukioissa opiskelijoiden oman ajattelun tukeminen ja vaihtoehtoisten opiskelu-urien esittely on perinteisesti otettu koko opettajakaartin tehtäväksi, ei niinkään yksinomaan opinto-ohjaukseen tai siihen käytettyihin tuntiresursseihin kuuluvaksi. Myös Ahola ja Nieminen (emt., 49) ovat tutkineet samojen seikkojen vaikutusta hakeutumiseen ja saaneet hyvin samansuuntaisia tuloksia kuin tässäkin tutkimuksessa.

Paremmen hakeutumiseen liittyvän kuvan saamiseksi muuttujat analysoitiin pääkomponenttianalyysin avulla. Analyysi ja sen vaiheet on esitelty yksityiskohtaisemmin alaluvussa 4.3.2 *Aineiston analyysi*. Analyysin avulla aineistosta rajattiin viisi pääkomponenttia. Muutamat muuttujista latautuivat kahdelle pääkomponentille (yli 0,3:n lataus, tummennettu matriisissa), mutta on analyysissä sijoitettu vahvemmin latautuneeseen komponenttiin. Viideksi pääkomponentiksi ja alalle hakeutumiseen vaikuttavaksi seikaksi muotoutuivat *1 Sosiaali- ja terveysala motivoijana*, *2 Sisäinen motivaatio*, *3 Sosiaalinen motivaatio*, *4 Ulkoinen motivaatio* ja *5 Pakkohaku*.

Seuraavassa taulukossa 9 on esitelty pääkomponenttien saamat lataukset ja matriisiin loppuun on merkitty myös kunkin pääkomponentin ominaisarvo ja selitysosuus. Taulukon jälkeen käsitellään kutakin pääkomponenttia erikseen.

Taulukko 9. Hakeutumiseen vaikuttaneiden seikkojen pääkomponentit ja niille latautuneet muuttujat.

	1	2	3	4	5	h ²
Koulun opinto-ohjaus tai opettajat	,195	,034	,608	-,124	-,036	,426
Halu ylipäätään opiskella ja oppia asioita	,268	,144	,159	,208	-,375	,302
Koulutuksen vahva teoriapohja	,499	,230	,060	-,158	,036	,331
Omat harrastukset	,247	,125	,358	-,102	,259	,282
Koulutusoppaat, tiedotteet tai mainokset	,307	-,020	,482	,190	,120	,377
Hyvät jatko-opintomahdollisuudet	,235	,178	,449	-,129	,428	,488
Mahdollisuus siirtyä toiseen koulutuspaikkaan	,087	,156	,301	,098	,567	,453
Viranomaisten säätämä ”opiskelupakko”	-,070	-,228	,051	,344	,513	,441
Sattuma	,028	-,076	-,133	,348	,491	,387
Alan yleinen arvostus ja maine	,729	,072	,230	,089	-,073	,603
Koulutuksen arvostus työmarkkinoilla	,810	-,017	,081	,147	,005	,685
Tutkinnon arvostus	,776	,227	,016	,128	,069	,676
Mahdollisuus hyvään asemaan työelämässä	,635	,384	,032	-,003	,272	,625
Alan palkkataso	,599	-,013	,139	,044	,071	,385
Alan työllisyysnäkyvät	,623	-,020	,128	,147	-,029	,427
Koulutustaso	,418	,463	,198	,073	,083	,441
Oppilaitoksen maine	,186	,234	,522	,005	-,248	,423

Alan/ammatin yhteiskunnallinen merkitys	,407	,268	,067	,067	-,119	,261
Alan työtehtävien mielenkiintoisuus	,160	,638	-,015	,027	-,152	,456
Alan opiskelu vastaa kykyjäni	-,048	,721	,116	,025	,108	,549
Oma sopivuuteni alan töihin	,047	,772	,044	,026	,196	,638
Ammatillinen mielenkiinto	,169	,799	,038	-,098	-,155	,702
Koulutus vastaa ammatillisia tavoitteitani	,278	,714	,158	-,114	-,125	,640
Teoreettinen kiinnostus alaa kohtaan	,352	,418	-,162	-,106	-,015	,336
Koulutuksen käytännönläheisyys	,172	,356	,406	-,019	-,208	,365
Ystävät tai tuttavat	-,064	-,031	,701	,226	,033	,548
Vanhemmat tai sukulaiset	-,175	-,075	,612	,190	,258	,514
Halu päästä nopeasti työelämään	,102	,101	,369	,424	,185	,371
Alan näkyvyys julkisuudessa	,222	,080	,420	,354	,059	,361
Halu välttää joutenoloa ja ajanhukkaa	,109	,081	,062	,710	-,043	,529
Välttämättömyys opiskella jotakin	,028	-,066	-,056	,744	,259	,629
Työttömyys tai sen uhka	,026	-,092	-,002	,613	,298	,473
Aikaisempi koulutus	,206	,235	,077	,232	,434	,346
Työkokemuksen antama pohja	,073	,476	,064	,225	,251	,349
Halusin päästä nimenomaan amk:uun	,134	,317	,347	,384	-,236	,443
Halu itsenäistyä ja päästä pois vanhempien luota	,070	-,012	,158	,608	-,058	,403
Ominaisarvo (% varianssista)	19,05	10,18	6,24	5,61	4,31	
Selitysosuus (kumulatiivinen %)	19,05	29,23	35,47	41,08	45,39	

1 Sosiaali- ja terveysala motivoijana

Ensimmäiseen pääkomponenttiin latautuneet seikat kuvasivat sosiaali- ja terveysalan ja – tutkinnon mainetta ja arvostusta sekä yhteiskunnallista merkitystä. Alalle hakeutumiseen olivat tähän ryhmään lukeutuville vaikuttaneet myös työllisyysnäkömät, palkka ja tuleva hyvä asema työelämässä. Itse alan motivoivuus selitti lähes viidenneksen hakeutumiseen liittyvistä seikoista.

2 Sisäinen motivaatio

Toiseen pääkomponenttiin latautui hakijan sisäistä motivaatiota kuvaavia seikkoja, kuten oma soveltuvuus ja kykyjen soveltuvuus alalle sekä ammatilliset tavoitteet ja ammatillinen mielenkiinto. Sekä ala, tulevat työtehtävät, että opiskelu ja koulutustaso koettiin itselle sopiviksi ja hakeutumiseen vaikuttaneiksi seikoiksi. Sisäinen motivaatio selitti kymmenyksen hakeutumiseen liittyvistä seikoista.

3 Sosiaalinen motivaatio

Sosiaaliseen motivaatioon latautuivat seikat, jotka korostivat sosiaalisia, osittain alaan tai omiin kykyihin liittymättömiä hakeutumismotivaattoreita. Näitä olivat ystävät, tuttavat, vanhemmat ja sukulaiset sekä koulun opettajat ja opinto-ohjaus. Hakeutumispäätökseen olivat vastaajien mukaan vaikuttaneet myös oppilaitoksen

maine, oppaat, tiedotteet ja mainokset sekä alan näkyvyys julkisuudessa. Kolmas pääkomponentti selitti enää reilut kuusi prosenttia hakeutumiseen liittyneistä seikoista.

4 Ulkoinen motivaatio

Neljänteen pääkomponenttiin lukeutuivat ulkoiset hakeutumismotivaattorit, kuten joutenolon välttäminen, työttömyyden uhka, välttämättömyys opiskella ja halu itsenäistyä. Hakeutuminen ja tiettyyn alaan tai opiskelupaikkaan sitoutuminen ei tämän pääkomponentin valossa näyttänyt kovinkaan pysyvältä, vaan hakeutuminen liittyi sen hetkiseen elämäntilanteeseen ja tarpeeseen hakeutua ylipäättään jonnekin. Komponentti selitti 5,6 prosenttia hakeutumisesta.

5 Pakkohaku

Viidennessä ja viimeisessä pääkomponentissa hakeutuminen näyttäytyi pakkona. Siihen latautuivat viranomaisten säätämä opiskelupakko, sattuma, halu opiskella jotakin, mahdollisuus siirtyä toiseen opiskelupaikkaan ja aikaisempi koulutus. Tähän ryhmään lukeutuvat hakijat näyttäytyvät, ainakin osittain, koulutusorganisaation kannalta säiliökouluttautujina ja niinä, jotka ovat ehkäpä vähiten motivoituneita suorittamaan opintonsa loppuun. Viidennen pääkomponentin selitysosuus oli 4,3 prosenttia hakeutumiseen liittyvistä seikoista.

Ahola ja Nieminen (emt.) käyttivät omassa tutkimuksessaan faktorianalyysia samojen seikkojen tutkimiseen ja saivat viisi faktoria. Faktoreiden kokonaisselitysosuus oli hieman suurempi kuin pääkomponenttien tässä tutkimuksessa, mutta muuten faktorit erosivat jonkin verran edellä esitellyistä pääkomponenteista. Varsinkin ulkoiseen motivaatioon ja pakkohakuun liittyvät seikat korostuivat jonkin verran enemmän tässä tutkimuksessa, kun taas tehtäväsuuntautuneisuus (verrattavissa sisäiseen motivaatioon tässä tutkimuksessa) selitti huomattavasti eniten hakeutumiseen liittyviä tekijöitä Aholalla ja Niemisellä. Tämän tutkimuksen tulosten valossa hakijat taas olivat motivoituneita ensisijaisesti itse alaan tai sen statukseen liittyvistä seikoista.

Kartoitettaessa Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden osastolla hakeutumista vastaajilta kysyttiin mitä he olivat tehneet hakua edeltävänä vuonna, minne he olivat Satakunnan ammattikorkeakoulun lisäksi hakeneet ja mikä heidän opiskelupaikkatavoitteensa on. Heitä pyydettiin myös arvioimaan ammatinvalintansa

varmuutta ja jatko-opiskelusuunnitelmia sekä suunnitelmia, mikäli he eivät pääse ensisijaisesti tavoittelemaansa koulutuspaikkaan.

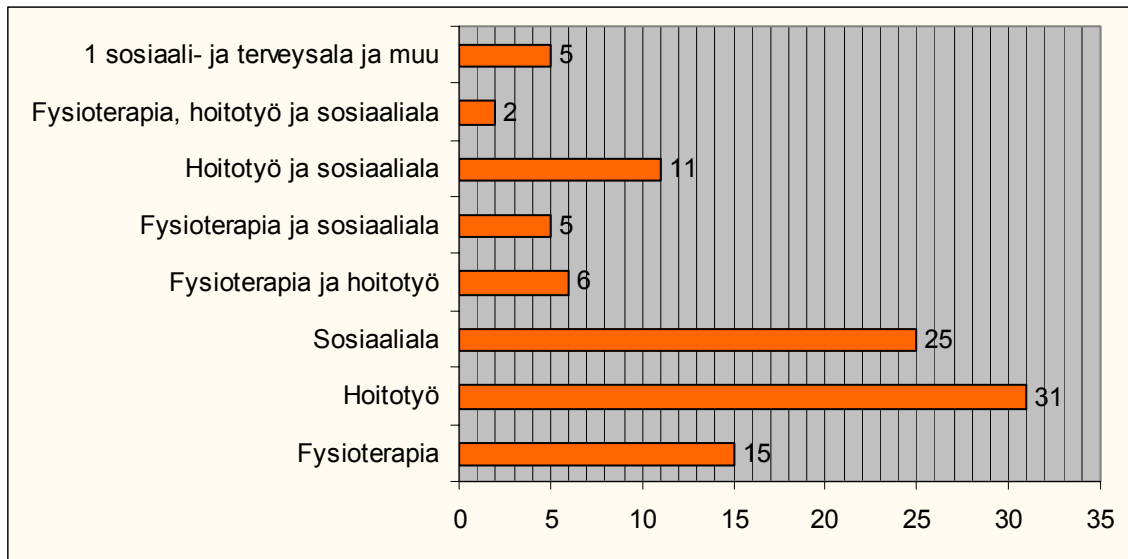
Kysyttäessä mitä hakijat tekivät hakua edeltäneenä vuonna, 57 prosenttia vastaajista ilmoitti opiskelleensa, kolmannes olleensa töissä ja loput olleensa työttömänä tai varusmies- tai siviilipalveluksessa. Seuraavassa taulukossa 10 on kuvattu niiden hakijoiden, jotka ilmoittivat opiskelleensa, hakua edeltäneet opiskelupaikat.

Taulukko 10. Hakijoiden opiskelupaikka hakua edeltäneenä vuonna.

	n	%
Lukio	71	58
Ammattikoulu	22	18
Amk	12	10
Avoin yo/ kansanopisto	15	12
Yliopisto	2	2
Yht.	122	100

Kuten edellä on kuvattu, oli 38 prosenttia hakijoista valmistunut hakuvuonna. Heistä ylioppilaaksi valmistuneet ovat luonnollisesti kaikki yllä olevassa taulukossa lukiossa opiskelleita, mutta ammattikoulussa ja ammattikorkeakoulussa opiskelleista on osa sellaisia hakijoita, jotka eivät ole suorittaneet tutkintoaan loppuun, vaan ovat ottaneet jonkin opiskelupaikan vastaan ja hakevat nyt uudelleen. Yhden tai useamman väli vuoden opiskellen viettäneistä osa oli väli vuoden aikana opiskellut avoimessa yliopistossa, kansanopistossa, ammattikoulussa, ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa.

Kyselylomakkeen avulla kartoitettiin vastaajien hakeutumista Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystalouden Porin toimipisteeseen sekä muihin ammattikorkeakouluihin ja ammattikorkeakoulujen aloille sekä yliopistoihin ja tiedekorkeakouluihin. Kuvioon 6 on kerätty tiedot sosiaali- ja terveystalouden Porin toimipisteen hakupaikoista ja haun päällekkäisyyksistä. Hoitotyöllä tarkoitetaan kuviossa hoitotyön koulutusohjelmaa, johon on yhdistetty hoitotyön ja terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehdot. Ensimmäisessä pylväässä *1 sosiaali- ja terveystalouden ja muu* hakija oli hakenut yhteen sosiaali- ja terveystalouden Porin toimipisteen koulutusohjelmaan sekä muualle Satakunnan ammattikorkeakouluun.

Kuvio 6. Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden Porin toimipisteeseen hakeneiden eri hakukohteet toimialan sisällä (% , N=212).

Kuviossa on jokaiseen pylvääseen merkitty prosenttiosuus kaikista vastaajista. Niiden perusteella suurin osa vastaajista hakeutui vain tiettyyn koulutusohjelmaan ja ainoastaan 2,4 prosenttia vastaajista haki kaikkiin kolmeen koulutusohjelmaan. Hoitotyön koulutusohjelman sisällä hieman alle puolet hakeutui ainoastaan hoitotyön suuntautumisvaihtoehtoon ja hieman yli puolet ainoastaan terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehtoon. Toimialan sisäistä päällekkäistä hakua on siis jonkin verran, mutta pääasiassa hakijat olivat jo valinneet yhden tietyn toimialan koulutusohjelman.

Kartoitettaessa muita hakukohteita reilu puolet vastaajista ilmoitti hakeneensa muihin ammattikorkeakouluihin ja kolmannes yliopistoon tai tiedekorkeakouluun. 14 prosenttia vastasi hakevansa myös muuhun kuin edellä mainittuihin opiskelupaikkoihin, kuten keskiasteen oppilaitoksiin.

Vastaajia pyydettiin laittamaan hakutoiveensa järjestykseen. Alla olevassa taulukossa x on vastaajat asetettu ykköstoiveensa mukaisesti luokkiin. Ensimmäisenä ovat vain Satakunnan ammattikorkeakouluun hakeneet ja sen täten myös ykköstavoitteekseen ilmoittaneet, toisella rivillä Satakunnan ammattikorkeakouluun haluavat, jotka hakivat myös muihin ammattikorkeakouluihin, kolmannella muun ammattikorkeakoulun lisäksi yliopistoon hakeneet ja neljännellä rivillä Satakunnan ammattikorkeakoulua preferoivat, jotka hakivat lisäksi vain yliopistoon. Viidennelle ja kuudennelle riville sijoitetut

pyrkivät ensisijaisesti johonkin toiseen ammattikorkeakouluun ja kahdella viimeisellä rivillä olevien ykköstavoitteena oli opiskelupaikka yliopistosta tai tiedekorkeakoulusta.

Taulukko 11. Hakijoiden ilmoittamat hakutoiveet.

	n	%	kum. %
Preferoi Samk, haki Samk	62	30	30
Preferoi Samk, haki Samk + muu amk	58	28	58
Preferoi Samk, haki Samk + muu amk + yo	28	13	71
Preferoi Samk, haki Samk + yo	16	8	79
Preferoi muu amk, haki Samk + muu amk	15	7	86
Preferoi muu amk, haki Samk + muu amk + yo	2	1	87
Preferoi yo, haki Samk + yo	6	3	90
Preferoi yo, haki Samk + yo + muu amk	22	10	100
Yht.	209	100	

Taulukon 11 mukaan 79 prosenttia hakijoista ilmoitti muista hakualoistaan ja – paikoistaan huolimatta haluavansa ensisijaisesti Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden Porin toimipisteeseen. 8 prosenttia preferoi jotakin toista ammattikorkeakoulua ja 13 prosenttia yliopistoa tai tiedekorkeakoulua. Tulosten mukaan hakijoista 87 prosenttia haluaisi siis ensisijaisesti ammattikorkeakouluun ja 13 prosenttia yliopistoon. Kukaan hakijoista ei preferoinut toisen asteen koulutusta, joten se on jätetty analyysistä pois. Muiden tutkimusten valossa ammattikorkeakoulun ykköstavoitteeseen yliopistoon verrattuna asettaneita hakijoita oli paljon, sillä esimerkiksi Aholan ja Nurmen tutkimuksen vastaavat ammattikorkeakoulua preferoineiden hakijoiden prosenttiosuudet olivat vuonna 1994 52 ja vuonna 2001 75 prosenttia. Jaatosen tutkimukseen verrattuna yliopistoon hakeneita oli kuitenkin lähes saman verran, samoin muihin ammattikorkeakouluihin hakeneita.

30 prosenttia hakijoista oli hakenut ainoastaan sosiaali- ja terveystieteiden Porin toimipisteeseen, yleensä useampaan koulutusohjelmaan, joten haku oli selkeästi liitettävissä tiettyyn ammattikorkeakouluun tai kaupunkiin. Myös muun muassa Aholan ja Niemisen (emt., 48) sekä Jaatosen (emt., 18) tutkimukset tukevat niin sanotun lokalismin vaikutusta, eli toisaalta rekrytoinnin alueellisuutta ja toisaalta hakeutumispreferenssien alueellisuutta. Osa hakijoista puolestaan haki vain yhteen koulutusohjelmaan, mutta useampaan ammattikorkeakouluun, jolloin alan voidaan katsoa vaikuttaneen alueellisuutta enemmän hakeutumisessa. Yliopistojen ja tiedekorkeakoulujen aloista suosituimpia hakijoiden keskuudessa olivat kasvatustiede ja

lääketiede. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että Porin toimipisteen hakijat olivat motivoituneita pääsemään sisälle juuri kyseiseen valintakokeen kohteena olleeseen koulutukseen. Niin sanottua pakkohakua ei tämän tuloksen valossa paljoakaan esiintynyt ja tulosten kautta myös opiskeluun sitoutumisen voisi ennustaa valtaosalla hakijoista olevan hyvä.

Vastaajilta kysyttiin hakeutumiseen liittyen ammatinvalinnan varmuutta ja hakeutumisen strategioita sekä mahdollisia jatko-opintoja. Kysymyksillä pyrittiin täydentämään hakutoivesijan antamaa kuvaa hakijoiden tuleviin opintoihin sitoutumisesta. Tulosten mukaan vain 4 prosenttia hakijoista ei ollut aktiivisesti valinnut tulevaa opiskelupaikkaa tai – alaansa, loppuilla oli käsitys tulevasta ammatista tai alasta. Oheisessa taulukossa 12 on esitelty ammatinvalinnan varmuus pohjakoulutuksen mukaan.

Taulukko 12. Ammatinvalinnan varmuus suhteessa pohjakoulutukseen (%)*.

	Yo-tutkinto	Yo- ja am./amk-tutkinto	Ammatti-koulutus	Yht.(n)
Ammatti valittu	33	19	62	35 (72)
Koulutusala valittu	62	81	29	61 (126)
Ei mietitty	4	0	9	4 (9)
Yht.	100	100	100	100 (207)

* Väittämät olivat 1 Olen jo valinnut tulevat ammattini, 2 Olen valinnut kiinnostavan koulutusalan, mutta en yksittäistä ammattia/ tehtävää, 3 En ole juurikaan miettinyt ammatinvalintaani.

Riippuvuutta tarkasteltiin myös tilastollisesti. χ^2 – testin mukaan pohjakoulutuksen ja ammatinvalinnan varmuuden yhteys on tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2(4) = 13.30$, $p = .01$). Yhdistelmäutkinnon tai ammatillisen koulutuksen suorittaneet olivat tulosten mukaan ylioppilaspohjaisia hakijoita varmempia ammatinvalinnastaan.

Vastaajilta kysyttiin tulevaisuuden suunnitelmia siinä tapauksessa, että vastaaja ei saa ensisijaisesti tavoittelemaansa koulutuspaikkaa. Kolmannes ilmoitti pyrkivänsä ensitilassa ykköstavoitteeseensa ja neljännes ottavansa vastaan jonkin toisen koulutuspaikan toistaiseksi. 13 prosenttia vastaajista tyytyisi saamaansa toiseen opiskelupaikkaan ja tähtäisi siinä tutkintoon. Myös Ahola ja Nurmi kysyivät hakijoiden suunnitelmia. Heidän saamansa tulokset ovat hyvin samansuuntaisia tämän tutkimuksen kanssa, ainoastaan välivuoden lomailleen tai työskennellen pitäviä oli kyseisessä tutkimuksessa huomattavasti enemmän (50 prosenttia vastaajista) kuin tässä

tutkimuksessa (11 prosenttia vastaajista). Seuraavassa taulukossa vastaajat on jaoteltu strategioidensa mukaan neljään uuteen luokkaan (*) ja verrattu luokkia suhteessa aikaisempaan koulutukseen.

Taulukko 13. Hakijoiden strategiat, mikäli eivät pääse tavoittelemaansa koulutukseen (%).

	Yo-tutkinto	Yo- ja am./amk-tutkinto	Ammatti-koulutus	Yht. (n)
Tyytyjät	15	4	5	13 (27)
Taktikoijat	41	27	15	37 (75)
Ehdottomat	29	46	50	33 (67)
Luopujat	15	23	30	17 (36)
Yht.	100	100	100	100 (205)

* Uudet luokat on muodostettu seuraavista väittämistä: **Tyytyjät** - Otan vastaan toisen koulutuspaikan ja tähtään siinä tutkintoon; **Taktikoijat** - Harkitsen uudelleen, mihin kannattaa ensisijaisesti pyrkiä / Pysin uudelleen, mutta vaihdan tavoitetta / Otan vastaan jonkin toisen koulutuspaikan toistaiseksi; **Ehdottomat** - Pysin ensitilassa ykköstavoitteeseeni; **Luopujat** - Jätän opiskelusuunnitelman toistaiseksi / Pidän väli vuoden itseopiskelun/ "preppauksen" merkeissä/ lomailen/ työskennellen / Jatkan entiseen malliin tekemättä erityistä.

χ^2 - testin mukaan pohjakoulutuksen ja strategioiden välillä oleva yhteys on tilastollisesti melkein merkitsevä ($\chi^2(6) = 12.81, p = .05$). Ammatillisen pohjakoulutuksen ja yhdistelmä-tutkinnon omaavat ovat suhteellisesti varmempia koulutusvalinnoistaan kuin pelkän ylioppilastutkinnon suorittaneet. Ylioppilaista 41 prosenttia sijoittui luokkaan taktikoijat. Ammattikoulutetuissa puolestaan oli muihin pohjakoulutusluokkiin nähden enemmän luopujia, jotka ilmoittivat jättävänsä koulutussuunnitelmat toistaiseksi, mikäli eivät pääse tavoittelemaansa ykkösvaihtoehtoon. Vaikka uuden muuttujan luokat on yhdistetty hieman Koulutusväylät – projektin luokittelusta eroten, on projektissa sekä vuonna 1994 että 2001, samoin kuin tässä tutkimuksessa, taktikoijien ja ehdottomien ryhmät suurimmat. Suuri osa hakijoista suunnittelee siis hakevansa uudelleen ehdottomasti tai taktikoiden, mikäli ei saa tavoittelemaansa koulutuspaikkaa.

Aholan ja Niemisen (2003, 69) mukaan koulutusmarkkinoille pyrkivät enenevässä määrin koulutetut ja työkokemusta hankkineet hakijat, jotka toisenlaisessa työmarkkinatilanteessa eivät välttämättä olisi kiinnostuneet jatkokoulutuksesta. Tässäkin tutkimuksessa ammatillisen koulutuksen tai yhdistelmä-tutkinnon jo suorittaneista vain alle kolmannes lukeutui luopujiin, eli ykköstavoitteesta jäädessään luopuu koulutussuunnitelmista toistaiseksi. Heistäkin osa aikoo pitää väli vuoden

itseopiskelun tai preppauksen merkeissä, eli on todennäköisesti pyrkimässä koulutusmarkkinoille vielä uudelleen.

Taulukossa 14 on vielä tarkasteltu hakijoiden toimintastrategiaa suhteessa hakua edeltäneeseen toimintaan.

Taulukko 14. Hakijoiden toimintastrategia suhteessa hakua edeltäneeseen toimintaan (%).

	Tyytyjät	Taktikoijat	Ehdottomat	Luopujat	Yht. (n)
Opiskeli	56	60	48	0	53 (92)
Oli töissä	26	29	39	100	34 (59)
Oli työttömänä	11	4	5	0	5 (9)
Varumies/sivii- lipalveluksessa	0	3	4	0	3 (5)
Muuta	7	4	4	0	5 (8)
Yht.	100	100	100	100	100 (173)

Taulukon mukaan vuonna 2005 valmistuneet lukeutuvat luokkaan *Opiskeli*, jolloin taktikoijia on selkeästi eniten muihin taktikoijiin verrattuna. Valmistumisensa jälkeen yhden tai useamman väli vuoden pitäneet (muut luokat) lukeutuvat puolestaan useammin tyytyjiin tai ehdottomiin. Osa työssäkäyvistä ilmoitti luopuvansa koulutussuunnitelmista ja tästä ryhmästä myös suurin osa oli koulutussuunnitelmissaan ehdottomia.

Seuraavassa on esitetty sosiaali- ja terveysalan Porin toimipisteen kevään 2005 opiskelijavalintaan osallistuneiden, sisään päässeiden ja opiskelupaikan vastaanottaneiden opiskelijoiden eli valikoituneiden ryhmän II tulokset.

5.3 Valikoituneiden taustatiedot

Valituista 97 prosenttia oli naisia ja 3 prosenttia miehiä. Heidän ikänsä vaihteli 19 ja 39 vuoden välillä, keski-ikä oli 20,9 vuotta. Suurin osa vastaajista oli kahdeksastatoista kahteenkymmeneenkolmeen –vuotiaita, kymmenesosa oli yli 25-vuotiaita. Ikäryhmäosuudet ovat samansuuntaisia Vuorisen, Mäkisen ja Valkosen (2000, 45) tutkimuksen kanssa, sillä heidän aineistossaan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalle valikoituneista 87 prosenttia oli alle ja 13 prosenttia yli 25-vuotiaita. Puolet Porin toimipisteeseen valituista asui yksin omassa taloudessa ja kolmannes avo-

tai avioliitossa ilman lapsia. 8 prosenttia asui yhteistaloudessa ja 7 prosenttia vanhempiensa luona. Vain muutamat valituista olivat perheellisiä (yksinhuoltajia tai avo- tai avioliitossa, jossa lapsia).

Valittujen vanhemmista äidit olivat keskimäärin koulutetumpia kuin isät. 63 prosenttia äideistä ja 49 prosenttia isistä oli ammattikoulutettuja, yliopisto- tai korkeakoulututkinto oli äideistä 17 prosentilla ja isistä 13 prosentilla. Tarkasteltaessa vanhempien koulutusta kokonaisuutena kaikkien vastaajien vanhemmista vähintään toisella oli ammattikoulutus, eli ammattikouluttamattomien lapsia ei ollut valikoitunut koulutukseen. 40 prosentilla vastanneiden vanhemmista molemmilla oli ammatillinen koulutus ja viidenneksellä toinen tai molemmat vanhemmista olivat korkeakoulutettuja.

Opiskelemaan valituista suurimmalla osalla oli pohjakoulutuksenaan pelkkä ylioppilastutkinto. Yhdellä kymmenesosalla oli pelkkä ammatillinen koulutus ja toisella kymmenesosalla ylioppilastutkinto yhdistettynä ammatilliseen koulutukseen tai ammattikorkeakoulututkintoon. Liljanderin (emt., 17) vuotta 1997 koskevassa selvityksessä ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveysalalla opintonsa aloittaneista 62 prosenttia oli ylioppilaita. Luku on hyvinkin alhainen verrattuna tähän tutkimukseen ja myös muihin 2000-luvulla tehtyihin tutkimuksiin. Liljanderin selvityksen aikaan ammattikorkeakoulut olivat vielä hakemassa paikkaansa ja hän tutkikin lähinnä ammattikorkeakoulujen vetovoimaa yliopistojen ”katveessa”.

Vuorisen, Mäkisen ja Valkosen (emt., 45) tutkimuksessa valikoituneista 72 prosenttia oli ylioppilaita, 23 prosenttia ammattikoulutettuja ja vain viidellä prosentilla oli yhdistelmäkoulutus. Näyttäisikin siltä, kuten hakijoita koskevassa osiossa todettiin, että ammattikoulutettujen, työkokemusta omaavien valikoituneiden hakijoiden määrä on nousussa. Ammattikorkeakoulujen rooli ylioppilassuman purkajana näyttäisi näiden tulosten pohjalta toteutuvan, mutta Opetusministeriön vuosille 2004 – 2006 asettama ammattikorkeakoulujen tavoitesopimus, jonka mukaan 35 prosenttia ammattikorkeakoulujen opiskelijoista tulisi opiskella ammatillisen tutkinnon pohjalta, ei aineistossa toteudu (Opetusministeriön verkkosivut). Näyttäisikin siltä, että yhdistelmä-tutkinnon suorittaneet vievät paikkoja juuri pelkän ammatillisen tutkinnon suorittaneilta.

Oheisessa taulukossa on esitelty valikoituneiden pohjakoulutuksen suoritusvuosi. Kuten hakijoita koskevassa vastaavassa taulukossa sivulla 47, on tässäkin luokkaan *Muu* sijoitettu opintokokonaisuudet, jotka eivät ole tuottaneet varsinaista tutkinto- tai koulutusnimikettä.

Taulukko 15. Valikoituneiden pohjakoulutuksen suoritusvuosi (n).

	Yo	Am	Amk	Muu	Yht.
2005	34	9	1	1	45
2004	23	4	-	-	27
2003	13	-	1	-	14
2002 tai ennen	12	3	-	-	15
Yht.	82	16	2	1	101 *

* Mikäli vastaajalla oli useita koulutuksia, on kaikki suoritusvuodet merkitty taulukkoon.

Taulukon 15 mukaan hieman alle puolet valituiksi tulleista on valmistunut pohjakoulutuksesta hakuvuonna. 27 prosenttia valikoituneista oli valmistunut edeltävänä vuonna ja 29 prosentilla valmistumisesta oli kulunut kaksi vuotta tai enemmän.

Seuraavassa taulukossa 16 on koottu tiedot valittujen pohjakoulutuksesta suhteessa vanhempien koulutukseen. Kolmen solun puuttuvat havainnot estävät muuttujien välisen riippuvuuden tarkastelun tilastollisesti χ^2 -testillä.

Taulukko 16. Valikoituneiden pohjakoulutus suhteessa vanhempien koulutukseen (%).

	Pelkkä yo- tutkinto	Yo- ja am./amk- tutkinto	Ammatilli nen koulutus	Yht. (n) *
Molemmat korkeakoulutettuja	100	-	-	5 (4)
Toinen korkeakoulutettu	75	25	-	19 (16)
Molemmat ammattikoulutettuja	77	8	15	41 (34)
Toinen ammattikoulutettu	80	7	13	35 (30)
Yht.*	79	11	10	100 (84)

* Prosenttia kaikista valituista, n=84.

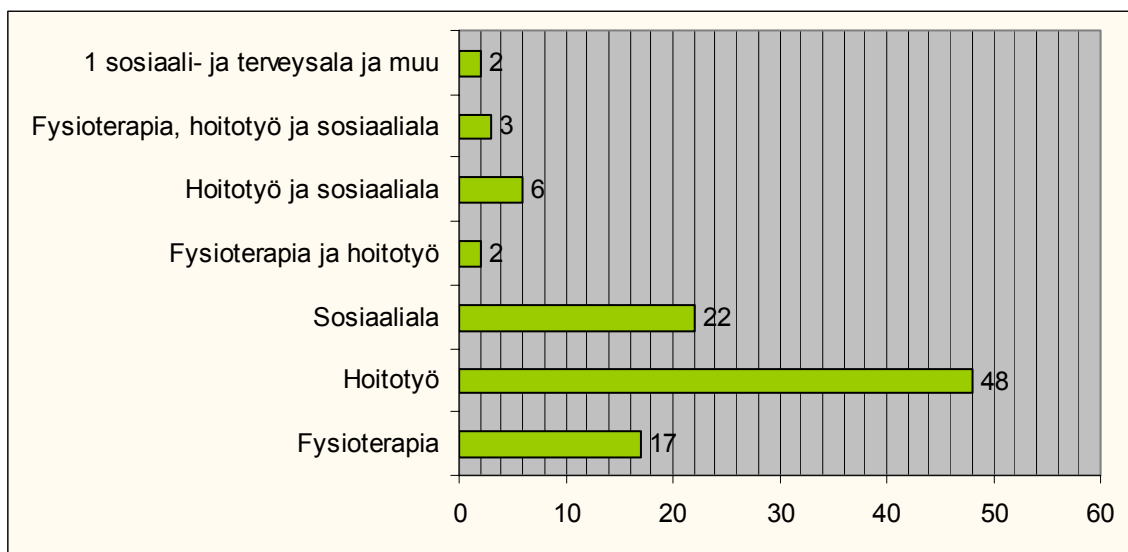
Taulukosta voidaan havaita, että mikäli toinen tai molemmat vanhemmista olivat korkeakoulutettuja, oli heidän lapsillaan pohjakoulutuksena joko pelkkä ylioppilastutkinto tai siihen liitettynä ammatillinen koulutus tai ammattikorkeakoulututkinto. Niillä, joiden pohjakoulutuksena oli ammatillinen koulutus, oli vanhemmista toinen tai molemmat ammattikoulutettuja. Havaintojen vähäisyydestä huolimatta näyttäisi siis siltä, että valikoituneiden vanhempien koulutustausta on vaikuttanut lapsien hakeutumiseen ja valikoitumiseen. Tämä suunta

on ollut selvästi näkyvissä myös Koulutusväylät – projektissa, jonka tulosten (emt., 101) mukaan perheen korkea koulutuspääoma avittaa koulutukseen pääsyä.

5.4 Valikoituneiden sosiaali- ja terveysalalle hakeutuminen

Kyselylomakkeen avulla kartoitettiin, mitä valikoituneet olivat tehneet ennen hakeutumistaan Satakunnan ammattikorkeakouluun. Vastausten perusteella 59 prosenttia valituista oli hakua edeltäneenä vuonna opiskellut ja 25 prosenttia ollut töissä. Loput vastanneista ilmoittivat olleensa työttömänä tai varusmiespalveluksessa. Opiskelleiden ryhmästä reilu puolet oli ollut lukiossa, viidennes ammattikoulussa tai ammattikorkeakoulussa ja loput olivat opiskelleet avoimessa yliopistossa tai kansanopistossa.

Vastaajilta kysyttiin, mihin Satakunnan ammattikorkeakoulun suuntautumisvaihtoehtoihin tai koulutusohjelmiin he ovat hakeneet. Kuvion 7 mukaan valituista 48 prosenttia haki ainoastaan hoitotyöhön, 22 prosenttia ainoastaan sosiaaalialalle ja 17 prosenttia fysioterapiaan. Hoitotyön sisällä 13 prosenttia haki terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehtoon ja 24 prosenttia hoitotyön suuntautumisvaihtoehtoon. Loput hakijoista olivat hakeneet kahteen tai useampaan koulutusohjelmaan Porin toimipisteeseen tai Satakunnan ammattikorkeakouluun.

Kuvio 7. Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan Porin toimipisteeseen valikoituneiden eri hakukohteet toimialan sisällä (% , N=92).

59 prosenttia valikoituneista oli hakenut Satakunnan ammattikorkeakoulun lisäksi muihin ammattikorkeakouluihin. 69 prosenttia ilmoitti hakeneensa yliopistoon tai tiedekorkeakouluun ja 91 prosenttia ammatilliseen koulutukseen. Seuraavassa taulukossa 17 on esitelty valittujen ykköstavoitteet (Satakunnan ammattikorkeakoulu, muu ammattikorkeakoulu tai yliopisto) ja muut hakukohteet.

Taulukko 17. Valikoituneiden hakutoiveet.

	n	%	kum. %
Preferoi Samk, haki Samk	27	31	31
Preferoi Samk, haki Samk + muu amk	31	35	66
Preferoi Samk, haki Samk + muu amk + yo	13	15	81
Preferoi Samk, haki Samk + yo	6	7	88
Preferoi muu amk, haki Samk + muu amk	3	3	91
Preferoi muu amk, haki Samk + muu amk + yo	-	-	-
Preferoi yo, haki Samk + yo	4	4,5	95,5
Preferoi yo, haki Samk + yo + muu amk	4	4,5	100
Yht.	88	100	

Valituista 88 prosenttia oli asettanut Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan Porin toimipisteen ykköstavoitteekseen, eli oli päässyt tavoittelemaansa koulutukseen. Kolme prosenttia olisi halunnut muuhun ammattikorkeakouluun ja yhdeksän prosenttia yliopistoon tai tiedekorkeakouluun. Seuraavassa on vielä eritelty hakutoiveet koulutusaloittain. Hoitotyön ja terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehtoihin valituista yli 90 prosenttia oli päässyt haluamaansa koulutukseen, fysioterapiassa 29 prosentilla ja sosiaaalialalla 14 prosentilla valituista oli ykköstavoitteena ollut jokin muu ammattikorkeakoulu tai yliopisto.

Taulukko 18. Valikoituneiden hakutoivesijat suhteessa opiskelualaan (% n=88).

	Fysioterapia	Sosiaaliala	Hoitotyö	Terveydenht	Yht.
Preferoi Samk	71	86	91	95	87
Preferoi muu amk	7	-	6	-	4
Preferoi yo	22	14	3	5	9
Yht.	100	100	100	100	100

Kysyttäessä ammatinvalinnan varmuutta valikoituneet olivat suhteellisen varmoja valinnastaan. Reilu kolmannes vastasi valinneensa tulevan ammattinsa ja 61 prosenttia puolestaan vastasi valinneensa itseään kiinnostavan koulutusalan. Ainoastaan yksi

vastaaja ei ollut juurikaan miettinyt ammatinvalintaansa. Valituista valtaosa oli siis päässyt tavoittelemaansa koulutukseen ja oli myös varma valitsemastaan ammatista tai koulutusalaista.

Valikoituneilta kysyttiin suunnitelmia, mikäli he eivät pääse (tai eivät olisi päässeet) haluamaansa koulutukseen. Kolmannes kyselylomakkeen palauttaneista jätti vastaamatta kysymykseen. Voidaan olettaa, että vastaamatta jättäneistä enemmistö tähtää nykyisessä koulutuspaikassaan tutkintoon, eivätkä he tämän vuoksi nähneet aiheelliseksi vastata kysymykseen. Kysymykseen vastanneiden suunnitelmat on kerätty oheiseen taulukkoon 19.

Taulukko 19. Valikoituneiden suunnitelmat, mikäli he eivät saa tavoittelemaansa koulutuspaikkaa.

*	%	n
Pyrin ensitilassa ykköstavoitteeseeni	40	28
Harkitsen uudelleen, mihin kannattaa ensisijaisesti pyrkiä	19	13
Otan vastaan jonkin toisen koulutuspaikan toistaiseksi	14	10
Otan vastaan 2. koulutuspaikan ja tähtään tutkintoon	13	9
Pidän välivuoden lomailen/työskennellen	11	8
Pyrin uudelleen, mutta vaihdan tavoitetta	1,5	1
Jatkan entiseen malliin tekemättä erityistä	1,5	1
Yht.	100	70

*Vastausvaihtoehtoihin *Pidän välivuoden itseopiskelun ja preppauksen merkeissä* sekä *Jätän opiskelusuunnitelmat toistaiseksi* ei tullut yhtään vastausta.

Taulukosta voidaan nähdä, että 13 prosenttia vastanneista aikoo tähdätä nykyiseen tutkintoon, mutta 40 prosenttia (kolmannes kaikista valituista) aikoo hakea ensi tilassa uudelleen ykköstavoitteeseensa. Reilu kolmannes kysymykseen vastanneista ilmoitti ottavansa vastaan koulutuspaikan ja pohtivansa uudelleen valintojaan, minne kannattaa hakea. Yhdeksän valikoitunutta ilmoitti suunnitelleensa välivuoden pitoa työskennellen tai lomailen tai sitten jatkavansa entiseen malliin tekemättä mitään erityistä. Vastaukset luokiteltiin uuteen muuttujaan ja näin saatuja strategia-luokkia on verrattu seuraavassa valikoituneiden koulutusohjelmakohtaisiin ryhmiin.

Taulukko 20. Valikoituneiden strategiat suhteessa koulutusohjelmaan (n).

	Fysioterapia	Sosiaaliala	Hoitotyö	Terveydenht	Yht.
Tyytyjät	2	3	3	1	9
Taktikoijat	4	7	7	6	24
Ehdottomat	5	7	9	7	28
Luopujat	1	2	5	1	9

Yht.	12	19	24	15	70
------	----	----	----	----	----

Kuten taulukosta näkyy, ovat vastaukset jakautuneet suhteellisen tasaisesti. Kaikissa koulutusohjelmissa on eniten ehdottomiin ja toiseksi eniten taktikoihin kuuluvia. Vähemmistö valikoituneista kuuluu tyytyjiin tai luopujiin. Tulosten mukaan erilaiset koulutusohjelmat eivät siis erottele eri strategioihin kuuluvia vastaajia, vaan erilaiset suunnitelmat johtuvat muista syistä. Näitä syitä ovat tämän tutkimuksen mukaan hakijoita koskevissa tuloksissa esiteltyt syyt, muun muassa pohjakoulutus ja valmistumisvuosi.

6 OPISKELIJAVALINNAN TOIMIVUUS

6.1 Opiskelijavalinnan erottelukyky

Yhtenä toimivan opiskelijavalinnan kriteereistä voidaan pitää valinnan erottelukykyä, jolloin hakijoiden ja valikoituneiden ryhmät eroavat toisistaan jonkin mitatun tai arvioidun osa-alueen kohdalla. Näitä osa-alueita ammattikorkeakoulujen valinnoissa ovat koulumenestys, työkokemus, valintakoe ja ensimmäinen hakutoive. Osa-alueet sisältävät lukuisia ammattikorkeakoulu- tai koulutusohjelmakohtaisia poikkeuksia. Kuten tutkimuksen teoriaosuudessa kävi ilmi, ovat myös muut kuin aiempi opintomenestys ja hakutoivesija perusteltuja sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijavalinnassa. Rantasen (emt., 56) mukaan ”hakutodistus on ylivoimainen ja korvaamaton yleisen koulutettavuuden mittari, mutta sitä voidaan ja tuleekin toisinaan täydentää osa-alueilla, joilla yksittäisten todistusarvosanojen erottelukyky ei ole riittävän korkea”.

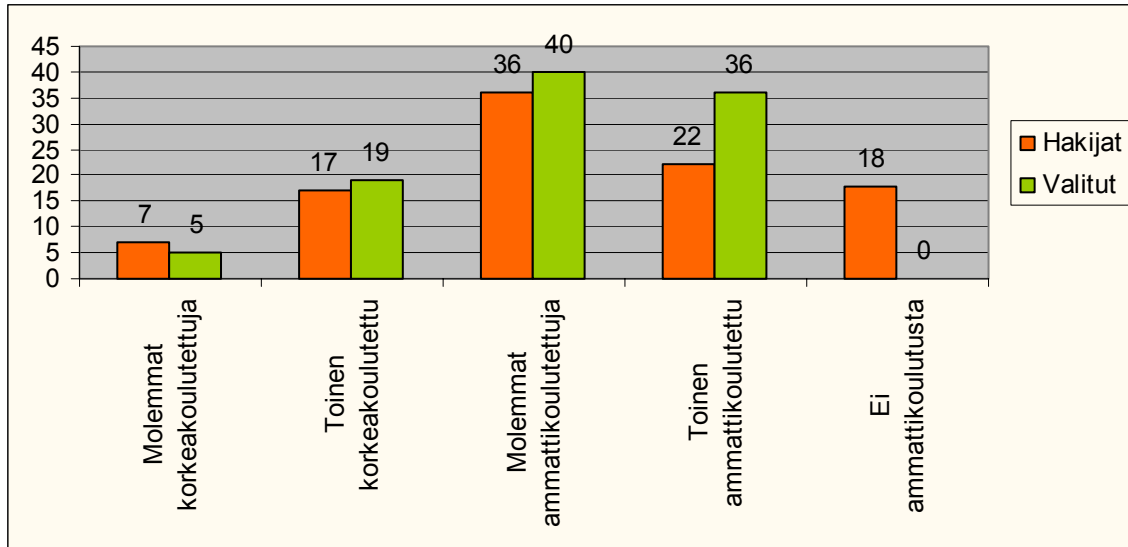
Tutkimuksen kohteena ollut opiskelijavalinta ja sen osa-alueet on esitelty teoriaosuudessa ja hakijoiden ja valikoituneiden taustatietoihin ja hakeutumiseen liittyvät tulokset edellä. Seuraavassa tarkastellaan ja verrataan toisiinsa tutkimuksen kohteena olleita kahta ryhmää ja pyritään saamaan kuva opiskelijavalinnan erottelukyvystä ja valikoituneiden (tulevasta opintomenestyksestä?) ja opintoihin sitoutumisesta.

Taustatiedot

Ryhmien keski-ikä ja ikäjakaumat olivat samanlaiset. Hakijoista kahdeksan prosenttia oli miehiä ja valikoituneista kolme prosenttia. Valikoitumisen jälkeen suurin osa vanhempiensa luona asuneista oli muuttanut yksin omaan asuntoon, muuten ryhmät eivät eronneet merkittävästi perhemuotojen osalta toisistaan. Valinta ei siis ollut suosinut tai erotellut hakijoita sukupuolen, iän tai perhemuodon suhteen. Tätä voidaan pitää opiskelijavalinnan toimivuuden kannalta hyvänä tuloksena.

Vanhempien koulutuksen voidaan katsoa vaikuttaneen hakeutumiseen ja valikoitumiseen. Kuten edellä on mainittu, voidaan hakijoiden ajatella olleen jo

valintakokeeseen osallistuessaan perheen koulutustaustoiltaan valikoitunutta joukkoa. Molemmissa ryhmissä 24 prosentilla vastaajista oli vanhemmilla joko toisella tai molemmilla korkeakoulutus. Valikoituneiden vanhemmilla oli kuitenkin useammalla ammatillinen koulutus verrattuna hakijoiden vanhempiin, ja kenenkään valikoituneen vanhemmat eivät molemmat olleet ammattikouluttamattomia, kun hakijoiden vanhemmista 18 prosentilla ei kummallakaan ollut ammattikoulutusta. Tämä tukee Koulutusväylät – projektin saamia tuloksia.

Kuvio 8. Hakijoiden ja vanhempien koulutuksen vertailu (%).

Valintakoe oli suosinut hakuvuonna valmistuneita (45 prosenttia valikoituneista/ 38 prosenttia hakijoista), yksi tai kaksi väli vuotta pitäneitä oli puolestaan päässyt sisään hakijoihin verrattuna vähemmän (40 prosenttia valikoituneista/ 48 prosenttia hakijoista). Pohjakoulutuksen laadulla (ylioppilas-, ammatti- tai yhdistelmä tutkinto) ei ollut merkitystä sisään pääsyyn, sillä ylioppilaiden ryhmä pysyi yhtä suurena valinnan jälkeenkin. Taustatiedoista valikoitumisen taustalla vaikuttivat siis vanhempien koulutustaso sekä pohjakoulutuksen suoritusvuosi.

Hakeutuminen ja opintoihin sitoutuminen

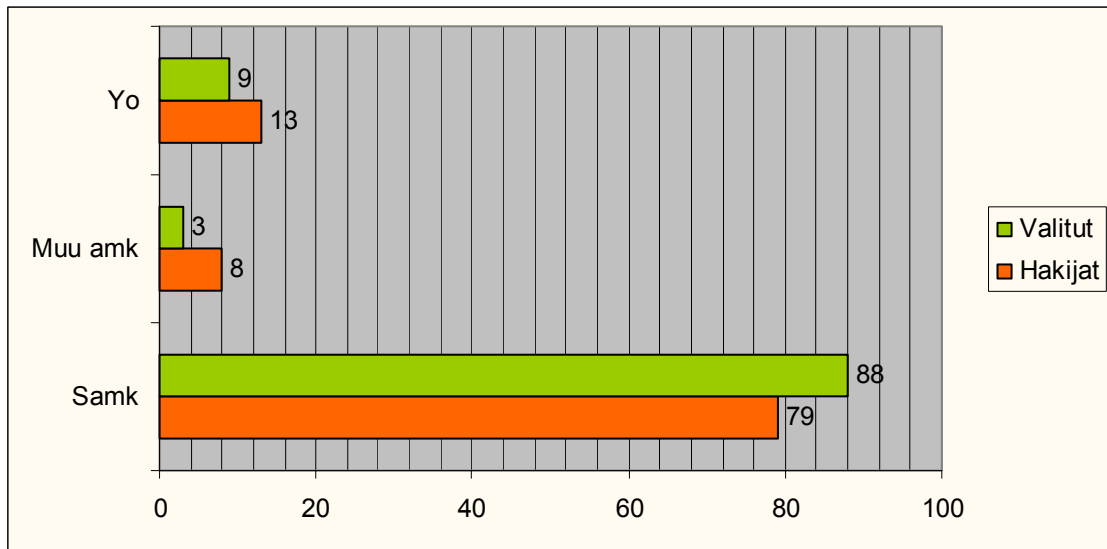
Koulutusorganisaation kannalta toimiva ja onnistunut valinta on sellainen, joka tuottaa motivoituneita ja lahjakkaita, opintoihin sitoutuneita opiskelijoita, tukee koulutustavoitteiden saavuttamista ja estää alalle soveltumattomien valikoitumisen (Jussila 1996, 36). Ammatinvalintapäätöksen varmuuden arvioiminen soveltuu myös

Rantasen (emt., 58) mukaan erittäin hyvin opiskelijavalintaan. Tässä tutkimuksessa ammatinvalinnan varmuutta pidettiin opintoihin sitoutumista ja motivaatiota kuvaavana seikkana ja sitä kartoitettiin kysymällä hakeutumisen ykköstavoitetta ja täydennettiin pyytämällä vastaajan omaa arviota ammatinvalinnan varmuudestaan sekä varasuunnitelmistaan, mikäli vastaaja ei saa tavoittelemaansa opiskelupaikkaa. Seuraavassa on kuvailtu ryhmien välisiä eroja näiden seikkojen suhteen.

Tärkeimpänä sitoutumista kuvaavana yksittäisenä seikkana voidaan pitää hakijan ykköshakutavoitetta. Toimivan opiskelijavalinnan avulla opiskelijoiksi tulisi siis valita ne, jotka pitävät kohdetta ensimmäisenä tavoitteenaan. Seuraavassa taulukossa 21 on esitetty ryhmien ykköshaku- ja muut hakukohteet sekä verrattu ryhmiä toisiinsa. Kuvioon 9 on muodostettu summamuuttujat hakijoiden ja valikoituneiden vastauksista sen perusteella, minne vastaajat ensisijaisesti haluaisivat opiskelemaan.

Taulukko 21. Hakijoiden (n=203) ja valikoituneiden (n=63) hakutoiveet.

	Hakijat %	Valitut %	ero +/- %
Preferoi Samk, haki Samk	30	31	+1
Preferoi Samk, haki Samk + muu amk	28	35	+7
Preferoi Samk, haki Samk + muu amk + yo	13	15	+2
Preferoi Samk, haki Samk + yo	8	7	-1
Preferoi muu amk, haki Samk + muu amk	7	3	-4
Preferoi muu amk, haki Samk + muu amk + yo	1	-	-1
Preferoi yo, haki Samk + yo	3	4,5	+1,5
Preferoi yo, haki Samk + yo + muu amk	10	4,5	-5,5
Yht.	100	100	

Kuvio 9. Hakijoiden (n=203) ja valikoituneiden (n=67) preferoimat opiskelupaikat (%).

Taulukon ja kuvion mukaan valinta näyttää onnistuneelta. Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan Porin toimipistettä preferoineiden määrä nousi hakijoiden 79 prosentista valikoituneiden 88 prosenttiin. Toista ammattikorkeakoulua preferoineiden osuus laski kahdeksasta kolmeen prosenttiin, samoin yliopistoon ensisijassa haluavien osuus laski 13 prosentista yhdeksään prosenttiin.

Opiskelupaikan saamisen kannalta hakukohteiden määrällä ei näyttäisi olleen paljoakaan merkitystä. Vain Satakunnan ammattikorkeakouluun tai Satakunnan ammattikorkeakouluun ja yliopistoon hakeneita oli molemmissa ryhmissä lähes saman verran. Satakunnan ammattikorkeakouluun ja muuhun ammattikorkeakouluun hakeneista oli valikoituneita kolme prosenttia enemmän ja Satakunnan ammattikorkeakouluun, muuhun ammattikorkeakouluun sekä yliopistoon hakeneista valikoitui viitisen prosenttia vähemmän opiskelijoiksi. Aiempien tutkimusten (ks. esim. Ahola ja Nieminen 2003) mukaan voidaan kuitenkin ajatella, että mitä useampiin koulutuksiin henkilö hakee, sitä varmemmin hän tulee jonkin opiskelupaikan saamaan. Tässä tutkimuksessa valikoituneiden ryhmä muodostui niistä hakijoista, jotka olivat tulleet valituksi ja ottaneet opiskelupaikan vastaan. Ryhmästä olivat siis karsiutuneet ne, jotka olivat saaneet toisen, enemmän preferoimansa opiskelupaikan ja ottaneet sen vastaan. Näin ollen tulokset eivät tältä osin kerro koko totuutta haun määrän ja opiskelupaikan saannin suhteista.

Vastaajien sitoutumista varmennettiin kysymällä myös ammatinvalinnan varmuutta. Hakijoiden ja valikoituneiden välillä ei ollut suurtakaan eroa, molemmissa ryhmissä 61 prosenttia ilmoitti valinneensa kiinnostavan koulutusalan, hakijoista 35 prosenttia ja valikoituneista 38 prosenttia oli valinnut tulevan ammattinsa ja vain 4 prosenttia hakijoista ja yksi valikoitunut ei ollut juurikaan miettinyt ammatinvalintaansa. Tuloksista voidaan päätellä, että ne, jotka preferoivat Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystalaa, olivat valinnassaan myös varmoja ja valinta oli harkittu, eikä Lerkkasen (emt.) mainitsemaa ammatinvalintaa kokeilun ja hakujen kautta juurikaan esiintynyt. Tämä kertoo suurimman osan valikoituneista olevan sitoutuneita suorittamaan opintonsa loppuun samassa paikassa, jonne he ovat ensisijassa halunneet ja jonka opiskelupaikan he ovat ottaneet vastaan.

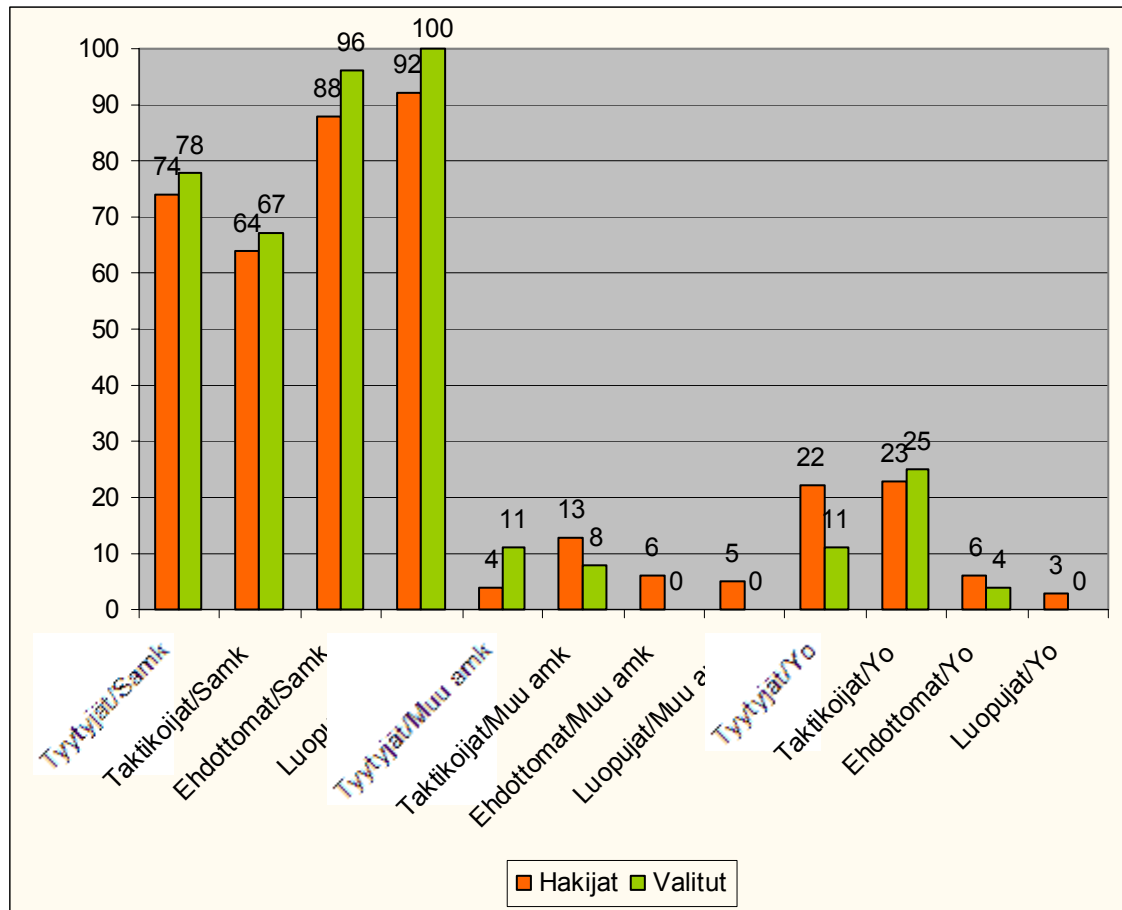
Tulevaa sitoutumista pyrittiin tarkastelemaan myös sen valossa, mitkä olivat vastaajien suunnitelmat siltä varalta, etteivät saa tavoittelemansa ykkösopiskelupaikkaa. Yleisesti ollaan huolissaan niin sanotusta pakkohausta ja säiliökouluttautumisesta, jossa hakijat ottavat vastaan jonkin opiskelupaikan ja hakevat seuraavassa haussa taas uudelleen ykköstavoitteeseensa. Tällaisten opiskelijoiden karsinta olisi organisaation kannalta muun muassa taloudellisesti kannattavaa, jotta koulutusrahoja ei haaskattaisi opiskelijoihin, jotka eivät suorita tutkintoaan loppuun.

Seuraavassa on verrattu keskenään hakijoiden ja valikoituneiden toimintastrategiaa ja ykköshakukohdetta. Kuten aiemmin on todettu, olisi koulutusorganisaation kannalta edullisinta, että koulutukseen valikoituisivat kaikki ne, jotka pitivät Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystalaa toimipistettä ykköstavoitteenaan. Koulutukseen valikoituu kuitenkin myös hakijoita, jotka preferoivat muita koulutuspaikkoja. Tämän vuoksi on mielekästä tarkastella ykköstavoitteen ja ammatinvalinnan varmuuden lisäksi opiskelijan suunnitelmia, mikäli hän ei saa tavoittelemansa ykkösopiskelupaikkaa.

Kaikkien Satakunnan ammattikorkeakouluun haluavien voidaan katsoa sitoutuvan opintoihinsa strategiastaan riippumatta (saivathan he haluamansa opiskelupaikan). *Luopujat* ilmoittivat luopuvansa opiskelutoiveistaan, mikäli eivät pääsisi haluamaansa koulutukseen, eli mikäli Satakunnan ammattikorkeakouluun valikoituisi muualle halunneita, luopujiin kuuluvia hakijoita, voisi vastausten perusteella ajatella, että kyseiset valikoituneet hakijat eivät ottaisi Satakunnan ammattikorkeakoulun

opiskelupaikkaa vastaan. *Tyytyjiksi* luokitellut puolestaan ilmoittivat suorittavansa tutkinnon loppuun jossakin paikassa, eli mikäli Satakunnan ammattikorkeakouluun valikoituisi muualle ykköstavoitteensa asettaneita, tyytyjiin lukeutuvia hakijoita, suorittaisivat he hakutoiveistaan riippumatta opintonsa loppuun. Aineiston analyysin ja tulevan sitoutumisen kannalta mielenkiintoisimpana voitaisiinkin pitää *taktikojien* ja *ehdottomien* ryhmästä niitä, jotka preferoivat muuta kuin Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystalaa, mutta valikoituivat opiskelijoiksi ja ottivat opiskelupaikan vastaan.

Seuraavassa kuviossa on esitetty hakijoiden ja valikoituneiden toimintastrategiat (tyytyjät, taktikojat, ehdottomat, luopujat) suhteessa ykköshakukohteeseen (Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystala, muu ammattikorkeakoulu, yliopisto tai tiedekorkeakoulu). Prosenttiosuus on laskettu strategiaryhmittäin, eli pylvään luku kuvaa, montako prosenttia esimerkiksi taktikoijista preferoi Satakunnan ammattikorkeakoulua, muuta ammattikorkeakoulua tai yliopistoa, jne.

Kuvio 10. Hakijoiden (n=203) ja valikoituneiden (n=67) toimintastrategiat suhteessa yksiköshakutoiveeseen (% strategiaryhmästä).

Kuvion 10 mukaan Satakunnan ammattikorkeakouluun haluavia on kaikissa strategiaryhmissä eniten, sekä hakijoissa että valikoituneissa. Edellä olleita oletuksia tukee se, että yksikään valikoitunut, luopujiin lukeutuva ei ole ottanut muuta kuin yksiköstavoitteenaan olleen Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelupaikan vastaan. Tarkasteltaessa Satakunnan ammattikorkeakoulua preferoineita oli valinta onnistunut, sillä heidän osuutensa oli kaikissa strategia ryhmissä noussut.

Sitoutumisen kannalta ongelmallisia olivat siis muuta kuin Satakunnan ammattikorkeakoulua preferoivat taktikoijat ja ehdottomat. Kokonaisuuden kannalta kyseisiin ryhmiin kuului¹ 17 prosenttia kaikista hakijoista ja kaikista valikoituneista 13 prosenttia. Valinnalla oli siis saatu karsittua myös näitä ryhmiä, sillä mikäli vertaa taktikoijiin ja ehdottomiin, muualle haluaviin lukeutuvia valikoituneita, on heitä

¹ Kuvion mukaan prosenttiosuudet saatu laskemalla yhteen seuraavat luvut: muualle haluavat *taktikoijat*: hakijoista 36 % ja valituista 33 %; *ehdottomat*: hakijoista 12 % ja valituista 4 %.

kaikkiin opintonsa aloittaneisiin suhteutettuna enää alle 10 prosenttia. Prosenttiosuuteen vaikuttaa nostavasti se, kuten edellä on mainittu, että kaikki valikoituneet eivät vastanneet kyseiseen suunnitelmia koskevaan kysymykseen.

Opintojen jatkoa ajatellen tuloksista voidaan päätellä, että suurin osa valituista tulee suorittamaan tutkintonsa loppuun kyseisessä toimipisteessä, sillä kuten edellä mainittiin, pääsi 88 prosenttia valituista haluamaansa koulutukseen. Kuviosta 10 voidaan lisäksi päätellä, että ykköstavoitteensa muualle asettaneet, mutta nykyiseen opintopaikkaansa tyytyvät tulevat jatkamaan opintonsa loppuun Porin toimipisteessä. Taktikoijista toiseen ammattikorkeakouluun halunneet hakeutuvat mahdollisesti siirto-opiskelijoina ykköstavoitteeseensa kerättyään riittävän määrän opintopisteitä ja taktikoijista ja ehdottomista yliopiston ykkössijalle asettaneet puolestaan pyrkivät, ainakin vastaushetken ajatustensa mukaan, ensisijassa uudelleen ykköstavoitteeseensa.

Muun muassa aiempien tutkimusten valossa on spekuloitu hakutoivesijan merkityksestä hakijoita erottelevana seikkana. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan hakutoivesija ei kuitenkaan yksinään ennusta hakijan tulevaa sitoutumista, vaan siihen vaikuttavat myös muut hakuun ja valikoitumiseen liittyvät asiat. Muualle halunnut voi tyytyä samaansa opiskelupaikkaan tai ensitilassa uudelleen muualla olleeseen ykköstavoitteeseensa pyrkivä hakija ei välttämättä toisellakaan yrittämällä pääse ykköstavoitteeseensa. Esimerkiksi lääketieteelliseen tiedekuntaan pyrkivä voi lopulta suorittaa ensin toisen tutkinnon loppuun ja vasta valmistuttuaan ja hankittuaan työkokemusta harkita hakeutumistaan uudelleen. Käytössä ollut opiskelijavalinta toimi joka tapauksessa opintoihin sitoutumisen kannalta hyvin. Hakijoista saatiin karsittua ensisijaisesti muualle haluavia sekä niitä, jotka opintopaikan vastaanottamisesta huolimatta eivät tulisi aikomustensa mukaan suorittamaan tutkintoaan loppuun.

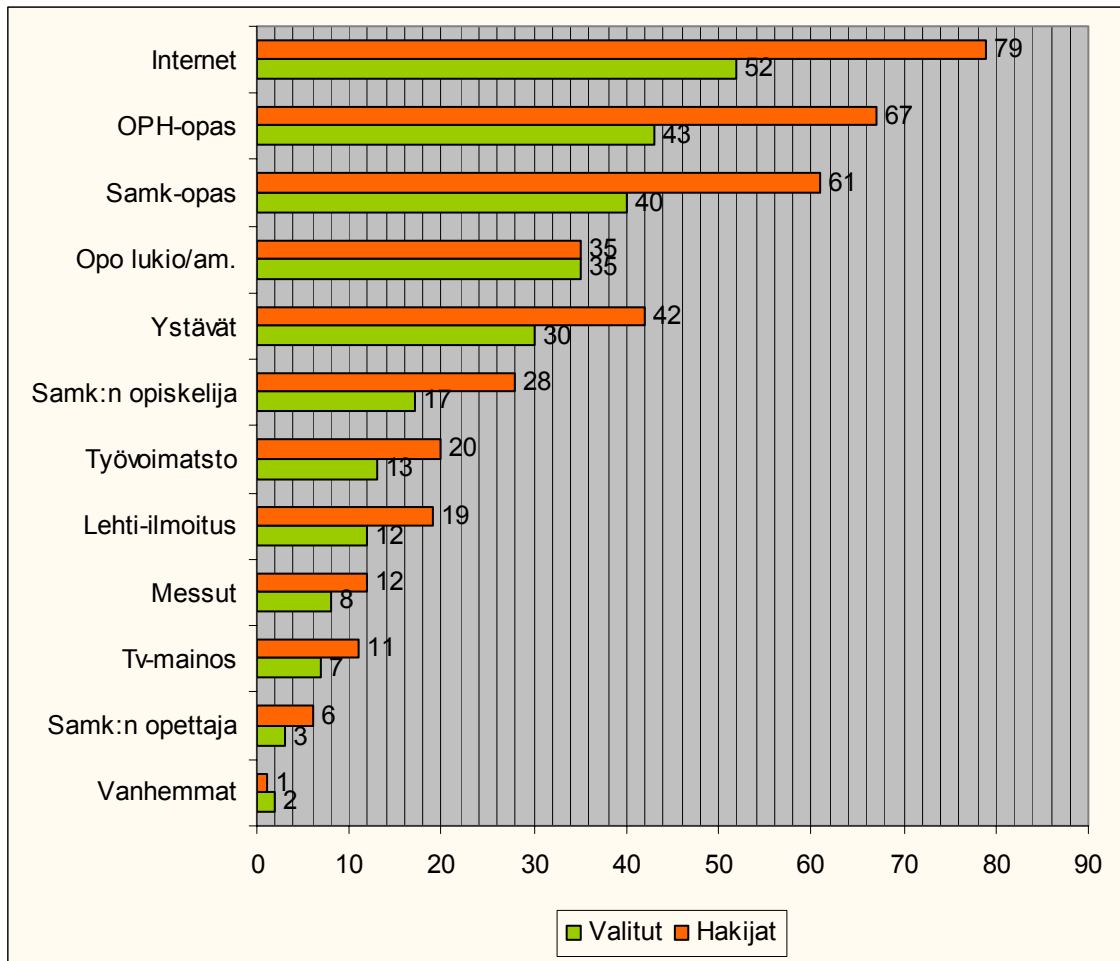
Seuraavaksi tarkastellaan opiskelijavalinnan toimivuutta ja sen sosiaalista validiutta hakijoiden ja valikoitujen näkökulmasta.

6.2 Opiskelijavalinnan sosiaalinen validius

Kyselylomakkeen kolmannessa osiossa keskityttiin opiskelijavalinnan validiuteen hakijoiden näkökulmasta. Hakijoilla tarkoitetaan tässä opiskelijavalintaan osallistuneita, niin valikoituneita kuin karsiutuneitakin hakijoita, eli molempia tutkimuksen kohteina olleita hakijoiden ja valikoituneiden ryhmiä. Kyseisen osion tarkoituksena oli selvittää hakijoiden näkökulmasta opiskelijavalinnan toimivuutta Schulerin (emt.) sosiaalisen validiuden teorian avulla. Sosiaalinen validius koostuu, kuten edellä on esitelty, neljästä osiosta: informaatiosta, palautteesta, läpinäkyvyydestä ja vaikuttamisesta. Tulokset on seuraavassa jaoteltu näiden osioiden mukaan ja osioissa esitelty molempien ryhmien tulokset vertaillen niitä toisiinsa.

6.2.1 Informaatio

Schuler (emt.) käsittää informaatiolla sitä tietoa, joka hakijalla on tulevista tehtävistä, organisaatiosta ja organisaation ilmapiiristä. Informaatio-osioon kuuluvat myös mahdollisuudet uralla etenemiseen tai tieto kyseisistä etenemismahdollisuuksista. Koska kyseessä on koulutusorganisaatio, voidaan tässä tutkimuksessa etenemismahdollisuuksilla käsittää jatko-opintomahdollisuudet. Vastaajilta kartoitettiin myös yleistä tiedon saantia Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan koulutuksesta. Heitä pyydettiin merkitsemään numeroin neljä tärkeintä koulutusta koskevaa tiedonsaantikanavaa, ykkösellä tärkein, kakkosella toiseksi tärkein ja niin edelleen. Koska kaikki vastaajat eivät olleet laittaneet tiedonsaantikanavia tärkeysjärjestykseen, vaan olivat merkinneet rastilla neljä kanavaa, kirjattiin eri kanavien kohdalle vain joko *maininta* tai *ei mainintaa*. Oheiseen kuvioon 11 on kerätty eri kanavien mainintaprosentit, toisin sanoen montako prosenttia vastaajista mainitsi kyseisen tiedonsaantikanavan.

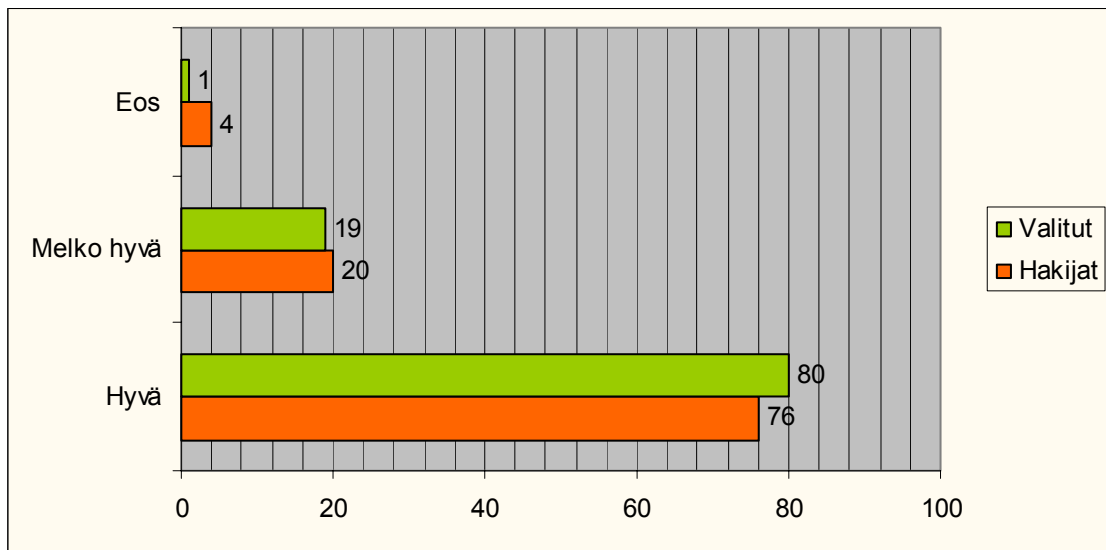
Kuvio 11. Hakijoiden ja valikoituneiden tiedonsaantikanavat (%).

Kuvion mukaan internet oli molemmissa ryhmissä selvästi tärkein tietolähde. Myös Opetushallituksen ja Satakunnan ammattikorkeakoulun oma koulutusopas olivat tärkeimpien tiedonsaantikanavien joukossa. Kolmannes molempien ryhmien vastaajista mainitsi lukion tai ammattikoulun oppilaanohjaajan.

Ystäviltä ja ammattikorkeakoulussa opiskelevilta saatua informaatiota pidettiin myös tärkeänä, jolloin koulun omilla opiskelijoilla voisi ajatella olevan myös positiivinen vaikutus hakijoiden mielikuvaan ammattikorkeakoulusta opiskelupaikkana. Kustannuksiltaan korkeimmat kanavat, tv-mainos, messut ja lehti-ilmoitus sijoittuivat suhteellisen matalalle verrattuna muihin tiedonsaanti kanaviin. Jaatinen (emt., 26) on hakijoiden muotokuvaa kartoittaessaan saanut tämän tutkimuksen hakijaryhmään verrattuna hieman poikkeavia tuloksia. Vuodesta 2002 internetin osuus on nousnut toiseksi tärkeimmästä (59 prosenttia) tärkeimmäksi (79 prosenttia) kanavaksi, ja lehti-ilmoitus on puolestaan laskenut 24 prosentista 19 prosenttiin. Opetushallituksen

koulutusoppaan prosenttiosuus on laskenut 12 prosentilla ja Satakunnan ammattikorkeakoulun hakijan opas noussut 13 prosenttia. Jaatisen (emt., 28) mukaan internet onkin ollut ripeässä nousussa vuodesta 1998 lähtien ja näyttää siis nyt ohittaneet muut tiedonsaantikanavat. Myös koulutusoppaan laskeva trendi on ollut selvityksissä näkyvillä.

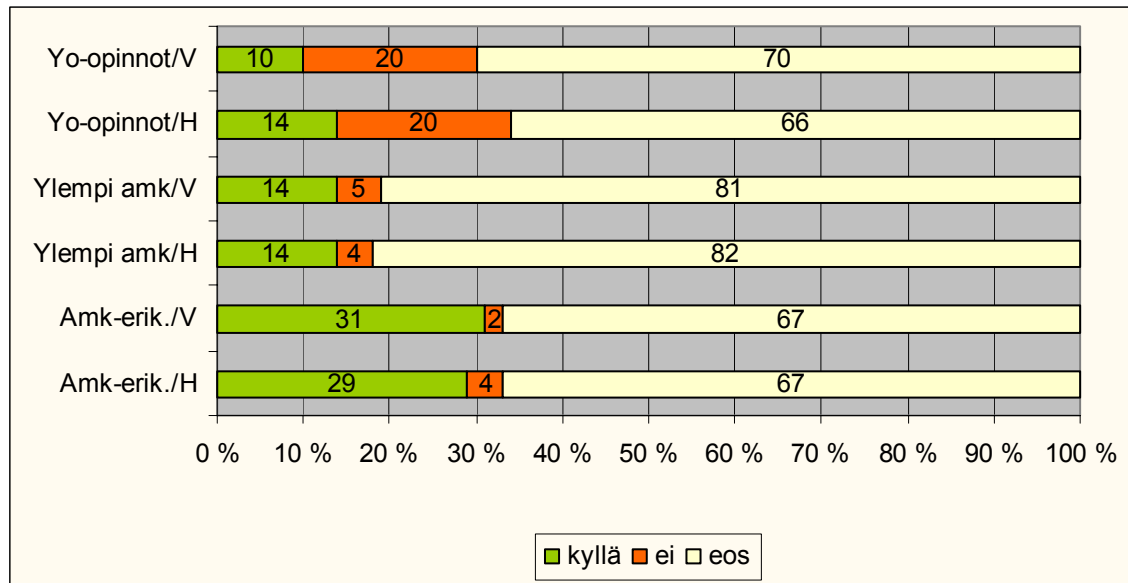
Informaatioon liittyen vastaajilta kysyttiin mielikuvaa Satakunnan ammattikorkeakoulusta asteikolla *Hyvä – Melko hyvä – Melko huono – Huono – En osaa sanoa*. Vastaukset näkyvät seuraavasta kuviosta.

Kuvio 12. Hakijoiden ja valikoituneiden mielikuva Satakunnan ammattikorkeakoulusta (%).

Niin hakijoiden kuin valikoituneidenkin yleiskuva Satakunnan ammattikorkeakoulusta oli hyvä. Hakijoista 96 ja valikoituneista 99 prosenttia koki sen hyväksi tai melko hyväksi opiskelupaikaksi. Loput ryhmien vastaajista eivät osanneet ilmaista mielipidettään, kukaan ei kokenut opiskelupaikkaa huonoksi. Ryhmien välillä oli hyvin pieni ero.

Vastaajilta kysyttiin aikoivatko he suorittaa ammattikorkeakoulututkinnon jälkeen yliopisto-opintoja, ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tai ammattikorkeakoulun erikoistumisopintoja. Oheisessa kuviossa x vastaukset on esitetty ryhmittäin, H merkitsee hakijoiden ryhmää ja V valikoituneiden ryhmää.

Kuvio 13. Hakijoiden (n=212) ja valikoituneiden (n=92) jatko-opintosuunnitelmat (%).

Kuvion mukaan ryhmien välillä ei ole paljoakaan eroa, ja suurin osa molempien ryhmien vastaajista ei osannut vielä sanoa, aikooko suorittaa jatko-opintoja. Ammattikorkeakoulun erikoistumisopintoja aikoi hakijoista ja valikoituneista suorittaa hieman alle kolmannes, vain muutamat vastaajista olivat varmoja, etteivät aio niitä suorittaa. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto ja yliopisto-opinnot olivat yhtä houkuttelevia, mutta viidennes sekä hakijoista että valikoituneista oli varmoja, ettei aio suorittaa yliopisto-opintoja.

Kyselyn toteutushetkellä ylempi ammattikorkeakoulututkinto oli suhteellisen uusi, eikä vastaajilla todennäköisesti ollut koulutuksesta paljoakaan tietoa. Toisaalta merkittävä osa vastaajista ei osannut vielä sanoa jatkosuunnitelmistaan ymmärrettävästi mitään, olihan ensimmäisen ryhmän haku koulutukseen vasta käynnissä, eikä varmuutta ammattikorkeakoulupaikastakaan siis vastaushetkellä ollut ja toisaalta toisen ryhmän ammattikorkeakoulun perusopinnot olivat vasta aluillaan.

Informaatioon ja mielikuvaan organisaatiosta liittyen vastaajat saivat vapaasti kirjoittaa osion alkuun mielipiteitään valintakokeen kokonaisvaikutelmasta ja ajatuksistaan. Molempien ryhmien avointen vastausten tulokset on tässä esitelty yhdessä. Vastauksista nousi esiin tunnelmaa, aikatauluja ja valintakokeen eri osioita käsittelevät teemat.

Tunnelmaa koskevissa kommenteissaan hakijat olivat pääosin valintakoepäivään tyytyväisiä. Päivää kuvattiin kivaksi, mielenkiintoiseksi ja mukavaksi, sekä kokemusta hyväksi. Kommenttien mukaan ilmapiiri oli ollut rento ja leppoisa. Hakijat olivat kokeneet itsensä tervetulleiksi ja henkilökunnan sekä opiskelijat mukaviksi. Monet vastanneista mainitsivat jännityksen, joka osalla kuitenkin oli helpottanut päivän edetessä.

Oli ihan mukavaa. Ihmiset olivat ystävällisiä, neuvoja ja ohjeita pystyi kysymään keneltä ja mistä vain. (Kyselylomake 174/I)

Ystävällisiä ihmisiä. Jäi hyvä kuva koulusta ja henkilökunnasta sekä opiskelijoista. Valintakokeet menivät hyvin eteenpäin, ei ollut mitään sekaannuksia. Sopivan mittaiset valintakokeet. (Kyselylomake 209/I)

Mielenkiintoinen kokemus. Koulu tuntuu oikealta valinnalta. (Kyselylomake 43/I)

Omat tuntemukset oli aika sekavat ja jännittynyt. Sellane rentous puuttui... Mite olis jos enne koetta koko porukka nauttis yhteiset aamukahvit ja jotai purtavaa?! (Kyselylomake 71/II)

Valintakoetta kuvattiin sanoilla hyvä, mukava, haastava, kattava, pätevä, monipuolinen, asiallinen ja mielenkiintoinen. Muutaman vastaajan mielestä valintakoe vastasi odotuksia, muutamilla koe poikkesi odotuksista tai aiemmista kokemuksista. Pääasiassa nykyinen valintakoe koettiin hyväksi ja toimivaksi, joskin parin vastaajan mielestä mitattiin väärää asioita. Osa vastaajista piti psykologisia testejä korvaamattomina, osa puolestaan piti nykyistä valintaa parempana. Kaksi vastaajaa mainitsi olevansa tyytyväinen, ettei valintakokeeseen tarvitse lukea pääsykoekirjoja. Muutaman mielestä todistuspisteet eivät saisi merkitä niin paljon kuin nykyisellään, vaan soveltuvuutta pitäisi painottaa enemmän.

Kiva valintakoe, ei liian pitkä. Selkeä kokonaisuus. Testataan mielestäni juuri ne keskeiset asiat. (Kyselylomake 46/I)

Valintakoe tehtävä (kuvaajan lukeminen, matematiikka) oli mielestäni aika hankala, enkä ymmärrä, miten sen avulla katsotaan alalle sopivuutta. Ei missään nimessä korvaa psykologisia testejä! Haastattelu/ ryhmätilanne ok. (Kyselylomake 125/I)

Mielestäni hyvä valintakoe. Aineistotehtävä parempi kuin psykologiset testit. (Kyselylomake 71/I)

Että ei arvostettaisi ihmistä vain arvosanojen perusteella, ne eivät ole perusta kaikelle... Ammatissa voi silti olla hyvä. (Kyselylomake 174/I)

Korostaa motivaatiota ja alan kiinnostusta! (Kyselylomake 120/I)

Vastauksissa kuvailtiin myös kokemuksia yksittäisistä valintakoeosioista. Valintakokeen eri osiot olivat suurimman osan mielestä järjestetty hyvin. Aineistokokeessa yhdellä vastaajista oli tullut kiire, muutama kuvasi osiota helpoksi. Ryhmätilanne oli joillekin vastaajille ollut outo ja uusi, eräs vastaajista mainitsi toisen hakijan dominoineen tilannetta. Liikuntaosio koettiin pääosin mukavaksi ja luovaksi, parin vastaajan mielestä se oli ollut omituinen tai hakijaa nöyryyttävä. Haastattelusta oli jäänyt positiivinen kuva, sitä kuvattiin mukavaksi ja rennoksi. Haastattelu koettiin hyväksi osaksi valintakoetta.

Ainakin haastattelussa sai ilmaista itseään ja näyttää miksi haluaa opiskelemaan. (Kyselylomake 26/II)

Mukava, haastattelu tuo varmuutta siihen, että sinut huomioidaan persoonana. (Kyselylomake 43/II)

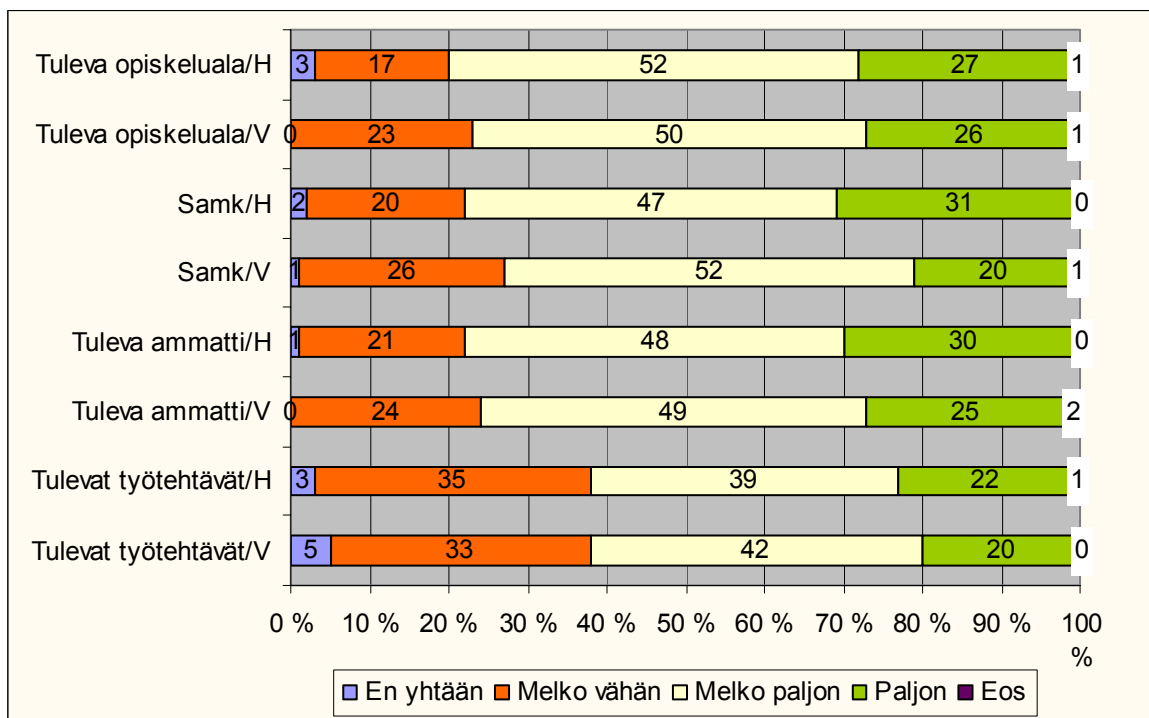
Aineistotehtävä vaativa mutta hyvä. Liikuntatesti monipuolinen. Hyvä että persoonallisuustestit on poistettu. (Kyselylomake 41/I)

Monissa vastauksissa kommentoitiin myös päivän organisointia ja aikatauluja. Useat vastaajista olivat sitä mieltä, että valintakoe oli hyvin organisoitu ja suunniteltu. Valintakoetta pidettiin myös sopivan mittaisena. Muutamien vastaajien aika oli ollut loppua kesken aineistokokeen aikana, ja useiden mielestä odotusajat olivat olleet pitkiä. Muutamat ehdottivat parannukseksi hakijoiden jakoa puoliksi niin, että toiset menisivät aluksi aineistokokeeseen ja toiset ryhmätehtävään ja haastatteluun. Iltapäivällä vaihdettaisiin.

Kaiken kaikkiaan vastaukset olivat hakijoiden ja valikoituneiden ryhmissä hyvin samansuuntaisia. Suurin osa oli tyytyväinen valintaan ja valintapäivän järjestelyihin, mutta osa koki jännityksen, pitkän odotuksen tai jonkin valinnan osa-alueista epämiellyttäväksi. Myös Pekka Kosonen (2002, 50–53) on saanut samansuuntaisia vastauksia tutkimuksensa kohteena olleen valintakokeen kokonaisvaikutelmista. Kyseisen tutkimuksen vastauksissa esiin olivat nousseet muun muassa jännittäminen,

valintakokeen myönteisyys vs. kielteisyys, sujuvuus ja relevanssi eli vastaajat olivat pohtineet hyvin samanlaisia asioita kuin tämänkin tutkimuksen vastaajat. Vastaukset erosivat toisistaan eniten kriittisyyden kohdalla; Kososen tutkimukseen vastanneista useampi suhtautui kriittisesti yhteen tai useampaan valintakokeeseen liittyneeseen asiaan kuin tämän tutkimuksen vastaajat, jotka olivat pääasiassa tyytyväisempiä valintakokeen kokonaisvaikutelmaa arvioitaessa.

Informaatioon liittyä, kuten edellä on mainittu, myös hakijan tieto siitä, mihin tuleva valinta johtaa sekä millaiseen organisaatioon hakijaa ollaan valitsemassa tai millaisen organisaation hakija on valinnut. Kyselylomakkeen avulla vastaajia pyydettiin arvioimaan valintakokeeseen ja opiskeluun liittyviä asioita. Heiltä kysyttiin, ovatko he ottaneet selvää tulevasta opiskelualasta, ammatista, työtehtävistä tai työpaikoista etukäteen. Vastaajilta kysyttiin myös ovatko he tutustuneet Satakunnan ammattikorkeakouluun esitteiden tai internetin kautta ennen valintakokeita. Seuraavassa kuviossa 14 on esitetty hakijoiden (/H) ja valikoituneiden (/V) vastaukset.

Kuvio 14. Hakijoiden (n=212) ja valikoituneiden (n=91) tiedot tulevasta opiskelualasta, -paikasta, ammatista ja työtehtävistä (%).

Kuten kuvioista näkyy, suurin osa sekä hakijoista että valikoituneista sijoittui jokaisen kysymyksen kohdalla luokkaan *Melko paljon*. Vain yksittäiset vastaajat eivät olleet

ottaneet kyseisistä asioista ollenkaan selvää tai eivät muuten olleet selvillä minne olivat hakeutumassa. Yli 70 prosenttia hakijoista ja valikoituneista oli ottanut selvää tulevasta opiskelualastaan ja – paikastaan joko melko paljon tai paljon. Samoin oltiin tietoisia tulevasta ammatista. Tulevista työtehtävistä oli otettu vähiten selvää, kolmannes molempien ryhmien vastaajista oli hankkinut tietoa vastausten mukaan melko vähän. Kuitenkin työtehtäviin liittyen reilulla 60 prosentilla vastaajista voidaan katsoa olleen melko hyvän tai hyvän kuvan tulevista työtehtävistäkin.

Hakijoiden ja valikoituneiden välillä oli hyvin vähän ryhmittäisiä eroja. Itse asiassa tarkasteltaessa kyseisistä asioista *melko vähän* ja *paljon* tietoa hankkineita, olivat valikoituneet ottaneet vähemmän selvää tulevasta opiskelualasta, -paikasta ja ammatista kuin hakijat. Se, kuinka paljon asioista oli otettu etukäteen selvää, ei siis erotellut kyseisiä ryhmiä toisistaan. Tulosten perusteella voi päätellä, että pääosa vastaajista oli tietoisia hakunsa kohteesta ja tulevasta opiskeluorganisaatiosta ja että hakeutuminen juuri kyseiseen koulutusohjelmaan oli ollut tietoinen valinta. Kuitenkin viidennes hakijoista oli ottanut vähemmän selvää hakukohteestaan ja mahdollisesta tulevasta alastaan, jolloin tieto siitä, mihin valinta johtaa, on luonnollisesti heikompaa.

Yleisesti ottaen tulokset sosiaalisen validiuden informaatio-osa-alueita koskien olivat suhteellisen hyviä. Tavoite informaation riittävydestä ja saatavuudesta oli tulosten mukaan täyttynyt ja koulutusala ja – paikka oli vetänyt hakijoita puoleensa. Se, että informaatio ei ollut tavoittanut kaikkia hakijoita, voi osittain johtua hakijan omista intentioista. Lerkkasen (emt.) tutkimuksen mukaan koulutus- ja uravalinnan muuttuminen taktiseksi peliksi johtaa siihen, että koulutukseen hakeudutaan myös kokeilun kautta. Tämän voidaan katsoa tukevan myös tämän tutkimuksen tuloksia, joiden mukaan koulutusalan tai – paikan valinta ei ollut kaikille hakijoille ollut tietoon (ainakaan ko. asioista) perustuva päätös. Päätös on esimerkiksi voinut perustua pakkoon tai se on voinut olla vastaamista ympäristön paineisiin.

Valinnan sosiaalista validiutta lisäävät myös informaatio-osioon liittyvät tulokset hakijoiden positiivisesta mielikuvasta ja kokemuksista opiskelijavalinnan yleiskuvaan liittyen. Validiutta puolestaan heikentävät vastaajien arviot jatko-opiskelusuunnitelmistaan. Näiden suunnitelmien kohdalla voidaan kuitenkin ajatella, ettei vastaajien ”tietämättömyys” jatko-opinnoistaan johdu niinkään informaation

puutteesta kuin kysymyksen luonteesta. Koulutusorganisaatiossa eteneminen voidaankin nähdä erilaisena päätöksenä tai tietona kuin muissa organisaatioissa eteneminen ja tietoisuus omista vaihtoehdoista.

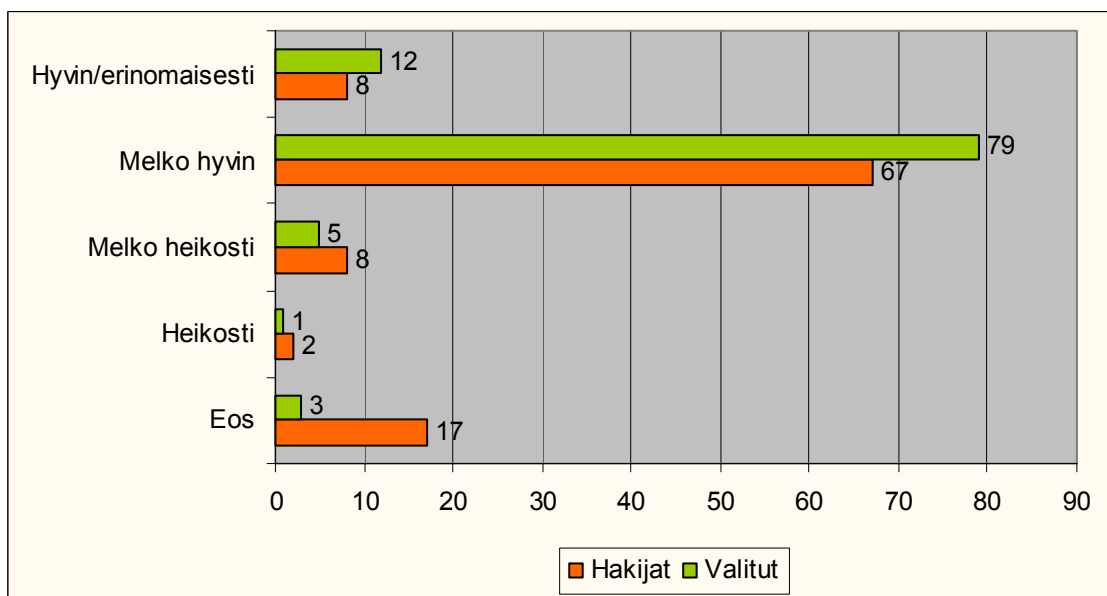
6.2.2 Vaikuttaminen

Schulerin (emt.) mukaan vaikuttamisella tarkoitetaan laajemmassa mielessä hakijan mahdollisuutta kontrolloida valintatilannetta ja omaa käyttäytymistään. Hakijan oma kokemus vaikutusmahdollisuuksistaan ja siitä, ettei hän valintatilanteessa joudu alistetuksi tai pakotetuksi lisäävät valinnan sosiaalista validiutta. Vaikuttamiseen liittyen vastaajilta kysyttiin, oliko valintakokeessa jokin tilanne tai asia, joka tuntui kiusalliselta, hämmentävältä tai epäselvältä.

88 prosenttia sekä hakijoista että valituista vastasi kieltävästi, joten suurimman osan mielestä kokemus valintatilanteesta oli hyvä. Mikäli vastaus oli myönteinen, pyydettiin vastaajaa selventämään ja kuvaamaan kiusallisiksi koettu tilanne tai asia. Kiusallisiksi tilanteiksi mainittiin haastattelu, liikuntatilanteen luova osio ja koordinaatio-osuus sekä ryhmätilanne. Haastattelussa kiusallisiksi oli koettu henkilökohtaiset kysymykset sekä haastattelijan käytös, ryhmätilannetta puolestaan kuvattiin hämmentäväksi ja vaivalloiseksi. Parista vastaajasta liikuntatilanteen luova osuus oli tuntunut nöyryyttävältä. Ajan loppuminen aineistokokeessa oli myös ollut hämmentävää, samoin muut aikatauluongelmat ja yllätyksenä tulleet matemaattiset tehtävät (yksi hoitoalan aineistotehtävän osa-alueista). Myös vieras kaupunki, remontin melu ja paikkojen löytyminen mainittiin.

Kososen (emt., 56) tutkimuksessa 73 prosenttia vastaajista oli vastannut samaan kysymykseen kuin tässä tutkimuksessa kieltävästi ja 24 prosenttia myöntävästi. Kiusallisiksi koetut asiat olivat kuitenkin samanlaisia ja kommentteja olivat pääasiassa saaneet ryhmäkeskusteluun ja haastatteluun liittyvät seikat sekä epävarmuus ja ennakkotiedottaminen. Kososen tutkimukseen verrattuna tämän tutkimuksen kohteena ollut valintakoe koettiin siis vastausten perusteella vähemmän hämmentäväksi tai kiusallisiksi ja tätä kautta käytössä ollut valinta oli siis sosiaalisesti validimpi.

Vaikuttamiseen liittyen vastaajia pyydettiin arvioimaan omaa onnistumistaan valintakokeessa. Kuvion 15 mukaan ryhmien vastaukset erosivat jonkin verran toisistaan. Hakijoiden oli ollut ymmärrettävästi vaikeampaa arvioida omaa toimintaansa, heistä 17 prosenttia ei osannut arvioida omaa suoriutumistaan. Valikoituneistakaan kolme prosenttia ei osannut sanoa, kuinka oli valinnassa pärjännyt saadusta opiskelupaikasta huolimatta. Pääasiassa vastaajat olivat tyytyväisiä suoriutumiseensa, sillä hakijoista 75 prosentin ja valikoituneista 91 prosentin mielestä he olivat onnistuneet valintakokeessa melko hyvin tai hyvin. Vähemmistö vastaajista (10 prosenttia hakijoista, kuusi prosenttia valikoituneista) suoriutui mielestään melko heikosti tai heikosti.

Kuvio 15. Hakijoiden (n=212) ja valikoituneiden (n=89) mielikuva omasta onnistumisesta valintakokeessa (%).

Vastaajia pyydettiin kirjoittamaan syy, jonka he arvelivat vaikuttaneen, mikäli eivät olleet onnistuneet parhaalla mahdollisella tavalla. Suurin osa tähän vastanneista mainitsi jännityksen vaikuttaneen suoritukseen. Muita mainittuja suoritukseen vaikuttaneita tekijöitä olivat väsymys ja epävarmuus, kuume, loukkaantuminen, huono ilma, motivaation puute tai huono valmistautuminen.

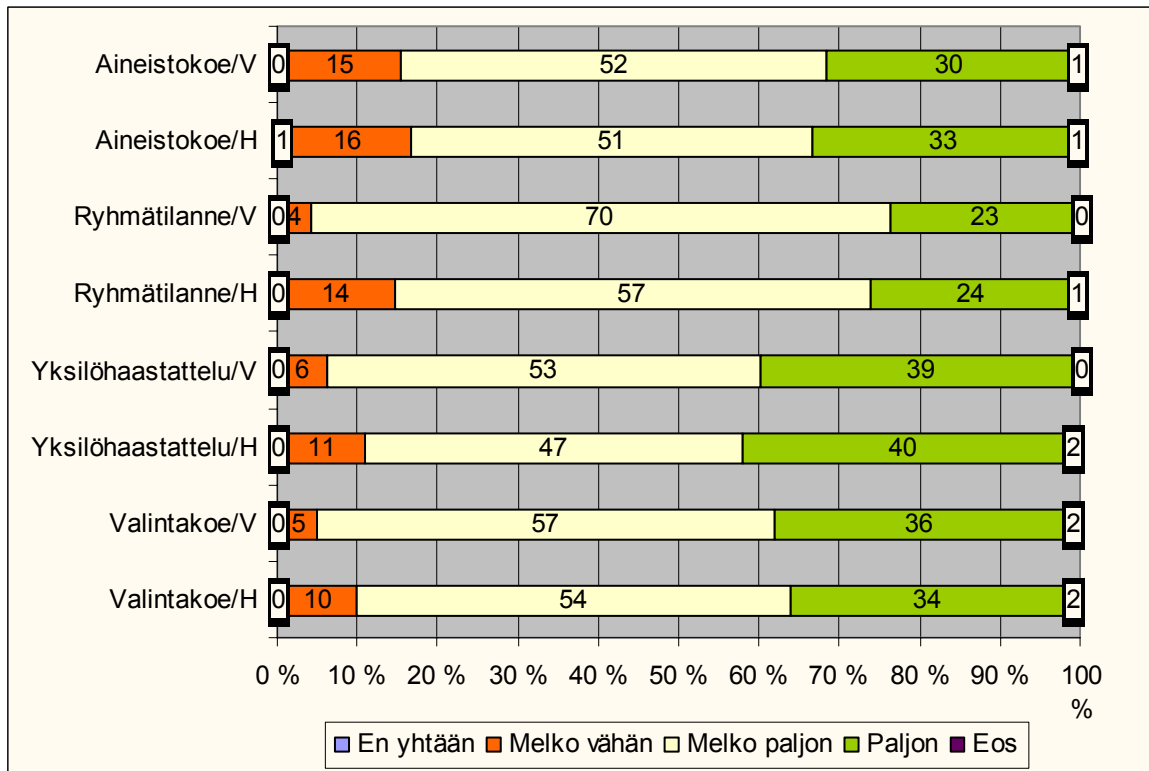
Jännitys vaikutti, tuntuu, että olisi voinut mennä paremmin. (Kyselylomake 6/I)

Eri valintakoeosioita oli pohdittu myös erikseen. Ryhmätilanteessa ujous ja puheenvuoron saannin vaikeus koettiin haittaavina, muutamat epäilivät aineisto-osuuden menneen huonosti, koska kokivat olevansa ”huonoja kirjoittajia”. Parilla

vastaajalla oli aineisto-osuudessa aika tuntunut loppuvan kesken. Matematiikkaosio oli ollut yllättävä ja osa epäili onnistumistaan siinä. Omien taitojen puutetta epäiltiin myös liikuntaosion kohdalla, samoin huonoa kuntoa. Muutama vastaaja oli häkeltynyt haastattelijan kysymyksistä ja itselle itsestään selvien asioiden kertominen oli tuntunut vaikealta. Psykologisten testien puuttuminen oli yllättänyt ja pari vastaajaa mietti myös todistuksen merkitystä valintakokeeseen verrattuna.

Vastauksista ei noussut esiin jotakin tiettyä asiaa tai valintakoeosiota, joka olisi ollut kiusallinen tai vaikuttanut omaan suoriutumiseen, vaan suurin osa vastauksista oli myönteisiä ja kielteisissä vastauksissa mainintoja saivat kaikki valintakoeosiot ja muut edellä mainitut yksittäiset seikat.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan, miten paljon he voivat itse vaikuttaa suoriutumiseensa valintakokeessa, yksilöhaastattelussa, ryhmätilanteessa ja aineistokokeessa. Oheiseen kuvioon 16 on kerätty hakijoiden (/H) ja valikoituneiden (/V) arviot suoriutumisestaan. Suurimman osan mielestä vaikutusmahdollisuuksia kaikissa kysytyissä osioissa on melko paljon tai paljon, lähes kaikki olivat sitä mieltä, että suoriutumiseen voi vaikuttaa edes vähän. *Paljon*-vastauksia tarkasteltaessa nähdään, että eniten vaikutusmahdollisuuksia koetaan olevan yksilöhaastattelussa ja vähiten puolestaan ryhmätilanteessa. Vain 10 prosenttia hakijoista ja viisi prosenttia valikoituneista olivat sitä mieltä, että vaikutusmahdollisuuksia koko valintakoetta ajatellen olisi melko vähän.

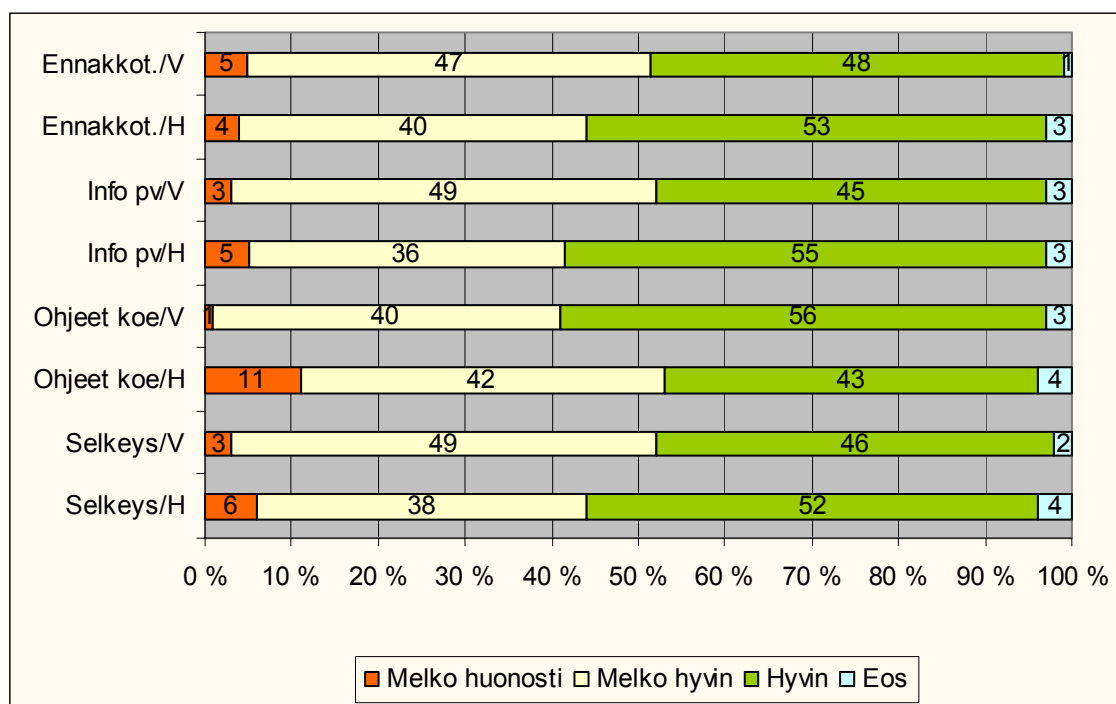
Kuvio 16. Hakijoiden (n=212) ja valikoituneiden (n=91) mielikuva omista vaikutusmahdollisuuksistaan (%).

Verrattaessa ryhmien välisiä eroja voidaan havaita, että näidenkään kysymysten kohdalla ryhmät eivät paljoa eronneet toisistaan. Kaikissa kysymyksissä *Melko vähän* – luokkaan kuuluvia oli hakijoissa enemmän kuin valikoituneissa ja *Melko paljon* – luokassa puolestaan valikoituneita oli enemmän kuin hakijoita. Tulosten mukaan vastaajat kokivat omat vaikutusmahdollisuutensa siis hyviksi ja valikoituneet kokivat ne suhteellisesti paremmiksi hakija-ryhmään verrattuna. Luonnollisesti voidaan päätellä, että opiskelupaikan saanti vahvistaa tunnetta omista vaikutusmahdollisuuksista valintatilanteessa ja erottaa näin vastaajaryhmät toisistaan.

Ajateltaessa sosiaalisen validiuden vaikuttamisosa-aluetta, voidaan tuloksista todeta, että hakijat pitävät tältä osin opiskelijavalintaa suhteellisen validina. Vastaajat kokivat pääosin tullessa hyvin kohdelluiksi ja kokivat pystyvänsä vaikuttamaan omaan menestymiseensä. Tästä huolimatta hieman alle viidenneksen hakijoista oli vaikea arvioida omaa menestymistään, joka osaltaan laskee kokonaisvalidiutta.

6.2.3 Läpinäkyvyys

Kolmantena sosiaaliseen validiuteen vaikuttavana osiona Schuler (emt.) on maininnut läpinäkyvyyden. Läpinäkyvyydellä tarkoitetaan tässä sitä, missä määrin hakija kykenee näkemään tai päättämään, mitä valintatilanteessa tapahtuu ja mikä kulloinkin on tavoitteena. Hakijoita (/H) ja valikoituneita (/V) pyydettiin läpinäkyvyyteen liittyen arvioimaan valintakokeita koskevaa tiedottamista ja ohjeiden antoa*. Tulokset on kerätty alla olevaan kuvioon 17. Kuvioista on poistettu selkeyden vuoksi vastausvaihtoehto *Huonosti*, sillä vastausprosentit olivat nolliä muissa, paitsi valintakoepäivän informaatiota koskevassa kohdassa, jossa hakijoista yksi prosentti (kaksi vastaajaa) oli valinnut kyseisen vaihtoehdon. Kuviossa on käytetty seuraavia lyhenteitä: *Ennakkot.* – ennakkotiedottaminen valintakokeesta, *Info pv* – informaatio valintakoepäivästä, *Ohjeet koe* – ohjeet eri valintakoeosioiden suorittamisesta, *Selkeys* – saatujen ohjeiden selkeys.

* Vastaajilta kysyttiin: Miten ennakkotiedottaminen valintakokeesta oli mielestäsi hoidettu; Miten hyvin sait mielestäsi informaatiota valintakoepäivän ohjelmasta; Miten hyvin sait mielestäsi ohjeita eri valintakoeosioiden suorittamiseen sekä Kuinka selkeitä saamasi ohjeet mielestäsi olivat.

Kuvio 17. Hakijoiden (n=212) ja valikoituneiden (n=91) arvio tiedottamisesta ja ohjeiden annosta (%).

Vastaajien yleiskuva tiedotuksesta ja ohjeistuksesta oli hyvä. Kuten oheisesta kuvioista 17 ilmenee, noin puolet vastaajista koki ennakkotiedottamisen, valintapäiväinformaation, ohjeiden ja niiden selkeyden hyväksi ja noin 90 prosenttia

koki niiden olleen melko hyviä tai hyviä. Vastausten perusteella näyttäisi siltä, että parantamisen varaa olisi lähinnä eri valintakoeosioita koskevassa ohjeistuksessa, jossa 11 prosenttia hakijoista koki ohjeidenannon olleen melko huonoa.

Hakijoiden ja valittujen vastauksissa ei ollut kovinkaan paljon eroa. Hakijat kokivat ennakkotiedottamisen, informaation valintakoepäivästä sekä ohjeiden selkeyden paremmaksi, mikäli tarkastellaan *Hyvin* vastanneiden pylväitä. Vain edellä mainittu valintakoeosioiden suorittamiseen annetut ohjeet - alakysymys erottuu hakijaryhmän vastauksissa huonoiten toteutuneena. Seuraavassa on käsitelty avoimen kysymyksen tuloksia, jotka osaltaan selkeyttävät kuvion tietoja sekä sitä, mitä vastaajat jäivät informaation suhteen kaipaamaan.

Arviointia täydennettiin pyytämällä vastaajilta parannuskohteita tai – ehdotuksia koskien tiedottamista ja ohjeistusta. Kommentteja tuli suhteellisen niukasti ja niistä pääosa käsitteli ennakkotiedottamista. Närkästäystä oli herättänyt valintakokeeseen tulleiden kutsujen lyhyt varoitusaika, vastaajat kokivat mm. työaikataulujensa uudelleen sopimisen hankalaksi. Eräs vastaajista ehdotti, että nettiin laitettaisiin heti päivien selvittyä alustava ajankohta, jolloin valintakoe järjestetään. Muutamat vastaajista toivoivat kotiin lähetetyn kirjeen mukana lisää informaatiota valintakoepäivän aikatauluista.

Ohjeistukseen toivottiin myös selkeyttä. Osan mielestä neuvot olivat olleet hyviä ja kaikki oli toiminut hyvin, mutta osa kaipasi selkeämpiä ohjeita paikoista, ajoista ja tulosten julkistamispäivästä. Väliajoille toivottiin jotakin ohjelmaa. Ryhmäkeskusteluun osa kaipasi selkeämpiä ohjeita, samoin aineistokokeesta poistumisaikoihin ja tilanteisiin, jolloin aikataulu pettää (haastatteluun pääsy venyi ryhmätilanteen päälle). Aineistokoe huoneessa ei ollut ollut kelloa, mikä aiheutti parille vastaajalle ongelmia ajoituksessa.

Ohjeiden tulisi tulla loogisessa järjestyksessä ja selkeästi. Ei sieltä täältä kertoen. Ohjeet olisi mielestäni hyvä myös aina kerrata, kaikkien kannalta ja epäselvyyksiltä vältyttäisiin. (Kyselylomake 125/I)

Kokeessa jännitti aika paljon, joten ei olisi pahitteeksi laittaa infoa enemmän käytäville ym. Puhuttu info unohtuu todella nopeasti. (Kyselylomake 11/II)

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että vastaajat olivat tyytyväisiä saamaansa informaatioon ja ohjeistukseen. Kososen (emt., 49–50) tutkimukseen verrattuna myös tämän osion tulokset ovat hyvin samankaltaisia. Kososen tutkimukseen vastanneilla oli pääasiassa tarpeeksi tietoa, mutta ennakkotiedottamiseen kaivattiin parannuksia, kuten tämänkin tutkimuksen vastauksista ilmeni. Kosonen painottaa ennakkotiedottamisen merkitystä valintakoetilaisuuteen orientoitumisen ja tilanteiden asianmukaisen ankkuroinnin kannalta. Ennakkotiedottaminen voidaankin tulosten pohjalta nähdä hakijan koulutusuran edistäjänä ja eteenpäin viejänä.

Opiskelijavalinnan läpinäkyvyyteen liittyy myös se, että hakija hahmottaa keitä valintatilanteessa on, missä rooleissa he toimivat ja mitkä ovat heidän pyrkimyksensä ja kompetenssinsa. Tämä oli valintatilanteessa huomioitu niin, että päivän alussa osa valintaan osallistuneista opettajista esittäytyi ja kertoi miksi ja missä roolissa oli valintatilanteessa paikalla. Hakijoille kerrottiin myös, että kaikki opiskelijavalintoihin osallistuvat henkilöt olivat toimialan omaa henkilökuntaa ja mahdollisesti myös heidän tulevia opettajiaan.

Koska hakijoiden ja valikoituneiden välillä läpinäkyvyyteen liittyen ei tulosten mukaan ollut selkeää eroa, voidaan niiden mukaan päätellä, että saatu tiedottaminen ja valintakokeen suorittamiseen tarvittava informaatio tavoitti kaikki osallistujat, eikä valintakoemenestys riippunut ohjeidenannosta tai niiden ymmärrettävyydestä. Sosiaalisen validiuden läpinäkyvyyden voidaan tulosten mukaan sanoa olleen hyvää ja riittävää, joskin avointen vastausten perusteella parannettavaa olisi ennakkotiedottamisen ja valintakoepäivän ohjeistuksen kohdalla.

6.2.4 Palaute

Viimeisenä sosiaaliseen validiuteen vaikuttavana osiona on palaute. Palautteella Schuler (emt.) tarkoittaa tiedon antamista hakijalle hänen suoriutumisestaan. Palautteen tulisi hänen mukaansa sisältää kehittämismahdollisuuksia sekä tietoa epäonnistumisista, ja sen tulisi olla ymmärrettävää ja kannustavaa.

Vastaajilta kysyttiin, haluaisivatko he saada enemmän välitöntä palautetta valintakoesuoriutumisestaan. Hakijoista 45 prosenttia ja valikoituneista 60 prosenttia vastasivat haluavansa saada lisää palautetta, loput vastasivat kieltävästi. Kun vastaajia pyydettiin avoimen kysymyksen avulla tarkentamaan, millaista palautetta he haluaisivat, suurin osa halusi yleisluontoista palautetta, kuinka päivä oli mennyt ja oliko ylipäätään mitään mahdollisuutta päästä sisälle. Osan mielestä olisi hyvä tietää, jos heti näyttää siltä, ettei ole mitään mahdollisuuksia opiskelupaikan saantiin. Välitöntä palautetta toivottiin lähinnä liikunta- ja ryhmäosioista. Pari vastaajaa ehdotti myös ryhmän itsearviointia tilanteessa.

Tietoa haluttiin myös eritellysti eri osioista, osa haluaisi palautteen kirjallisena, osa suullisena. Muutamit vastaajista olisivat halunneet tietää mikä meni hyvin, mikä huonosti ja mitä pitäisi parantaa tai että onko soveltuva alalle. Muutama olisi halunnut tietää valintakokeen kriteerejä.

Kyselylomakkeessa (kuten itse valintakokeessakin) kerrottiin, että valintakokeessa karsiutuneille on järjestetty valintojen selvittyä päivät, jolloin he voivat soittaa ja kysyä omasta valintakoemenestyksestään, heikkouksistaan ja vahvuuksistaan. Vastaajilta kysyttiin, onko tämä heidän mielestään riittävä palaute koulutuksesta karsiutuneille. Valtaosa (92 prosenttia hakijoista ja 89 prosenttia valikoituneista) vastaajista oli sitä mieltä, että palaute ei ole riittävä. Kysymyksen jälkeen oli jätetty tilaa ja pyydetty kirjoittamaan kommentteja palautteesta.

Vastauksissaan muutamat ehdottivat palautteen saamista kirjallisena, osalle riittäisi pistemäärät ja sijoitus, pari vastaajaa toivoi eritellympää palautetta. Valittujen ryhmän kirjoittamien kommenttien mukaan osa valituista oli soittanut annettuna päivänä ja olisi halunnut tarkempaa palautetta suorituksestaan. Pääasiassa vastaajat, niin hakijat kuin valitutkin, olisivat halunneet tietää mitä he olivat tehneet väärin, mistä sisäänpääsy olisi jäänyt kiinni sekä yleisesti vinkkejä jatkoa ajatellen. Eräs vastaajista ehdotti tilaisuutta, jossa kokeen asioita käytäisiin läpi, toisen mielestä henkilökohtaisen palautteen saaminen olisi kehittävintä.

Vastauksissa tuli esille selkeä tarve palautteen saamiselle. Valintojen tulos kertoo oman osansa onnistumisesta ja toisaalta päivät, joiden aikana karsiutuneet voivat kysellä menestymisestään, antavat osaltaan palautetta hakijoille. Valintoihin osallistuvan suuren hakijamäärän ja toisaalta suuren valikoitsijamäärän vuoksi yksilöidyn palautteen antaminen on käytännössä kuitenkin hankalaa. Hakijat saavat tiedon eri osioiden pisteistä, mutta koska tiedonantajat ovat itsekin voineet toimia vain yhden osa-alueen arvioijina, on yksityiskohtaisiin kysymyksiin mahdoton vastata. Tämä sosiaalisen validiuden osio kaipaakin ehkäpä eniten kehitystä.

Opiskelijavalinnan sosiaalinen validius hakijoiden ja valikoituneiden arvioimana

Kaiken kaikkiaan sosiaalinen validius koettiin molempien ryhmien arvioimana hyväksi. Kuten edellä on mainittu, ei ryhmien vastausten välillä ollut suurtakaan eroa ja tämän vuoksi tuloksetkin esiteltiin molempien ryhmien vastausten yhdistelmänä, ja hakijoilla tarkoitetaan sekä hakijoiden että valikoituneiden ryhmää. Se, että sosiaalisen validiuden arviot eivät erotelleet ryhmiä toisistaan, voi osittain johtua vastausten laadusta. Koska lähes kaikki vastanneet kokivat valintakokeen validiksi, ei opintopaikan hylkääksiä käytännössä varmaankaan juuri tullut sen vuoksi, että valinta olisi koettu huonoksi tai että se olisi vaikuttanut negatiivisesti alalle tai kyseiseen koulutusorganisaatioon hakeutumiseen.

Muutenkin opiskelijavalinnan toimivuus näyttäytyi sosiaalisen validiuden kannalta hyvänä. Vastaajat kokivat Satakunnan ammattikorkeakoulun ja valintakoepäivän positiivisena ja miellyttävänä ja he myös kokivat tullessa hyvin kohdelluiksi. Ennakkotiedotusta ja ohjeita valintakoepäivän aikana haluttiin lisää, vaikkakin arviot tiedotuksen riittävydestä olivat hyviä. Sosiaalista validiutta laskivat eniten arviot palautteesta. Vastaajat toivoivat enemmän sekä välitöntä että jälkikäteen saatavaa palautetta. Opiskelijavalinnan näkeminen osana elämänuraa suuntaavana tapahtumana tukee ajatusta palautteen lisäämisen tärkeydestä. Käytännössä tulee kuitenkin eteen monia ongelmia, joiden vuoksi lisäpalautteen antaminen ja saaminen on toteuttavan koulutusorganisaation kannalta hankalaa. Tämän asian parantaminen parantaisi kuitenkin myös opiskelijavalinnan kokonaisvalidiutta.

6.3 Opiskelijavalinnan tarpeellisuus ja luotettavuus hakijoiden arvioimana

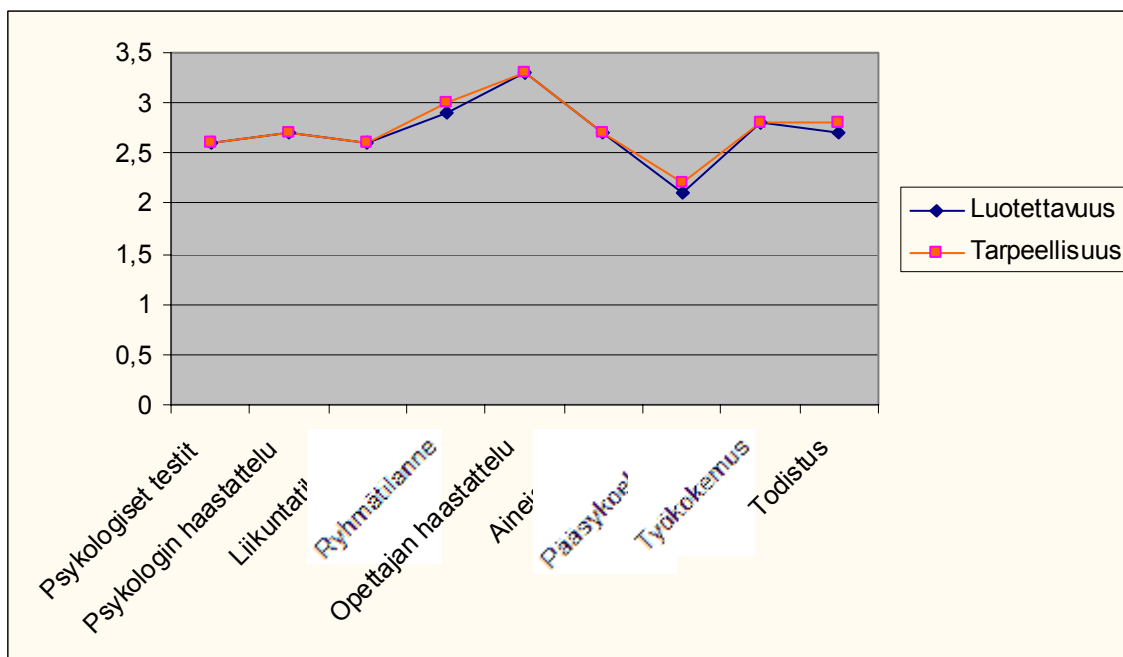
Kyselylomakkeen viimeisessä osiossa kartoitettiin vastaajien arvioita valintakokeen eri osioiden tarpeellisuudesta ja luotettavuudesta. Kysymyksenasettelu oli seuraavanlainen:

Valinta tarkoittaa hakijoiden asettamista paremmuusjärjestykseen, lisäksi tulisi ottaa huomioon se, etteivät kaikki hakijat mahdollisesti sovellu alan tehtäviin (karsinta). Valinnoissa voidaan käyttää hyvin erilaisia menetelmiä. **Arvioi, oman käsityksesi perusteella ja ottaen huomioon tulevan työn (fysioterapeutti/ sosionomi/ sairaanhoitaja/ terveydenhoitaja) vaatimukset, seuraavien menetelmien (A) tarpeellisuus valinnassa ja (B) luotettavuus hakijoiden edellytysten mittaamisessa ja arvioinnissa.**

Vastaajia pyydettiin arvioimaan paitsi kyseisen opiskelijavalinnan menetelmiä myös muita yleisiä valintamenetelmiä. Koska vain fysioterapiaan hakevien valintaan liittyvä liikuntatilanne, on analyysivaiheessa otettu huomioon liikuntatilannetta koskevissa kysymyksissä ainoastaan kyseiseen koulutusohjelmaan hakeneiden vastaukset. Muissa osioissa on huomioitu kaikki vastaukset.

Luotettavuuden ja tarpeellisuuden arviointiosuudessa vastaaja sai myös kirjoittaa, mikäli hänen mielestään jokin muu kuin kyselylomakkeessa mainittu valintamenetelmä olisi tarpeellinen. Muutamista kertyneistä vastauksista yleisin menetelmä oli työnantajilta tai opettajilta pyydettyjä suosituksia. Lisäksi toivottiin hakijan motivaation parempaa testaamista. Koska vastauksia tuli niukalti, on luokka *Muu* jätetty seuraavista analyyseistä pois.

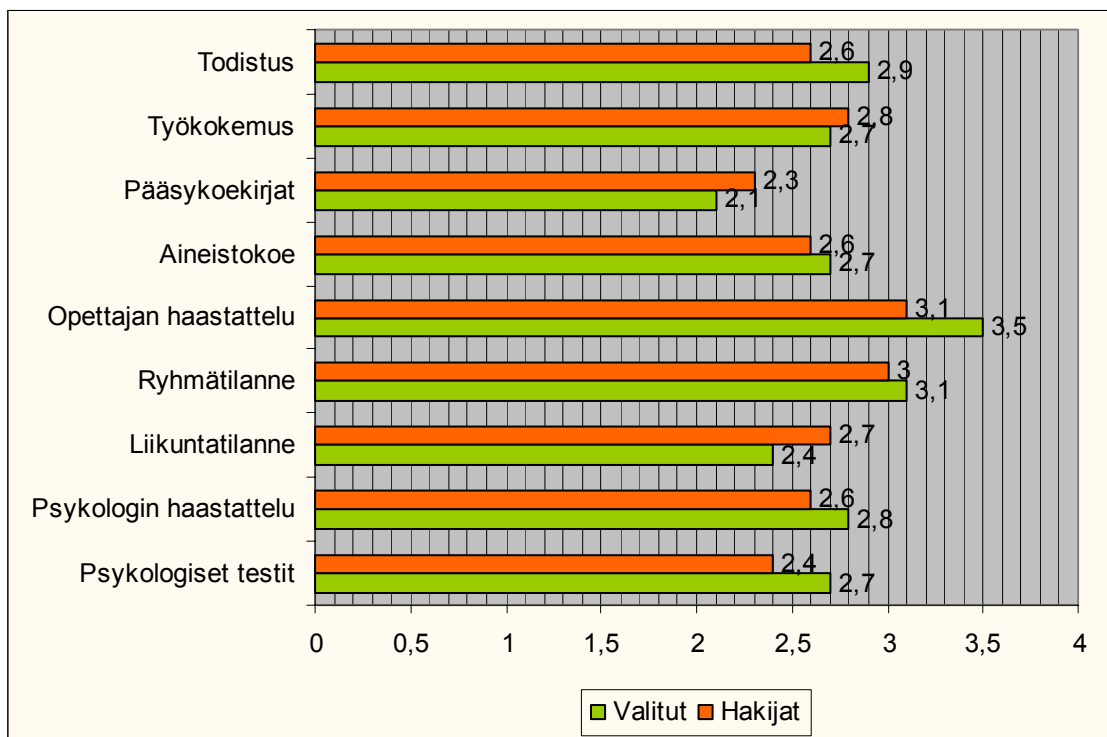
Tuloksia tarkastellaan ensin eri menetelmien saamien keskiarvojen perusteella. Analysoinnissa *En osaa sanoa* – vaihtoehto on koodattu puuttuvaksi tiedoksi ja tämän jälkeen laskettu muuttujien keskiarvot, jotka voivat siis vaihdella yhden ja neljän välillä yhden ollessa *Ei tarpeellinen/Ei luotettava* ja neljän *Erittäin tarpeellinen/Erittäin luotettava*. Alla olevaan kuvioon on laskettu molempien ryhmien arvioille keskiarvot ja verrattu saatuja menetelmien luotettavuuden ja tarpeellisuuden keskiarvoja toisiinsa.

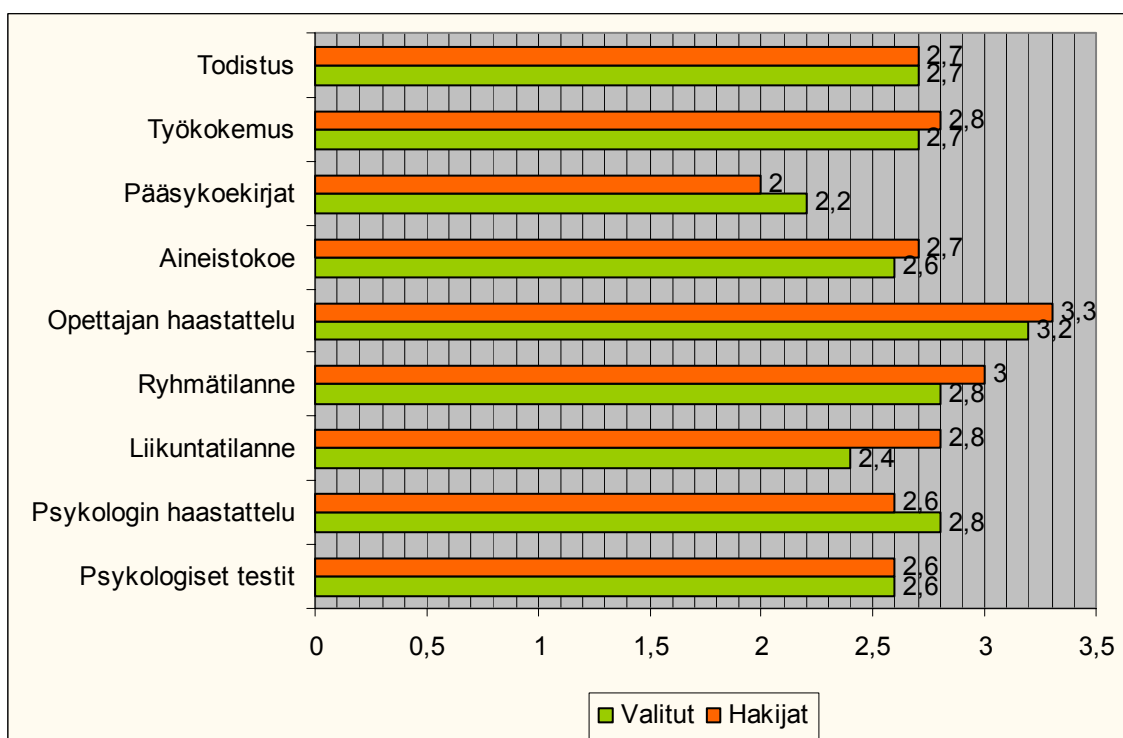
Kuvio 18. Ryhmien valintamenetelmien luotettavuuden ja tarpeellisuuden arviointien keskiarvot (n=298, liikuntatila n=55).

Kuten kuviosta näkyy, yhteenlasketut keskiarvot eri menetelmien tarpeellisuudesta ja luotettavuudesta ovat melkein samansuuruiset. Mikäli siis jokin menetelmä on koettu tarpeelliseksi, on se vastaajien mielestä ollut myös luotettava, ja luotettava samoin tarpeellinen. Selkeästi tarpeellisina ja luotettavina menetelminä vastaajat ovat pitäneet opettajan haastattelua ja ryhmätilannetta. Pääsykoekirjojen tenttaminen on saanut matalimmat keskiarvot ja muut valintamenetelmät sijoittuvat mainittujen keskiväliin.

Seuraavissa kuvioissa on vertailtu hakijoiden ja valikoituneiden vastausten keskiarvoja toisiinsa eri valintamenetelmien tarpeellisuuden (kuvio 19) ja luotettavuuden (kuvio 20) osalta.

Kuvio 19. Hakijoiden (n=212) ja valikoituneiden (n=92) arvio eri valintamenetelmien tarpeellisuudesta (ka).

Kuvio 20. Hakijoiden (n=212) ja valikoituneiden (n=92) arvio eri valintamenetelmien luotettavuudesta (ka).

Vertailtaessa hakijoiden ja valikoituneiden vastauksia niin tarpeellisuuden kuin luotettavuudenkin kohdalla ovat vastaukset hyvin samansuuntaisia, keskiarvojen suurin poikkeama on 0,4 pistettä yhden kysytyn osion kohdalla. Tuloksista voidaankin päätellä, että valintakoeosioiden tarpeellisuus ja luotettavuus eri ryhmien kokemina ei erotellut ryhmiä toisistaan, vaan hakijoiden ja valikoituneiden kokemukset olivat samansuuntaisia. Tämän vuoksi seuraavassa on esitelty tarkemmin tarpeellisuus- ja luotettavuusosion tuloksia niin, että molempien ryhmien tulokset on yhdistetty ja saatu näin tarpeellisuudelle ja luotettavuudelle yksi taulukko kummallekin. Vastaajien arviot tulevat täten paremmin esille.

Alla olevien taulukoiden sarakkeisiin on merkitty, kuinka monta prosenttia vastaajista (hakijat ja valikoituneet) arvioi menetelmän numerolla neljä, kuinka moni numerolla kolme ja niin edelleen. Vastausvaihtoehdot olivat 4 = *Erittäin tarpeellinen*, 3 = *Tarpeellinen*, 2 = *Melko tarpeellinen*, 1 = *Ei tarpeellinen* ja *En osaa sanoa*. Taulukossa alimmalle riville on laskettu kunkin vaihtoehdon vastausprosenttien keskiarvo. Luotettavuuden arviot on kerätty samanlaiseen taulukkoon, kuin tarpeellisuusarvioinnit. Luotettavuuden kohdalla vastausvaihtoehdot olivat 4 = *Erittäin luotettava*, 3 = *Luotettava*, 2 = *Melko luotettava*, 1 = *Ei luotettava* ja *En osaa sanoa*.

Taulukko 22. Eri valintamenetelmien tarpeellisuus hakijoiden arvioimana (%), Liikuntatilanne n=55, muut osiot n=298).

	4	3	2	1	Eos
Psykologiset testit	22	33	32	8	5
Psykologin haastattelu	20	41	27	8	4
Liikuntatilanne	27	51	14	7	1
Ryhmättilanne	27	50	16	3	4
Opettajan haastattelu	51	38	5	0	6
Aineistokoe	14	48	31	4	3
Pääsykoekirjat	7	24	33	32	4
Työkokemus	27	37	23	10	3
Todistus	20	46	28	3	3
Ka.	24	41	23	8	4

Taulukko 23. Eri valintamenetelmien luotettavuus hakijoiden arvioimana (%), Liikuntatilanne n=55, muut osiot n=298).

	4	3	2	1	Eos
Psykologiset testit	20	31	31	10	8
Psykologin haastattelu	19	44	23	7	7
Liikuntatilanne	15	59	13	8	5
Ryhmättilanne	18	49	22	6	5

Opettajan haastattelu	37	43	10	4	6
Aineistokoe	11	49	29	6	5
Pääsykoekirjat	9	27	38	21	5
Työkokemus	21	41	27	5	6
Todistus	20	35	28	11	5
Ka.	19	42	25	8	6

Tarpeellisuuden arvioinnissa erittäin tarpeellisena opettajan haastattelua piti puolet vastaajista ja melkein kolmannes vastaajista (27 %) piti myös liikunta- ja ryhmätilannetta sekä työkokemusta erittäin tarpeellisina menetelminä. Vain 7 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että pääsykoekirjojen tenttiminen on erittäin tärkeä menetelmä. Erittäin luotettavina menetelminä pidettiin opettajan haastattelua ja työkokemusta, joskin viidenneksen mielestä myös psykologin haastattelu ja psykologiset testit ovat erittäin luotettavia. Vain kymmenesosan mielestä pääsykoekirjojen tenttiminen tai aineistokoe on erittäin luotettava menetelmä.

Tarpeettomimpana vastaajat pitivät pääsykoekirjojen tenttimistä (32 % vastaajista) ja työkokemusta (10 %). Työkokemus jakoikin mielipiteitä tasaisimmin tarpeellisuuden arvioinneissa. Epäluotettavimpina menetelminä vastaajat pitivät pääsykoekirjojen tenttimistä (21 % vastaajista), todistusta (11 %) ja psykologisia testejä (10 %). Melkein kymmenesosa vastaajista koki psykologisten testien luotettavuuden arvioinnin vaikeaksi, eikä osannut ilmaista mielipidettään. Psykologiset testit ja todistus ovatkin jakaneet tasaisimmin mielipiteitä eri menetelmien luotettavuutta arvioitaessa.

Kaiken kaikkiaan vastaajat pitivät arvioinneissaan tarpeellisimpina menetelminä samoja menetelmiä, jotka sisältyvät Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelijavalintaan. Näiden lisäksi työkokemusta pidettiin yhtenä tarpeellisimmista menetelmistä. Pääsykoekirjojen tenttiminen ja psykologiset testit saivat alhaisimman keskiarvon. Tämän ja aikaisempien tutkimusten (Kosonen, emt. ja Vehviläinen 1998) perusteella näyttäisi siltä, että käytetyt valintamenetelmät vaikuttavat vastaajien mielipiteisiin eri menetelmien tarpeellisuudesta. Kososen (emt., 41) tutkimuksessa opettajan haastattelu ja ryhmätilanne (käytössä) koettiin tarpeellisimpina, kun taas kirjatentti ja ammattipsykologien ja persoonallisuustestien käyttö (ei käytössä) saivat huonoimmat arviot. Nämä tulokset tukevat tämän tutkimuksen tuloksia. Vehviläisen (emt., 172) tutkimuksessa puolestaan persoonallisuustestit, psykologin haastattelu ja

ryhmätyötilanne (kaikki käytössä) koettiin hyödyllisimmiksi valintakokeen osa-alueiksi opettajan haastattelun (ei käytössä) jäädessä näiden menetelmien varjoon.

Kuten edellä on todettu, olivat luotettavuuden arviot samansuuntaisia tarpeellisuuteen nähden. Luotettavimmiksi menetelmiksi vastaajat arvioivat opettajan haastattelun, ryhmätilanteen ja työkokemuksen. Vähiten luotettavina pidettiin pääsykoekirjojen tenttimistä ja psykologisia testejä. Myös Kososen (emt., 42) ja Vehviläisen (emt., 173) tuloksissa luotettavuuden arviot noudattivat tarpeellisuuden arviointeja, ja Kososen tulokset olivat tämän tutkimuksen tulosten kanssa samansuuntaisia, kun Vehviläisen tutkimuksessa vastaajat puolestaan pitivät muun muassa opettajan haastattelua hyödyllisenä, mutta ei kovinkaan luotettavana menetelmänä (ja jonka tämän tutkimuksen vastaajat listasivat siis luotettavimmaksi menetelmäksi).

Kiistämättä vastaajien kokemuksia ja arvioita eri valintamenetelmien tarpeellisuudesta voidaan spekuloida ajatuksella, että vastikään läpikäytyt valintakokeet vaikuttavat arvioihin ja nostavat käytössä olleiden menetelmien tarpeellisuutta ja luotettavuutta vastaajien mielikuvissa. Tärkeää on kuitenkin huomioda, että myönteinen mielikuva juuri käytössä olleista menetelmistä muihin menetelmiin verrattuna, johtuipa se mistä tahansa, nostaa valintakokeen sosiaalista validiutta hakijan näkökulmasta katsottuna ja varmentaa näin hakijan sitoutumista kyseiseen organisaatioon. Huomion voisi ajatella tukevan myös edellä käsiteltyä ajatusta valintakokeista markkinointitilanteena (ks. esim. Opetusministeriö 2003b), jossa yksilön ja organisaation tarjoomukset kohtaavat. Luotettaviksi ja tarpeellisiksi koetut menetelmät valintakokeessa vähentävät varmasti kyseisen opiskelupaikan hylkäyslukuja omalta osaltaan.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tärkeä osa tutkimusta on sen luotettavuuden arviointi. Luotettavuuden arviointiin on olemassa erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. Kvantitatiivisen tutkimuksen yhteydessä puhutaan yleisesti tutkimuksen *reliabilitydesta*, eli mittaustulosten toistettavuudesta ja *validiudesta* eli pätevydestä, toisin sanoen mittarin tai tutkimusmenetelmän kyvystä mitata juuri sitä, mitä oli tarkoituskin mitata. Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti muodostavat yhdessä tutkimuksen tai mittarin kokonaisluotettavuuden. (Alkula ym. 1994; Hirsjärvi ym. 2004; Vilka 2005.)

Seuraavassa on käsitelty tutkimuksessa käytettyjen mittareiden sekä tulosten luotettavuutta. Aineistonkeruun luotettavuutta, muun muassa katoa ja käytäntöön liittyviä ongelmia, on käsitelty aiemmin luvussa neljä, joten aineistonkeruun luotettavuuden arviointi on toiston välttämiseksi jätetty tästä osiosta pois. Viimeisenä käsitellään tutkimuksen eettisyyttä.

Tutkimuksessa käytettyjen mittareiden ja tutkimustulosten luotettavuus

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa mittareiden luotettavuus on yksi tärkeimmistä luotettavuuden osioista. Mittarin validiteettia ja systemaattisen virheen puuttumista havainnollistetaan usein ennustevalidiuden, sisällöllisen validiuden ja rakennevalidiuden avulla. Näiden käsitteiden mukaan validi mittari kuvaa tutkittavaa käsitettä oikein, rajaa tutkittavan käsitteen ja erottelee sen eri tasot. (Alkula ym. 1994.) Tässä tutkimuksessa käytettyjen mittareiden validiteettiä pyrittiin parantamaan niin, että kyselylomakkeeseen otettiin mahdollisimman paljon muissa tutkimuksissa käytettyjä ja hyväksi havaittuja kysymyksiä ja kysymyspattereita. Kyselylomake esiteltiin ja tätä kautta pyrittiin muotoilemaan mahdollisimman ymmärrettäväksi, yksiselitteiseksi ja helpoksi vastata. Muutamia strukturoituja kysymyksiä täydennettiin avoimilla kysymyksillä, jotta vastaajien mielipiteet ja ajatukset saataisiin paremmin esille. Kahden menetelmän yhdistämistä voidaankin pitää metodologisena triangulaationa, joka siis osaltaan vahvistaa niin mittareiden kuin tulostenkin validiteettiä (ks. esim. Hirsjärvi ym. 2004).

Mittarin reliabiliteettiin puolestaan vaikuttavat mittauksen eri vaiheissa sattuvat satunnaisvirheet. Tallentamis- ja lyöntivirheitä pyrittiin tässä tutkimuksessa poistamaan tekemällä jo syötettyyn aineistoon pistokokeita sekä tarkistamalla jokaisesta muuttujasta hajonta- ja jakaumaluvut. Toistettavuuden parantamiseksi tutkimuksen teon vaiheet (muun muassa muuttujien muunnokset) on pyritty kirjaamaan ylös mahdollisimman tarkasti. Reliabiliteetin arvoja, eli mittarin sisäistä johdonmukaisuutta ja eri osioiden kykyä mitata samaa asiaa, voidaan käytännössä laskea muun muassa Cronbachin alfan avulla. Cronbachin alfa-kertoimen maksimiarvo on yksi ja minimiarvo nolla. Mitä suurempia arvoja kerroin antaa, sen yhtenäisempiä kysymysosion vastaukset ovat. (Heikkilä 2004; Holopainen ym. 2004; Metsämuuronen 2003.) Tässä tutkimuksessa Cronbachin alfa-kertoimet laskettiin neljälle muuttujalle: 14, 21, 26 ja 27.

Taulukko 24. Kyselylomakkeen reliabiliteetti mitattuna Cronbachin alfa-kertoimella.

Kyselylomakkeen osio	Cronbachin alfa-kertoimen
Kysymys 14, kohdat 1 – 37 <i>Alalle hakeutumiseen vaikuttaneet seikat</i>	,861
Kysymys 21a – 21d <i>Tiedottamisen ja ohjeidenannon arviointi</i>	,756
Kysymys 26, kohdat 1 – 8 <i>Tiedonhankinta ja oman toiminnan vaikutuksen arviointi</i>	,773
Kysymys 27 <i>Eri menetelmien käytön tarpeellisuuden ja luotettavuuden arviointi</i>	,958

Kerrointen arvot ovat kaikki yli 0,60, jota Metsämuuronen (emt., 443) mukaan voidaan pitää alimpana hyväksyttävänä arvona. Mittarin nämä osiot ovat siis sisäisesti suhteellisen konsistensseja, joka puolestaan parantaa mittarin kokonaisluotettavuutta.

Periaatteessa voidaan ajatella, että mikäli käytössä ollut mittari on ollut validi ja aineistonkeruu on myös tapahtunut validisti, ovat myös saadut tutkimustulokset valideja. Tutkimustulosten validiteettia on tässä tutkimuksessa pyritty parantamaan kirjoittamalla auki tehdyt ratkaisut niin aineistonkeruun kuin analysoinninkin suhteen. Muutamia tuloksia selventäviä taulukoita on myös otettu liitteeksi, mutta suurta liitemäärää (muun muassa SPSS – ohjelman analyysien tuottamia tulosteita) on pyritty välttämään ottamalla itse tekstiin mukaan riittävästi tuloksia selventäviä taulukoita ja kuvioita. Tehtyjen muuttujien muunnoksien ja analyysien eli tulosten luotettavuutta saattavat heikentää ratkaisut, joita tutkija aloittelevana SPSS – ohjelman käyttäjänä on

tehnyt saadaksesen kyselylomakkeesta kaiken tiedon irti. Ratkaisut on kuitenkin pyritty selostamaan ja perustelevaan tekstissä toistettavuuden parantamiseksi.

Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen eettisyydellä tarkoitetaan tutkimusaiheen valintaan, tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kohteluun ja tutkimustyön eri vaiheisiin liittyvää eettisyyttä. (Hirsjärvi ym. 2004; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002.) Tämän tutkimuksen aihe nousi käytännön, Satakunnan ammattikorkeakoulun, tarpeesta kehittää omia opiskelijavalintakäytäntöjään. Lopullisen aiheen valinnan ja kehittämisen on kuitenkin tehnyt tutkija. Asianmukainen tutkimuslupa on saatu Satakunnan ammattikorkeakoulun rehtorilta 22.4.2005.

Tutkimukseen osallistuvilta henkilöiltä edellytetään Hirsjärven ym. (2004) mukaan asiaan perehtyneesti annettu suostumus (*informed consent*). Tähän pyrittiin selittämällä tutkimuksen kohteena olleille henkilöille ennen kyselylomakkeiden jakoa tutkimuksen tarkoitus ja kohde. Lisäksi painotettiin vastausten nimettömyyttä, yksittäisten koehenkilöiden tunnistamattomuutta ja sitä, ettei kyselyyn vastaaminen vaikuttaisi mitenkään varsinaisen opiskelijavalinnan kulkuun tai tulokseen. Täytetyt kyselylomakkeet tulivat vain tutkijan käyttöön ja niitä säilytetään asianmukaisesti, eikä luovuteta ulkopuolisille. Henkilöt voivat halutessaan olla vastaamatta kyselyyn.

Tutkimuksessa käytettyjen mittareiden sekä muiden lainattujen asioiden lähteet on merkitty selkeästi ja johdonmukaisesti koko työn läpi. Lukija voi näin tarvittaessa tarkistaa alkuperäislähteestä tehdyn lainauksen. Myös tutkimustulokset on esitelty totuudenmukaisesti ja kaunistelematta.

7.2 Opiskelijavalinnan kiemuroita myöhäismodernissa yhteiskunnassa

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden valintakokeiden toimivuudesta ja sosiaalisesta validiudesta

hakijan näkökulmasta, sekä siitä, millaisia nuoria sosiaali- ja terveystalalle hakeutuu ja valikoituu. Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella yksilön ja organisaation valintoja (opiskelijavalintaa) ja tutkia ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystalalan valintaprosessia hakijan näkökulmasta. Lisäksi tarkoituksena on tarkastella millaisia nuoria sosiaali- ja terveystalalle hakeutuu ja keitä sosiaali- ja terveystalalan opiskelijoiksi valikoituu, sekä poikkeavatko hakijoiden ja opiskelijoiksi valittujen ryhmät toisistaan. Alalle hakeutumisen ja strategioiden kautta pyritään ennustamaan valituksi tulleiden tulevaa opintoihin sitoutumista.

Tutkimustuloksissa on luvussa kuusi, Opiskelijavalinnan toimivuus, esitelty erikseen kunkin osion lopussa opiskelijavalinnan erottelukyvyn, sosiaalisen validiuden ja hakijoiden arvioimien tarpeellisuuden ja luotettavuuden johtopäätöksiä ja verrattu saatuja tuloksia aikaisempaan tutkimustietoon. Tämän luvun tarkoituksena on tarkastella tuloksia ja johtopäätöksiä tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen avulla ja luoda kokonaiskuva hakeutumisesta myöhäismodernissa yhteiskunnassa. Ensin kuitenkin etsitään tulosten pohjalta vastausta tutkimuksen hypoteesiin.

Tutkimuksen hypoteesina oli, että sellaiset hakijat tulevat valituiksi, jotka kokevat valintakokeen validina ja ovat sitoutuneet tuleviin opintoihinsa. Ne, jotka eivät koe valintakoeita validina eivätkä ole sitoutuneita, karsiutuvat valintakokeessa. Kuten teoriaosuudessaakin kävi ilmi, hakeutumiseen liittyvät seikat eivät ole yksiselitteisiä, eivät yhteiskunnan, koulutusorganisaatioiden tai yksittäisten hakijoidenkaan kohdalla. Se, että tämän tutkimuksen tulokset tukevat osittain hypoteesia, kertoo kuitenkin käytössä olleiden opiskelijavalintamenettelyjen toimivuudesta hakijan ja koulutusorganisaation kannalta. Tuloksissa verrattiin toisiinsa hakijoiden ja valikoituneiden ryhmiä ja todettiin sitoutumista kuvaavien tekijöiden (ensimmäinen hakutoivesija tutkimuksen kohteena olleessa toimipisteessä, valinnan varmuus, suunnitelmat, mikäli ei pääse haluamaansa koulutukseen) nousseen valikoituneissa suhteissa hakijoihin.

Valintakokeen validiuden arviointi ei kuitenkaan erotellut ryhmiä toisistaan, vaan molemmat ryhmät pitivät sekä käytössä ollutta opiskelijavalintaa kokonaisuudessaan sosiaalisesti validina, että käytössä olleita yksittäisiä menetelmiä luotettavina ja tarpeellisina. Tulokset eivät siis suoranaisesti tue asetettua hypoteesia sosiaalisen validiuden erottelukyvyn kannalta, mutta eivät kumoakaan sitä. Mahdollinen tuloshan

olisi voinut olla, että hakijoiden ryhmä olisi pitänyt opiskelijavalintaa sosiaalisesti validimpana ja menetelmiä tarpeellisempina ja luotettavampina kuin valikoituneiden ryhmä. Tämä puolestaan olisi kertonut taustateoriaan pohjaten ainakin osittaisesta valinnan epäonnistumisesta ennen kaikkea hakijoiden näkökulmasta katsottuna. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että saadut tulokset pääosin tukevat asetettua hypoteesia ja valituksi tuli suhteellisesti enemmän juuri kyseiseen koulutukseen sitoutuneita hakijoita.

Myöhäismoderni aikakausi on tuonut mukanaan valintojen tekemisen muutoksen, joka osaltaan pakottaa myös opiskelijavalinnan muutoksiin. Teoriaosuudessa lyhyesti esitelty sosiaali- ja terveysalan opiskelijavalinnan kehitys voidaan nähdä vastauksena yhteiskunnan asettamiin muutospaineisiin. Tutkimuksen kohteena ollut opiskelijavalinta näyttäytyy tulosten mukaan hakijan näkökulmasta sosiaalisesti validina, yksilöt suhteellisen hyvin huomioimana prosessina. Beckin ja Giddensin yksilöllistymisprosessin toimijan taso tarkoitti yksilöiden reflektion kasvamista. Tämä näkyy tuloksissa muun muassa hakeutumiseen liittyvien seikkojen pohdintana ja en osaa sanoa – vaihtoehtojen vähäisenä määränä. Kutakuinkin jokainen vastaaja oli kyennyt – ja halunnut – arvioida omaan hakeutumiseensa liittyviä seikkoja.

Myöhäismoderni aikakausi näkyy myös vastausten laadussa. Muun muassa pääkomponenttianalyyseissä esiin nousivat paitsi *Sosiaalinen motivaatio* – pääkomponentti (jota voidaan pitää traditionaaliseen yhteiskuntaan kuuluvana seikkana, esimerkiksi sukulaisten tai vanhempien avittamana ammatinvalintana), myös vahvasti omaan harkintaan, alaan ja omiin kykyihin liittyvät *Ala motivoijana* ja *Sisäinen motivaatio* – pääkomponentit. Ehkäpä eniten juuri myöhäismodernia aikaa, valinnan mahdollisuuksien ja pakkojen areenan viidakkoa, kuvaavat *Ulkoinen motivaatio* ja *Pakkohaku* – pääkomponentit, joita tuskin olisi noussut vastauksista esiin vielä moderninkaan yhteiskunnan aikana.

Täysin yksiselitteisesti 2000-luvun hakeutumista ja opiskelijavalintaa ei myöhäismodernin kautta kuitenkaan voida selittää. Tulosten mukaan vastaajien vanhempien koulutuksella oli selkeä vaikutus paitsi pohjakoulutukseen, jolloin pelkän ylioppilastutkinnon tai yhdistelmä­tutkinnon omaavien vastaajien vanhemmat olivat korkeammin koulutettuja verrattuna pelkän ammatillisen pohjakoulutuksen saaneisiin, myös koulutukseen hakeutumiseen ja valituksi tulemiseen. Perheen sosiaalinen pääoma

ohjaa siis vieläkin hakeutumista ja koulutukseen pääsyä, kuten muissakin edellä esitellyissä tutkimuksissa todettiin.

Myöhäismodernille aikakaudelle pidetään ominaisena, ettei yksilö voi sitoutua yhteen paikkaan tai ammattiin, vaan elämänura muotoutuu ja on jatkuvasti liikkeessä. Tämä on osittain ristiriidassa opiskelijavalinnan pyrkimyksiin löytää paitsi koulutettavuuden kannalta parhaita, myös sitoutuneita ja valinnoistaan tietoisia opiskelijoita. Tulosten mukaan hakijat olivat (jo laillisen pakonkin edessä) valinneet ykköshakukohteensa ja tämän lisäksi olivat ottaneet selvää tulevasta opiskelualastaan, ammatistaan ja työtehtävistään. Suurin osa vastaajista oli myös harkinnut, mitä aikoo tehdä, ellei saa haluamaansa ensimmäisen hakukohteen opiskelupaikkaa. Myös pääkomponenttianalyysi vahvisti tulosta, jonka mukaan suurimmalle osalle hakijoista ammatin ja alan valinta oli ollut varma ja harkittu teko. Voidaan tietysti aina spekuloida sillä, jääkö henkilö valmistuttuaan kyseiseen ammattiin, mutta aikaisempien tutkimusten valossa, mikäli opiskelija on ollut jo hakuvaiheessa tietoinen valinnoistaan ja siitä, mihin ne johtavat, on hän myös suorittanut opintonsa loppuun ja siirtynyt harjoittamaan kyseistä ammattia. Myöhäismodernin samaistaminen juurettomuuteen ja sitoutumattomuuteen ei siis tulostenkaan mukaan ole järkevää tai perusteltua.

Myöhäismodernissa yhteiskunnassa koulutuksen ymmärtäminen yksilöllistymisen ja elämäntilanteen tukena tukee ajatusta opiskelijavalinnasta neuvottelutilanteena, jossa nousevat esiin haun yksilöä avustavat ja tietoa lisäävät merkitykset. Nämä merkitykset toteutuvat sekä koko valintatilanteen, tilojen ja osallistuvien henkilöiden, että yksilöhaastattelujen tekevien opettajien välityksellä. Tuloksista nousivat esiin haastattelujen merkityksellisyys hakijoille ja heidän tunteensa siitä, että haastattelujen avulla he pystyivät näyttämään oikean persoonansa, motivoituneisuutensa ja yksilöllisyytensä – sen, että olivat soveltuvia alalle todistusarvosanoistaan huolimatta. Tulosten ja aikaisempien tutkimusten mukaan tämä on myös koulutusorganisaation kannalta yksi haastattelun tavoitteista – löytää suuresta hakijavirrasta motivoituneita, alalle suuntautuneita hakijoita, joilla on realistista ennakkotietoa alasta tai sen opiskelusta.

7.3 Kehitystyö jatkuu

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden opiskelijavalinnasta ja jatkaa opiskelijavalintaan liittyvää kehitystyötä. Kuten edellä on esitelty, oli opiskelijavalinta suhteellisen onnistunut. Tulosten mukaan valinta oli ammattikorkeakoulun kannalta erotellut hakijat juuri oikeiden seikkojen perusteella ja toisaalta hakijan näkökulmasta valintakoe, niin kokonaisuutenaan kuin erillisten osioidenkin kohdalla, oli koettu validiksi ja valintakoepäivä miellyttäväksi.

Tulosten mukaan valintapäivän sujuvuutta ja ohjeistusta voisi parantaa muun muassa seuraavilla seikoilla. Koska internet osoittautui selkeästi tärkeimmäksi tiedonsaantikanavaksi molempien tutkittujen ryhmien vastauksissa, olisi sen parempi hyödyntäminen ennakkotiedottamisen kannalta perusteltua. Opiskelijavalintaan varataan suhteellisen hyvissä ajoin riittäväksi katsottu määrä valintakoepäiviä, joiden alustava julkaiseminen internetissä voisi auttaa hakijoita varautumaan esimerkiksi tiettyyn viikkoon, jolloin hänet mahdollisesti tullaan kutsumaan valintakokeeseen. Myös päivän kulun pääpiirteittäinen kuvaus voisi auttaa hakijoita hahmottamaan tilannetta ja varautumaan pitkiinkin odotusaikoihin.

Kuten vastauksissakin kävi ilmi, on jännitys osasyynä siihen, että paikan päällä annettu informaatio ei tavoita kaikkia tai unohtuu matkan varrella. Valintakokeen eri tilanteet tapahtuvat ennalta määrätyissä paikoissa ja jo aikaisempina vuosina on opastukseen kiinnitetty erityistä huomiota. Muun muassa tutor-opiskelijat ovat olleet paikalla antamassa tarvittavia ohjeita ja opastusta. Tämän lisäksi hakijat tuntuivat kaipaavan enemmän myös kirjoitettuja ohjeita. Tällöin paikkoihin, joissa poistutaan valintakoetilanteesta tai odotetaan sinne pääsyä, olisi hyvä kiinnittää lyhyt ja selkeä ohjeistus, josta ilmenisi valintakokeen eri osiot, niiden mahdollinen järjestys (esimerkiksi kaikille yhteisen aineistokokeen jälkeen jakautuminen eri osioihin) ja paikat, joissa osiot toteutetaan. Yleisesti ottaen aikataulut ovat pitäneet hyvin paikkansa, mutta ohjeistukseen olisi hyvä lisätä myös toimintaohjeet sen varalta, että toinen valintakoeosio venyy toisen päälle. Lisäksi ohjeistuksessa tulisi näkyä päivät ja yhteystiedot, jolloin omaa suoriutumista valintakokeessa voi tiedustella.

Haastattelun merkitys on korostunut organisaation kannalta hakijoille annettavassa pisteytyksessä ja tulosten mukaan myös hakijat itse arvostavat organisaation omien opettajien tekemiä haastatteluja. Tämä luo paineita haastattelun toteutukseen ja sisältöön. Opiskelumotivaation ja opintoihin sitoutumisen kannalta haastattelussa tulisi tulosten mukaan kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin. Hakutoivesijan lisäksi hakijan sitoutumista kuvaavat hänen tietonsa tulevasta alasta ja opinnoista. Mitä hakija tietää alasta ja onko hänen kuvansa realistinen? Onko hän ottanut jotakin kautta selvää opinnoista tai keskustellut esimerkiksi vanhempien opiskelijoiden tai kyseisessä ammatissa toimivan henkilön kanssa? Nämä seikat vahvistavat kuvaa yksilön tekemästä valinnasta, sen varmuudesta ja siitä, miten paljon hakua on ylipäättään harkittu. Myös sen selvittäminen, mitä hakija aikoo vaihtoehtoisesti tehdä, mikäli ei pääse tavoittelemaansa koulutukseen, olisi tulosten mukaan perusteltua ja tärkeää. Aikooko hän joka tapauksessa hakeutua valinnan kohteena olevalle alalle uudelleen, luopua tavoitteistaan ja ottaa vastaan jonkin muun alan mahdollisen opiskelupaikan vai ottaako hän vastaan haun kohteena olevan paikan hakeutuakseen toiseen koulutukseen heti ensi tilassa uudelleen?

Kaiken kaikkiaan haastattelussa tulisi antaa tilaa hakijalle ja hänen omille tuntemuksilleen. Haastattelun näkeminen keskustelutilanteena ja samalla mahdollisena ohjaustilanteena tukee hakijoiden tulevan koulutusuran muotoutumista. Samalla tulisi kuitenkin muistaa, ettei lyhyt haastattelu ole kaikkivoipa ja tämän vuoksi käytössä on muitakin valintakoeosioita, todistuspisteet ja muut hakijoiden arviointia ja valikoitumista helpottavat menetelmät. Jännityksen vuoksi moni motivoitunutkin hakija voi mennä valintatilanteessa lukkoon.

Tulosten mukaan hakijat ja valikoituneet toivoivat lisää palautetta, johon tulisi mahdollisuuksien mukaan kiinnittää huomiota. Myös valintatilanteiden läpinäkyvyyden, keitä valintatilanteessa on ja mitkä ovat heidän intentionsa, parantamista tulisi edelleen painottaa, sillä tämä parantaa hakijoiden tietoisuutta ja yleistä orientoitumista valintapäivään.

Kaiken kaikkiaan valintakoepäivä oli tulosten mukaan tunnelmaltaankin onnistunut. Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden Porin toimipiste koettiin miellyttäväksi, tunnelma rennoksi ja valintaan osallistunut henkilökunta mukavaksi ja

avuliaaksi. Valinta toimi siis hyvin sekä opintoalan että – paikan mainoksena ja houkuttelevuutta lisäävänä tekijänä. Nämä seikat ja valintapäivän yleinen sujuvuus peittivät alleen pitkät odotusajat ja raskaan päivän. Paitsi hakijat, voivat myös valintaan osallistuneet henkilökunnan jäsenet olla tyytyväisiä toteutettuun opiskelijavalintaan.

Koska tutkimuksen kohteena ollut valintakoemalli oli yhteneväinen ARENEN opiskelijavalintojen kehittämisprojektiin osallistuneiden muiden ammattikorkeakoulujen kanssa, ovat tulokset ainakin osittain yleistettävissä koskemaan yleisesti suomalaisten ammattikorkeakoulujen sosiaali- ja terveystalaa. Ne valottavat paljon tutkitun aiheen yhtä näkökulmaa, hakijan intressejä. Tämän tutkimuksen tulokset auttavat laajemmin käsittelemään opiskelijavalintaa kokonaisuutena ja hakijan koulutus- ja uravalintoja ohjaavana käytäntönä. Suurten hakijavirtojen mielikuvat koulutusorganisaatioista ja opiskelijavalinnasta ovat tärkeä osa opintopaikan valintaratkaisuja ja opintoihin sitouttamista. Opiskelijavalinnan näkeminen ensimmäisenä kontaktina tuleviin opiskelijoihin ja opintojen ohjauksen osana auttavat sekä hakijoita että koulutusorganisaatiota.

Kehitettävää löytyy vielä paljon ja opiskelijavalinta on alati muuttuva ja muotoutuva osa koulutusorganisaatioiden toimintaa. Tämän tutkimuksen pohjalta olisi perusteltua perehtyä koulutusorganisaation oman opettajakunnan toteuttamiin haastatteluihin. Miten haastattelijat itse kokevat haastattelutilanteen, millaisia voimavaroja he kokevat omaavansa ja toisaalta millaista lisätietoa tai koulutusta kokevat tarvitsevänsä? Millainen on validi ja toimiva haastattelu? Mielenkiintoista olisi myös selvittää pitkittäistutkimuksella nyt valikoituneiden opiskelijoiden keskeyttämis- ja opintojen pitkittymisproblematiikkaa sekä yleistä koulutus- ja elämänuran kehittymistä.

KIRJALLISUUS

Ahola, Sakari (1995) Eliitin yliopistosta massojen korkeakoulutukseen. Korkeakoulutuksen muuttuva asema yhteiskunnallisen valikoinnin järjestelmänä. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskus. Raportti 30. Turku.

Ahola, Sakari & Nurmi, Jouko (1995) Kilpahaku korkeakoulutukseen. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskus. Raportti 31. Turku.

Ahola, Sakari & Nurmi, Jouko (1998) Koulutusväylät, työmarkkinat ja valikoituminen: loppuraportti. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskus. Raportti 54. Turku.

AKH, Ammattikasvatusthallitus. 1987. Sairaanhoidajan (sisätauti-kirurginen sairaanhoito) opetussuunnitelma. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Akkerman, Anthonie (1989) Criteria and Individual Assessment. Teoksessa Smith, Mike & Robertson, Ivan (toim.) Advances in Selection and Assessment. London: John Wiley & Sons Ltd, 67–80.

Alanen, Pekka (2002) Ammattikorkeakouluista osaavaa työvoimaa kuntasektorin ja alueen elinkeinoelämän tarpeisiin. Teoksessa Liljander, Jukka-Pekka (toim.) Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulut kymmenen vuotta. Helsinki: Arenen ry Edita, 171–181.

Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka (1994) Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY.

Autio, Veikko & Hanhijoki, Ilpo & Katajisto, Jukka & Kimari, Matti & Koski, Leena & Lehtinen, Jukka & Montén, Seppo & Taipale, Ulla & Vasara, Anneli (1999) Ammatillinen koulutus 2010. Työvoiman tarve vuonna 2010 ja ammatillisen koulutuksen mitoitus. Euroopan sosiaalirahasto; Tavoite 4 –ohjelma. Helsinki: Opetushallitus.

Bauman, Zygmunt (1997) Sosiologinen ajattelu. Tampere: Vastapaino.

Beck, Ulrich (1996) Politics of Risk Society. Teoksessa Franklin, Jane The Politics of Risk Society. Cornwall: Institute for Public Policy Research, 9–22.

Beck, Ulrich (1995) Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott Nykyajan jäljillä, refleksiivinen modernisaatio. Tampere: Vastapaino, 11–82.

Djupsjöbacka, Stefan (2004) Valinta kokeessa. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan opiskelijavalintakokeiden kehittämishanke vuosina 2002 – 2003 –kartoitusraportti. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja B. Raportteja 22. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Elovainio, Päivi (1992) Muuttuva koulutus. Teoksessa Riihinen, Olavi (toim.) Sosiaalipoliittikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto SITRAn julkaisusarja n:o 123. Juva, 413–432.

Esping-Andersen, Gøsta (1999) *Social foundations of postindustrial economies*. Oxford: Oxford University Press.

Giddens, Anthony (1995) *Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa*. Teoksessa Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott *Nykyajan jäljillä, refleksiivinen modernisaatio*. Tampere: Vastapaino, 83–152.

Hallituksen strategia-asiakirja 2004. Hallituksen poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat ja politiikat. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 11/2004. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Heikkilä, Tarja (2004) *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita.

Herriot, Peter (1989) *Selection as a Social Process*. Teoksessa Smith, Mike & Robertson, Ivan (toim.) *Advances in Selection and Assessment*. London: John Wiley & Sons Ltd, 171–187.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2004) *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylällä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Holopainen, Martti & Tenhunen, Lauri & Vuorinen, Pertti (2004) *Tutkimusaineiston analysointi ja SPSS*. Hamina: Tradenomia.

Hyttinen, Hanna & Jokela, Kaija & Kortesoja, Anja & Mattila, Anneli & Rissanen, Mirja & Sirola, Kirsi & Tallberg, Marja (2005) *Junneliuksen palatsista se alkoi. Terveysalan koulutusta 60 vuotta Satakunnassa*. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Jaatinen, Päivi (2002) *Muotokuva 2002*. Kevään 2002 yhteishaun kautta Satakunnan ammattikorkeakoulun valintakokeisiin osallistuneille hakijoille toteutettu kysely. Satakunnan ammattikorkeakoulun raportit 4/2002.

Jaroma, Anneli (2000) *Koulutus ja tuleva toiminta hoitotyössä. Kysely kättilö-, sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijoille*. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 83. Kuopio.

Jokela, Kaija (2005) *Erikoiskoulutus*. Teoksessa Hyttinen, Hanna & Jokela, Kaija & Kortesoja, Anja & Mattila, Anneli & Rissanen, Mirja & Sirola, Kirsi & Tallberg, Marja (toim.) *Junneliuksen palatsista se alkoi. Terveysalan koulutusta 60 vuotta Satakunnassa*. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu, 77 – 90.

Järvinen, Tero (2001) *Koulutusjärjestelmän yksilöllistyminen ja valinnan vapaus*. Teoksessa Kuure, Tapio (toim.) *Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot – vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 16. Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuora, julkaisuja 19. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Pieksämäki: Nuorisotutkimusseura, 60–69*.

Jussila, Matti (1996) *Korkeakoulujen opiskelijavalinnat. Kehittämisen haasteita ja mahdollisuuksia*. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan linjan julkaisusarja nro 34. Helsinki.

Kivinen, Osmo & Rinne, Risto (1990) Korkeakoululaitoksen kehitys, ongelmat ja näkymät. Teoksessa Kivinen, Osmo & Rinne, Risto (toim.) Korkeakoulutus tutkimuskenttänä. Koulutussosiologian tutkimusyksikön tutkimusraportteja 1. Turku: Turun yliopisto, 11–39.

Kivinen, Osmo & Rinne, Risto (1990) Poliitiikan muutos eri maiden korkeakoulutuksessa. Tarkoitettut ja tarkoittamattomat seuraukset. Teoksessa Kivinen, Osmo & Rinne, Risto (toim.) Korkeakoulutus tutkimuskenttänä. Koulutussosiologian tutkimusyksikön tutkimusraportteja 1. Turku: Turun yliopisto, 157–169.

Klehe, Ute-Christine (2004) Choosing How to Choose: Institutional Pressures Affecting the Adoption of Personnel Selection Procedures. *International Journal of Selection and Assessment* 12 (4), 327–342.

Koho, Arto (1991) Katsaus sosiaali- ja terveydenhuollon työvoima ja koulutuskysymyksiin. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 1991:5. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

Komonen, Katja (2001) Työn moraalista koulutuksen moraliin. Teoksessa Kuure, Tapio (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot –vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 16. Nuorisosaian neuvottelukunta, Nuora, julkaisuja 19. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Pieksämäki: Nuorisotutkimusseura, 70–85.

Kortesoja, Anja (2005) Opistoasteen rinnalle kouluaste. Teoksessa Hyttinen, Hanna & Jokela, Kaija & Kortesoja, Anja & Mattila, Anneli & Rissanen, Mirja & Sirola, Kirsi & Tallberg, Marja (toim.) Junneliuksen palatsista se alkoi. Terveysalan koulutusta 60 vuotta Satakunnassa. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu, 91 – 112.

Kosonen, Pekka A. (2005) Sosiaalialan ja hoitotyön asiantuntijuuden kehityshehdot ja opiskelijavalinta. Akateeminen väitöskirja. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 271. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kosonen, Pekka A. (2003) Näkökulmia aineenopettajakoulutuksen valintamenettelyn laadunvarmennukseen. Teoksessa Rähkä, Pekka & Kari, Jouko & Hyvärinen, Johanna (toim.) Rutiinivalinnoista laadukkaisiin valintastrategioihin. Vuoden 2002 opettajankoulutuksen valintakoeseminaarin loppuraportti. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 77. Jyväskylä, 195–204.

Kosonen, Pekka A. (2002) Henkilöarviointi valintakokeessa. Aineenopettajaksi hakeutuvien käsityksiä ja kokemuksia haastattelusta ja ryhmäkeskustelusta. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 75. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kosonen, Pekka A. (1999) Opiskelijavalinta hakijan elämänselän ja koulutusinstituution vuoropuheluna. Teoksessa Heikkinen, Hannu & Moilanen, Pentti & Rähkä, Pekka (toim.) Opettajuutta rakentamassa. Kirjoituksia Jouko Karin 60-vuotispäivänä. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Opetuksen perusteita ja käytänteitä 34. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 11–20.

Kwaske, Ilianna Hevia (2004) Individual Assessments for Personnel Selection: An Update on a Rarely Researched But Avidly Practiced Practice. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research* 56 (3), 186–195.

Könnilä, Paula (1999) Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulutus muuttuvassa ympäristössä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. *Acta Universitatis Tamperensis* 646. Tampere: Tampereen yliopisto.

Laes, Tuula (2005) Tulevaa opettajaa tunnistamassa: opettajaksi soveltuvuuden arvioinnista. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C osa 235. Turku: Turun yliopisto.

Lampinen, Osmo & Siren, Hannu (2001) Korkeakoulupolitiikan juuret ja kehitys. Teoksessa Mäkinen, Raimo & Poropudas, Olli (toim.) *Irtiotto 90-luvun koulutuspolitiikasta. Koulutuspoliittinen artikkelikokoelma. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja B:67. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta*, 99–128.

Lehtisalo, Liekki (1991) *Uuteen koulutusajatteluun*. Juva: WSOY.

Lehtisalo, Liekki & Raivola, Reijo (1999) *Koulutus ja koulutuspolitiikka 2000-luvulle*. Juva: WSOY.

Lerkkanen, Jukka (2002a) Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. Koulutus- ja uravalinnan tavoitteen saavuttamista haittaavat ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakouluopintojen etenemiseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. *Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja* 14. Jyväskylä.

Lerkkanen, Jukka (2002b) Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. Teoksessa Helander, Jaakko & Seinä, Seppo (toim.) *Citius. Altius. Fortius. Näkökulmia opintojen ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Hämeenlinna*, 75–82.

Liljander, Juha-Pekka (2000) Analyysi oppilasmääristä ammattikorkean opiskelijavalinnan eri vaiheissa. *Jyväskylän yliopisto. Työpapereita n:o 12. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos*.

Liljander, Juha-Pekka (1997) Erottautumisen ja jäljittelyn jännitekentässä kahdentuva korkeakoulutus kasautuneen koulutuskysynnän kanavoijana. Teoksessa Välimaa, Jussi (toim.) *Korkeakoulutus kolmiossa. Näkökulmia korkeakoululaitoksen muutoksiin. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino*, 35–56.

Mattila, Anneli (2005) Koulutus laajenee ja uudistuu. Teoksessa Hyttinen, Hanna & Jokela, Kaija & Kortesoja, Anja & Mattila, Anneli & Rissanen, Mirja & Sirola, Kirsi & Tallberg, Marja (toim.) *Junneliuksen palatsista se alkoi. Terveysalan koulutusta 60 vuotta Satakunnassa. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu*, 48 – 76.

Metsämuuronen, Jari (2003) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. *Jyväskylä: International Methelp Ky*.

Mikkola, Marjut & Kalliola, Anna-Kaisa (2000) Ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmä käyttäjien silmin. Selvitys ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmän toimivuudesta Länsi-Suomen läänissä. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja nro 4/2000. Turku: Länsi-Suomen Lääninhallitus.

Nevgi, Anne-Marja (1998) Valinnasta valmistumiseen. Opiskelumotivaation muutokset Helsingin kauppakorkeakoulun opiskelijoilla valintakokeesta opintojen loppuvaiheisiin. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 161. Helsinki.

Niemi-Väkeväinen, Leena (1998) Koulutusjaksot ja elämänpolitiikka. Kouluttautuminen yksilöllistymisen ja yhteisöllisyyden risteysasemana. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 140. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Niemi-Väkeväinen, Leena (1995) Zygmunt Bauman – postmodernin tulkki. Teoksessa Niemi-Väkeväinen, Leena (toim.) Yksilön ja yhteisön muuntuva suhde –yhteiskunnan ja sosiaalityön muutoksen tulkintaa. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosiaalialan oppilaitoksen julkaisuja. Julkaisusarja B, opintomateriaalit 3. Kurikka: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, 1-26.

Nummenmaa, Lauri (2004) Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Nurmi, Jouni (1998) Keiden koulutusväylät? Laveneva korkeakoulutus ja valikoituminen. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskus. Raportti 43. Turku.

Onnismaa, Jussi (2003) Epävarmuuden paluu. Ohjauksen ja ohjausasiantuntijuuden muutos. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja N:o 91. Joensuu: Joensuun yliopisto.

OPH, Opetushallitus (1996) Sosiaali- ja terveysalan opetussuunnitelman perusteet opistoasteella. Helsinki.

Opetusministeriö (2005a) Ammattikorkeakoulut 2004. Taulukoita AMKOTA - tietokannasta. Opetusministeriön julkaisuja 2005:23. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Saatavilla [www-muodossa: http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/2005/opm23/opm23.pdf](http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/2005/opm23/opm23.pdf)

Opetusministeriö (2005b) Perustietoa ammattikorkeakouluista 16.2.2005. Opetusministeriön julkaisuja 2005:7. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Saatavilla [www-muodossa: http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/2005/opm07/opm07.pdf](http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/2005/opm07/opm07.pdf)

Opetusministeriö (2003a) Yhteistyössä yhteishakuun. Ammattikorkeakoulujen yhteishaun uudistamisen projektiryhmän muistio. Opetusministeriön julkaisuja 2003:2. Helsinki: Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.

Opetusministeriö (2003b) Ammattikorkeakoulujen yhteishaku-uudistus. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:26. Helsinki: Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto.

Opetusministeriön verkkosivut [viitattu 25.4.2006]. Ammattikorkeakoulujen tavoitesopimukset vuosille 2004 – 2006. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.minedu.fi/opm/koulutus/ammattikorkeakoulut/amktulossopimukset/Sopimukset_04_06/amktulossopimukset2004_2006.html)
<URL:http://www.minedu.fi/opm/koulutus/ammattikorkeakoulut/amktulossopimukset/Sopimukset_04_06/amktulossopimukset2004_2006.html

Palojärvi, Helena (1995) Refleksiivinen modernisoituminen, yksilöllistyminen ja politiikka. Teoksessa Niemi-Väkeväinen, Leena (toim.) Yksilön ja yhteisön muuntuva suhde –yhteiskunnan ja sosiaalityön muutoksen tulkintaa. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosiaalialan oppilaitoksen julkaisuja. Julkaisusarja B, opintomateriaalit 3. Kurikka: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, 27–42.

Poropudas, Olli & Mäkinen, Raimo (2001) 90-luvun koulutuspolitiikan taustat ja yleispiirteet. Teoksessa Mäkinen, Raimo & Poropudas, Olli (toim.) Irtiotto 90-luvun koulutuspolitiikasta. Koulutuspoliittinen artikkelikokoelma. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja B:67. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta, 11–32.

Rantanen, Pekka (2004) Valinnasta työelämään. Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnan tarkastelua. Opetusministeriön julkaisuja 2004:19. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Helsinki. Saatavilla [www-muodossa:](http://minedu.fi/julkaisut/koulutus/index.fi) <http://minedu.fi/julkaisut/koulutus/index.fi>

Rantanen, Pekka (2001) Valintakoe vai ei? Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnan tarkastelua. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja. Koulutuksen arviointikeskus. Helsingin yliopisto. Helsinki.

Rask, Maija (2002) Ammattikorkeakoululaitoksen vakiintuminen ja uudet haasteet. Teoksessa Liljander, Jukka-Pekka (toim.) Omalla tiellä. Ammattikorkeakoulut kymmenen vuotta. Helsinki: Arenen ry Edita, 31–41.

Reuschenbach, Bernd (2005) Development of a new selection for nurses integrating the concept of social validity. Heidelbergin yliopisto. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.psychologie.uni-heidelberg.de/ae/allg/mitarb/br/images/maastricht2001.pdf) <http://www.psychologie.uni-heidelberg.de/ae/allg/mitarb/br/images/maastricht2001.pdf>

Rissanen, Mirja (2005) Porissa päästään käyntiin. Teoksessa Hyttinen, Hanna & Jokela, Kaija & Kortesoja, Anja & Mattila, Anneli & Rissanen, Mirja & Sirola, Kirsi & Tallberg, Marja (toim.) Junneliuksen palatsista se alkoi. Terveysalan koulutusta 60 vuotta Satakunnassa. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu, 30 – 42.

Roe, Robert A. & van der Berg, Peter T. (2003) Selection in Euope: Context, developments and research agenda. European Journal of Work and Organizational Psychology 12 (3), 257–287.

Rotkirch, Anna (1998) Reflektiivisyys, toiminta ja sukupuoli. Teresa de Lauretiksen subjektinäkemystä. Teoksessa Roos, J. P. & Hoikkala, Tommi (toim.) Elämänpolitiikka. Tampere: Gaudeamus, 169–188.

Rouhiainen-Valo, Tuula (2004) Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan Porin ja Harjavallan yksiköiden valintakoeprojekti. Koulutusmateriaali, painamaton lähde.

Ryan, Ann Marie & McFarland, Lynn & Baron, Helen & Page, Ron (1999) An International Look at Selection Practices: Nation and Culture as Explanations for Variability in Practice. *Personnel Psychology* 52 (2), 359–391.

Schein, Edgar H. (1978) *Career Dynamics: Matching Individual and Organizational Needs*. Reading: Addison-Wesley Publishing Co.

Schuler, Heinz (1993) Social validity of selection situations: A concept and some empirical results. Teoksessa Schuler, Heinz & Farr, James L. & Smith, Mike (toim.) *Personnel selection and assessment. Individual and organizational perspectives*. Hillsdale: Erlbaum.

Seinä, Seppo (2002) Toiminnan suuntaaminen sen mukaan, mitä näköpiirissä. Teoksessa Helander, Jaakko & Seinä, Seppo (toim.) *Citius. Altius. Fortius. Näkökulmia opintojen ohjaukseen ammattikorkeakoulussa*. Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Hämeenlinna, 15–40.

Slotte, Virpi & Seppä, Sisko & Sääski, Juha (2002) Terveysalan ammattikorkeakoulun opiskelijavalinta ja opiskelumenestys. *Kasvatus* 33 (3), 266–274.

Smith, Mike & Robertson, Ivan (1989) *Advances in Selection and Assessment*. London: John Wiley & Sons Ltd.

Smith, Mike & Robertson, Ivan (1989) Historical trends in selection and assessment. Teoksessa Smith, Mike & Robertson, Ivan (toim.) *Advances in Selection and Assessment*. London: John Wiley & Sons Ltd, 1-6.

Suomen kuntaliitto (2001) Vuorento, Reijo (toim.) *Kuntien työvoima ja henkilöstö*. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Suomen säädöskokoelma:

A 392/1991. Asetus nuorisoasteen ja ammattikorkeakoulujen kokeilusta.

A 257/1995. Asetus ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmästä.

A 1191/1998. Asetus ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmästä.

A 653/2001. Asetus ammattikorkeakoulujen opetuksesta perittävien maksujen perusteista

A 353/2003. Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakoulujen yhteishakujärjestelmästä.

A 423/2005. Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista.

L 391/1991. Laki nuorisoasteen ja ammattikorkeakoulujen kokeilusta.

L 255/1995. Laki ammattikorkeakouluopinnoista.

L 351/2003. Ammattikorkeakoululaki.

Thornton III, George C. (1989) The Effect of Selection Practices on Applicants' Perceptions of Organizational Characteristics. Teoksessa Schuler, Heinz & Farr, James L. & Smith, Mike (toim.) Personnel selection and assessment. Individual and organizational perspectives. Hillsdale: Erlbaum.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2002) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Vanhanen, Liisa (2000) Terveysalan opiskelijoiden suuntautuminen hoitamiseen. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Ouluensis. Series D, Medica. Oulu: Oulun yliopisto.

Vehviläinen, Maija (1996) Ammattikorkeakoulun opiskelijavalinnan kehittäminen. – Lahden ammattikorkeakoulun diakonian koulutusohjelma. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja D. Kausijulkaisu nro 1. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu.

Vilka, Hanna (2005) Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuorinen, Päivi & Mäkinen, Raimo & Valkonen, Sakari (2000) Keitä opiskelijoiksi ammattikorkeakouluun? Ammattikorkeakouluun hakeutuminen ja opiskelijavalinnan tulos. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusselesteita 10. Jyväskylä.

Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden Porin yksikön valintakoetta koskeva kysely

Vastaa annettuihin kysymyksiin huolellisesti joko kirjoittamalla vastaus sille annettuun tilaan tai ympyröimällä itsellesi sopivin vaihtoehto. Teethän kyselyn yksin, et ryhmässä!

Palauta kyselylomake tutoreille tai aulassa sijaitsevaan palautelaatikkoon.

Vastaukset käsitellään nimettöminä ja luottamuksellisesti. Kyselyn tuloksia käytetään valintakokeiden kehittämiprojektissa sekä valintakokeita koskevassa Pro gradu-tutkielmassa.

I TAUSTATIEDOT

1. Syntymävuosi _____

2. Sukupuoli 1 nainen
 2 mies

3. Mikä on perhemuotosi?

- 1 Yksin omassa taloudessa
2 Yhteistaloudessa (solu, yhteisö jne.)
3 Avio-/avoliitossa, ei lapsia
4 Avio-/avoliitossa, lapsia _____ (lukumäärä)
5 Yksinhuoltaja, lapsia _____ (lukumäärä)
6 Asun vanhempien luona
7 Muu, mikä _____

4. Mikä on vanhempiesi koulutus?

	Isä	Äiti
Kansakoulu	1	2
Keski- tai peruskoulu	1	2
Ammattikoulu	1	2
Opistotutkinto	1	2
Ylioppilas	1	2
Yliopisto- tai korkeakoulututkinto	1	2

II HAKEUTUMINEN

5. Aikaisempi koulutuksesi?

1 Ylioppilas, tutkinnon suoritusvuosi _____

2 Opistoasteen tutkinto, ala _____
Tutkinnon suoritusvuosi _____

3 Ammattikorkeakoulututkinto, ala _____
Tutkinnon suoritusvuosi _____

4 Muu, mikä? _____

6. Mitä pääasiallisesti teit tänne hakeutumistasi edeltävänä vuonna?

1 Opiskelin. Missä?

- a) Lukiossa
- b) Muussa keskiasteen oppilaitoksessa
- c) Opistoasteella
- d) Ammattikorkeakoulussa
- e) Kansanopistossa
- f) Avoimessa yliopistossa
- g) Yliopistossa
- h) Muualla, missä? _____

2 Olin töissä

3 Olin työttömänä

4 Olin varusmies- tai siviilipalveluksessa

5 Muuta, mitä? _____

7. Mihin Satakunnan ammattikorkeakoulun suuntautumisvaihtoehtoon/ koulutusohjelmaan pyrit keväällä 2005? (Ympyröi tarvittaessa 1 tai useampia vaihtoehtoja)

- a) Fysioterapian koulutusohjelma
- b) Hoitotyön koulutusohjelma, hoitotyön suuntautumisvaihtoehto
- c) Hoitotyön koulutusohjelma, terveydenhoitotyön suuntautumisvaihtoehto
- d) Sosiaaliajan koulutusohjelma
- e) Muu, mikä? _____

8. Oletko pyrkinyt keväällä 2005 johonkin muuhun ammattikorkeakouluun kuin Satakunnan ammattikorkeakouluun?

1 En

2 Kyllä, mihin? (Mainitse amk ja ala) _____

9. Oletko pyrkinyt tänä vuonna johonkin yliopistoon tai tiedekorkeakouluun?

1 En

2 Kyllä, mihin? _____

10. Oletko pyrkinyt tänä vuonna jonnekin muualle opiskelemaan?

1 En

2 Kyllä, mihin? _____

11. Hakutoivesija. Aseta edellä mainitsemasi koulutukset, joihin pyrit, järjestykseen. Kirjoita 1. viivalle minne ensisijaisesti haluaisit päästä opiskelemaan, toiselle minne toiseksi, kolmannelle minne kolmanneksi ja neljännelle minne neljänneksi haluaisit päästä.

	Koulutusohjelma/ala	Korkeakoulu/ oppilaitos
1	_____	_____
2	_____	_____
3	_____	_____
4	_____	_____

12. Mitä kautta sait tietoa SAMK:n tarjoamasta koulutuksesta? Valitse neljä (4) tärkeintä tiedonsaantikanavaa. Merkitse tärkein numerolla 1, toiseksi tärkein numerolla 2, kolmanneksi tärkein numerolla 3 ja neljänneksi tärkein numerolla 4.

- Lehti-ilmoitus
- Ammattikorkeakoulut -koulutusopas (OPH)
- SAMK:n hakijan opas
- Työvoimatoimisto
- Internet
- Ystävät
- Vanhemmat
- SAMK:n opiskelija
- Opo (lukio)
- Opo (am)
- SAMK:n opettaja
- Messut
- TV-mainos
- Muu, mikä? _____

13. Millainen kuva sinulla on Satakunnan ammattikorkeakoulusta opiskelupaikkana?

- 1=Huono
- 2=Melko huono
- 3=Ee osaa sanoa
- 4=Melko hyvä
- 5=Hyvä

14. Arvioi, mitkä seikat vaikuttivat alalle hakeutumiseesi. Ympyröi sopivin vaihtoehto omaan hakeutumiseesi vaikuttaneista seikoista asteikolla 1=Ei lainkaan merkitystä, 2=Melko vähän merkitystä, 3=En osaa sanoa, 4=Melko paljon merkitystä, 5=Paljon merkitystä.	1=Ei lainkaan merkitystä	2=Melko vähän merkitystä	3=En osaa sanoa	4=Melko paljon merkitystä	5=Paljon merkitystä
1 Koulun opinto-ohjaus tai opettajat	1	2	3	4	5
2 Oppilaitoksen läheinen sijainti	1	2	3	4	5
3 Halu ylipäättään opiskella ja oppia asioita	1	2	3	4	5
4 Koulutuksen vahva teoriapohja	1	2	3	4	5
5 Omat harrastukset	1	2	3	4	5
6 Koulutusoppaat, tiedotteet tai mainokset	1	2	3	4	5
7 Hyvät jatko-opintomahdollisuudet	1	2	3	4	5
8 Mahdollisuus siirtyä toiseen koulutuspaikkaan	1	2	3	4	5
9 Viranomaisten säätämä ”opiskelupakko”	1	2	3	4	5
10 Sattuma	1	2	3	4	5
11 Alan yleinen arvostus ja maine	1	2	3	4	5
12 Koulutuksen arvostus työmarkkinoilla	1	2	3	4	5
13 Tutkinnon arvostus	1	2	3	4	5
14 Mahdollisuus hyvään asemaan työelämässä	1	2	3	4	5
15 Alan palkkataso	1	2	3	4	5
16 Alan työllisyysnäkömät	1	2	3	4	5
17 Koulutustaso	1	2	3	4	5
18 Oppilaitoksen maine	1	2	3	4	5
19 Alan/ ammatin yhteiskunnallinen merkitys	1	2	3	4	5
20 Alan työtehtävien mielenkiintoisuus	1	2	3	4	5
21 Alan opiskelu vastaa kykyjäni	1	2	3	4	5
22 Oma sopivuuteni alan töihin	1	2	3	4	5
23 Ammatillinen mielenkiinto	1	2	3	4	5
24 Koulutus vastaa ammatillisia tavoitteitani	1	2	3	4	5
25 Teoreettinen kiinnostus alaa kohtaan	1	2	3	4	5
26 Koulutuksen käytännönläheisyys	1	2	3	4	5
27 Ystävät tai tuttavat	1	2	3	4	5
28 Vanhemmat tai sukulaiset	1	2	3	4	5
29 Halu päästä nopeasti työelämään	1	2	3	4	5
30 Alan näkyvyys julkisuudessa	1	2	3	4	5
31 Halu välttää joutenoloa ja ajanhukkaa	1	2	3	4	5
32 Välttämättömyys opiskella jotakin	1	2	3	4	5
33 Työttömyys tai sen uhka	1	2	3	4	5
34 Aikaisempi koulutus	1	2	3	4	5
35 Työkokemuksen antama pohja	1	2	3	4	5
36 Halusin päästä nimenomaan ammattikorkeakouluun	1	2	3	4	5
37 Halu itsenäistyä ja päästä pois vanhempien luota	1	2	3	4	5

15. Ammatinvalinnan varmuus.

- 1 Olen jo valinnut tulevan ammattini
- 2 Olen valinnut kiinnostavan koulutusalan, mutta en yksittäistä ammattia/tehtävää
- 3 En ole juurikaan miettinyt ammatinvalintaani

16. Mitkä ovat suunnitelmasi, mikäli et saa ensisijaisesti tavoittelemaasi koulutuspaikkaa?

- 1 Pysin ensi tilassa uudestaan ykköstavoitteeseeni
- 2 Harkitsen uudelleen, mihin kannattaa ensisijaisesti pyrkiä
- 3 Pysin uudelleen, mutta vaihdan tavoitetta
- 4 Pidän väli vuoden itseopiskelun ja ”preppauksen” merkeissä
- 5 Pidän väli vuoden lomaillessa, työskennellen tai muissa toimissa
- 6 Otan vastaan jonkin toisen koulutuspaikan ainakin toistaiseksi
- 7 Otan vastaan jonkin toisen koulutuspaikan ja tähtään siinä tutkintoon
- 8 Jatkan entiseen malliin tekemättä mitään erityistä
- 9 Jätän opiskelusuunnitelmat toistaiseksi
- 10 Muuta, mitä? _____

17. Aiotko suorittaa tutkinnon jälkeen ammattikorkeakoulun erikoistumisopinnot?

- 1 Kyllä
- 2 En
- 3 En osaa sanoa

18. Aiotko suorittaa tutkinnon jälkeen ylempään ammattikorkeakoulututkinnon?

- 1 Kyllä
- 2 En
- 3 En osaa sanoa

19. Aiotko suorittaa tutkinnon jälkeen yliopisto-opintoja?

- 1 Kyllä
 - 2 En
 - 3 En osaa sanoa
-

III VALINTAKOKEEN VALIDIUS

20. Kokonaisvaikutelmasi valintakokeesta? (tunnelmia ja tuntemuksia, ajatuksia...)

21. Arvioi valintakokeita koskevaa tiedottamista ja ohjeiden antoa asteikolla 1=Hyvin 2=Melko hyvin 3=En osaa sanoa 4=Melko huonosti 5=Huonosti	1=Hyvin	2=Melko hyvin	3=En osaa sanoa	4=Melko huonosti	5=Huonosti
Miten ennakkotiedottaminen valintakokeesta oli mielestäsi hoidettu?	1	2	3	4	5
Miten hyvin sait mielestäsi informaatiota valintakoepäivän ohjelmasta?	1	2	3	4	5
Miten hyvin sait mielestäsi ohjeita eri valintakoeosioiden suorittamiseen?	1	2	3	4	5
Kuinka selkeitä saamasi ohjeet mielestäsi olivat?	1	2	3	4	5

Parannuskohteita tai ehdotuksia koskien tiedottamista ja ohjeiden antamista:

22. Oliko valintakokeessa jokin tilanne tai asia, joka tuntui Sinusta kiusalliselta, hämmentävältä tai epäselvältä?

- 1 Ei
2 Kyllä, millainen?

23. Miten onnistuit valintakokeessa, omasta mielestäsi?

- 1 Hyvin/ erinomaisesti
2 Melko hyvin
3 En osaa sanoa
4 Melko heikosti
4 Heikosti

Jos et onnistunut omasta mielestäsi parhaalla tavalla, mikä oli syynä?

24. Haluaisitko saada enemmän välitöntä palautetta valintakoesuoriutumisestasi?

1 En

2 Kyllä Millaista palautetta haluaisit saada? _____

25. Valintakokeessa karsiutuneille on järjestetty valintojen selvittyä päivät, jolloin he voivat soittaa ja kysyä omasta valintakoemenestyksestään, heikkouksistaan ja vahvuuksistaan.

Onko tämä mielestäsi riittävä palaute koulutuksesta karsiutuneille?

1 Kyllä

2 Ei Kommentteja palautteesta _____

26. Arvioi seuraavia valintakokeeseen/ opiskeluun liittyviä asioita asteikolla: 1=En yhtään 2=Melko vähän 3=En osaa sanoa 4=Melko paljon 5=Paljon	1=En yhtään	2=Melko vähän	3=En osaa sanoa	4=Melko paljon	5=Paljon
1 Oletko ottanut selvää tulevasta opiskelualastasi etukäteen?	1	2	3	4	5
2 Oletko ottanut selvää tulevasta ammatistasi etukäteen?	1	2	3	4	5
3 Oletko ottanut selvää mahdollisista tulevista työtehtävistäsi/ työpaikoista etukäteen?	1	2	3	4	5
4 Oletko tutustunut Satakunnan ammattikorkeakouluun esim. esitteiden/ nettisivujen kautta ennen valintakokeita?	1	2	3	4	5
5 Kuinka paljon arvelet voivasi vaikuttaa omaan suoriutumiseesi valintakokeessa	1	2	3	4	5
6 Kuinka paljon arvelet voivasi vaikuttaa valintakoetilanteeseen/ omaan suoriutumiseesi yksilöhaastattelussa	1	2	3	4	5
7 Kuinka paljon arvelet voivasi vaikuttaa valintakoetilanteeseen/ omaan suoriutumiseesi ryhmähaastattelussa	1	2	3	4	5
8 Kuinka paljon arvelet voivasi vaikuttaa valintakoetilanteeseen/ omaan suoriutumiseesi aineistokokeessa	1	2	3	4	5

27. Valinta tarkoittaa hakijoiden asettamista paremmuusjärjestykseen, lisäksi tulisi ottaa huomioon se, etteivät kaikki hakijat mahdollisesti sovellu alan tehtäviin (karsinta). Valinnoissa voidaan käyttää hyvin erilaisia menetelmiä. **Arvioi, oman käsityksesi perusteella** ja ottaen huomioon tulevan työn (fysioterapeutti/ sosionomi/ sairaanhoitaja/ terveydenhoitaja) vaatimukset, **seuraavien menetelmien (A) tarpeellisuus valinnassa ja (B) luotettavuus hakijoiden edellytysten mittaamisessa ja arvioinnissa.**

(Tarpeellisuus A) 1= Ei tarpeellinen 2= Melko tarpeellinen 3= En osaa sanoa 4= Tarpeellinen 5= Erittäin tarpeellinen

(Luotettavuus B) 1= Ei kovin luotettava 2= Melko luotettava 3= En osaa sanoa 4= luotettava 5= Hyvin luotettava

Valintakriteeri/Valintakokeen menetelmä	A. Käytön tarpeellisuus					B. Menetelmän luotettavuus				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Aiemmat todistusarvosanat ja tutkinnot	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Työkokemus (alaan liittyvä tai sitä sivuava)	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Pääsykoekirjojen tenttiminen	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Kirjallisen aineiston jäsentely- ja omaksumistehtävä	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
SAMK:n opettajien tekemät haastattelut	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Ryhmäkeskustelutilanne	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Liikuntatilanne	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Ammattipsykologin tekemä haastattelu	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Luonteen ja persoonallisuuden ominaisuuksia kartoittavat psykologiset testit	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Jokin muu valintaperuste tai menetelmä, millainen:	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

28. Muita kommentteja tai ehdotuksia Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan valintoihin liittyen:

Kiitokset vaivannäöstäsi!

Alan/ammatin yhteiskunnallinen merkitys	3,76
Oma sopivuuteni alan töihin	3,64
Alan opiskelu vastaa kykyjäni	3,58
Koulun opinto-ohjaus tai opettajat	3,52
Ammatillinen mielenkiinto	3,5
Teoreettinen kiinnostus alaa kohtaan	3,45
Alan työtehtävien mielenkiintoisuus	3,42
Sijainti	3,22
Koulutus vastaa ammatillisia tavoitteitani	3,14
Oppilaitoksen maine	3,11
Tutkinnon arvostus	3,04
Alan palkkataso	3,01
Alan työllisyysnäkymät	2,96
Alan yleinen arvostus ja maine	2,89
Koulutuksen arvostus työmarkkinoilla	2,86
Koulutusoppaat, tiedotteet tai mainokset	2,82
Koulutustaso	2,78
Omat harrastukset	2,62
Halu ylipäätään opiskella ja oppia asioita	2,6
Koulutuksen vahva teoriapohja	2,56
Sattuma	2,53
Työkokemuksen antama pohja	2,52
Alan näkyvyys julkisuudessa	2,52
Vanhemmat tai sukulaiset	2,43
Mahdollisuus hyvään asemaan työelämässä	2,15
Aikaisempi koulutus	2,15
Hyvät jatko-opintomahdollisuudet	2,08
Välttämättömyys opiskella jotakin	2
Halu päästä nopeasti työelämään	1,97
Koulutuksen käytännönläheisyys	1,94
Opinto-ohjaus	1,89
Työttömyys tai sen uhka	1,89
Halusin päästä nimenomaan amk:uun	1,87
Ystävät tai tuttavat	1,82
Halu välttää joutenoloa ja ajanhukkaa	1,8
Mahdollisuus siirtyä toiseen koulutuspaikkaan	1,42
Viranomaisten säätämä ”opiskelupakko”	1,29